

TC.

BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İLKOKUL 3. VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN EBEVEYNLERİNİN
DUYGUSAL ZEKA VE ÖZGEÇİLİK ÖZELLİKLERİ İLE
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Kadriye GÜNGÜZ

DANIŞMAN
Dr. Mehmet Zeki ILGAR

Kasım, 2021

T.C.
BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEKLİSANS TEZ ONAY SAYFASI

Anabilim Dalı : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Program : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans
Öğrencinin;
Adı ve Soyadı : Kadriye GÜNGÜZ
Öğrenci No : 170901005
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi M. Zeki İLGAR

Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında **Kadriye GÜNGÜZ** tarafından hazırlanan "İlkokul 3. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Duygusal Zeka ve Özgeciliği Özellikleri ile Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması jüri tarafından YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 10 /11 /2021

Jüri Üyesinin Unvanı, Adı, Soyadı	Çalıştığı Kurum	İmza
Dr. Öğr. Üyesi M. Zeki İLGAR	Biruni Üniversitesi	
Doç. Dr. Bilal YILDIRIM	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Tuba KALAY USTA	Biruni Üniversitesi	

Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca bu tez jüri tarafından onaylanmış ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Leman ŞENTURAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tezin bana ait olduğunu, tüm aşamalarında etik dışı davranışımın olmadığını, içinde yer alan bütün bilgilere kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin yürütülmesi ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Kadriye GÜNGÜZ

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada ilkokul 3.ve 4. Sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin duygusal zeka ve özgecilik özellikleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu özgün çalışmadan elde edilen sonuç ve önerilerin ebeveynlere, öğretmenlere, psikolojik danışmanlara, eğitim alanına ve bu konuda yapılacak araştırmalara katkıda bulunmasını dilerim.

Araştırmanın her sürecinde birçok değerli kişinin katkısı olmuştur.

Yüksek lisans eğitimimde ve tez çalışmam sürecinde akademik desteğini ve tecrübesini esirgemeyen, ilgisini, sabrını ve güvenini her zaman hissettiğim danışman hocam Dr. Mehmet Zeki ILGAR'a; tezimin bilimsel yönden şekillenmesinde beni destekleyen ve yönlendiren hocalarım Doç. Dr. Bilal YILDIRIM'a ve Dr. Tuba KALAY USTA'ya en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda ölçeğini kullanmama izin veren Doç Dr. Arkun TATAR'a teşekkürlerimi sunarım. Uygulama aşamasında yardımlarını esirgemeyen sayın meslektaşlarıma göstermiş olduğu sabır, özveri ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Hayatım boyunca koşulsuz sevgi, ilgi, özveri ve desteklerini her zaman hissettiğim canım babam Şaban GÜNGÜZ ve canım annem Melahat GÜNGÜZ'e; varlığı benim için çok kıymetli olan, en büyük destekçim, beni cesaretlendiren ve motive eden canımdan öte sevgili biricik ablam Selviye GÜNGÜZ'e çok teşekkür ederim.

Kadriye GÜNGÜZ

2021

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ONAY	ii
BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
SİMGE/SEMBOL VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT	xvi
 BÖLÜM 1	
GİRİŞ	1
1.1. Amaç	3
1.2. Önem	4
1.3. Sayıtlar	5
1.4.Sınırlılıklar.....	5
1.5. Tanımlar.....	6
 BÖLÜM 2	
KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1.Duygusal Zeka	7
2.1.1.Zeka Kavramı	7
2.1.2.Duygu Kavramı	9
2.1.3.Duygusal Zekanın Tanımı	11
2.1.4.Duygusal Zekanın Tarihçesi	13
2.1.5.Duygusal Zekanın Önemi	14
2.1.6.Duygusal Zeka Modelleri	15
2.1.6.1.John D. Mayer ve Peter Salovey Modeli	16
2.1.6.2.Bar-On Modeli	18
2.1.6.3.Goleman Modeli	19

2.1.6.4.Cooper-Sawaf Modeli	20
2.1.6.5.Bradberry ve Greaves'in Duygusal Zeka Modeli	20
2.1.7.Duygusal Zeka Unsurları	21
2.1.7.1.Kendinin Farkında Olma/Öz-Bilinç	21
2.1.7.2.Duyguları Yönetebilme	22
2.1.7.3.Kendini Motive Etmek	22
2.1.7.4.Empati	22
2.1.7.5.Sosyal Beceriler/ İlişkileri Yönetebilme	23
2.1.8.Duygusal Zekayı Etkileyen Etmenler	23
2.1.8.1.Duygusal Zeka ve Yaş	23
2.1.8.2.Duygusal Zeka ve Cinsiyet	24
2.1.8.3.Duygusal Zeka ve Aile	24
2.2.Özgecilik	25
2.2.1.Özgecilik ve Özgeci Davranış	25
2.2.2.Özgecilikle İlgili Kavramlar	27
2.2.2.1.Yardım Etme	27
2.2.2.2.Prososyal (Olumlu) Davranış	28
2.2.3.Özgeciliğe Kuramsal Bakış	29
2.2.3.1.Psikanalitik Kuram ve Özgecilik	29
2.2.3.2.Evrimsel-İçgüdüsel Kuram ve Özgecilik	30
2.2.3.3.Sosyal Bilişsel Kuram ve Özgecilik	31
2.2.3.4.Hümanistik Kuram ve Özgecilik	32
2.2.3.5.Bağlanma Kuramı ve Özgecilik	32
2.2.3.6. Ahlaki Gelişim Kuramı ve Özgecilik	33
2.2.3.6.1.Piaget'in Ahlak Gelişim Kuramı	33
2.2.3.6.2.Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı	34
2.2.3.7.Pozitif Psikoloji ve Özgecilik	35
2.2.4.Özgeci Davranışı Etkileyen Faktörler	36
2.2.4.1.Genetik	36
2.2.4.2.Demografik Özellikler	36
2.2.4.3.Kişilik Özellikleri ve Durumsal Etmenler	37
2.2.4.4.Duygusal Etmenler	38
2.2.4.5.Sosyal Öğrenme	38
2.2.4.6.Sosyal Sorumluluk	39

2.2.4.7.Din	39
2.2.4.8.Karşılıklı Olma	39
2.3.Sosyal Beceri	40
2.3.1.Sosyal Becerinin Tanımı	40
2.3.2.Sosyal Beceri İle İlgili Kavramlar	41
2.3.2.1.Sosyalleşme	41
2.3.2.2.Sosyal Yeterlik	42
2.3.2.3.Sosyal Olgunluk	42
2.3.2.4.Sosyal Zeka	43
2.3.3.Sosyal Beceri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar	44
2.3.3.1. Psikanalitik Kuram	44
2.3.3.2.Bilişsel Öğrenme Kuramı	44
2.3.3.3.Davranışçı Öğrenme Kuramı	44
2.3.3.4.Sosyal Öğrenme Kuramı	45
2.3.4.Sosyal Becerinin Önemi ve Özellikleri	45
2.3.5.Sosyal Becerinin Sınıflandırılması	46
2.3.6. Sosyal Beceriye Etkileyen Faktörler	48
2.3.6.1.Yaş	48
2.3.6.2.Cinsiyet	48
2.3.6.3.Aile	49
2.3.6.4.Ailenin Öğrenim Düzeyi	49
2.3.6.5.Kültür ve Sosyoekonomik Düzey	50
2.3.6.6.Çocuğa İlişkin Özellikler	50
2.3.7. İlkokul Döneminde Sosyal Beceriler	51
2.4. İlgili Yayın ve Araştırmalar	53
2.4.1.Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	53
2.4.1.1. Duygusal Zeka İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar...53	
2.4.1.2. Özgecilik İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar..... 55	
2.4.1.3. Sosyal Beceri İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.... 57	
2.4.2. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar..... 58	
2.4.2.1. Duygusal Zeka İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar 58	
2.4.2.2. Özgecilik İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar..... 60	
2.4.2.3. Sosyal Beceri İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar..... 61	

BÖLÜM 3

YÖNTEM	64
3.1.Araştırma Modeli	64
3.2. Evren ve Örneklem	64
3.3. Verilerin Toplanması	65
3.4. Veri Toplama Araçları	65
3.4.1. Katılımcı Onam Formu	66
3.4.2. Veli İzin Formu	66
3.4.3. Kişisel Bilgi Formu (Öğrenci)	66
3.4.4. Kişisel Bilgi Formu (Ebeveyn)	66
3.4.5. Schutte Duygusal Zeka Ölçeği	67
3.4.6. Özgeciliği Ölçeği	67
3.4.7. Sosyal Beceri Ölçeği	68
3.5. Verilerin Analizi	69

BÖLÜM 4

BULGULAR	73
4.1. Sosyal Beceriye İlişkin Bulgular	77
4.2. Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	83
4.3. Özgeciliği Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular	91
4.4. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ölçeği Alt Boyutları ile Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	100
4.5. Ebeveynlerin Özgeciliği Ölçeği Alt Boyutları ile Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	102
4.6. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanları ve Özgeciliği Ölçeği Toplam Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	104

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM	106
5.1. Tartışma ve Sonuç	106
5.1.1.İlkokul 3. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin, Demografik Değişkenlere Göre Anamlı Olarak Farklılaşmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Değerlendirme...	106
5.1.2. Ebeveynlerinin Duygusal Zeka Puanları ve Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Anamlı Olarak Farklılaşmasına	

İlişkin Bulgulara Yönelik Değerlendirme.....	111
5.1.3. Ebeveynlerinin Özgeciliğin Toplam Puanları ve Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Olarak Farklılaşmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Değerlendirme.....	113
5.1.4. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmamasına Yönelik Değerlendirme	114
5.1.5. Ebeveynlerin Özgeciliğin Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmamasına Yönelik Değerlendirme	115
5.1.6. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Toplam Puanları ve Özgeciliğin Toplam Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmamasına Yönelik Değerlendirme	116
5.2. Öneriler	117
KAYNAKLAR	119
EKLER	133
EK-1: Katılımcı Onam Formu.....	133
EK-2: Veli İzin Formu	134
EK-3: Kişisel Bilgi Formu (Öğrenci)	135
EK-4: Kişisel Bilgi Formu (Ebeveyn)	136
EK-5: Schutte Duygusal Zeka Ölçeği	137
EK-6: Özgeciliğin Ölçeği	138
EK-7: Sosyal Beceri Ölçeği	139
EK-8: Anket ve Araştırma İzin Onayı.....	140
EK-9: Etik Kurul Raporu	141
ÖZGEÇMİŞ	142
İNTİHAL RAPORU	143

SİMGE/SEMBOL ve KISALTMALAR LİSTESİ

IQ	: Genel Zeka
EQ	: Duygusal Zeka
SBÖ	: Sosyal Beceri Ölçeği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
SPPS	: Statistical Package For Social Sciences
Akt	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
diğ.	: diğerleri

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1.	Değişkenlere İlişkin Verilerin Normallik Değerleri.....	69
Tablo 2.	Ölçme Araçlarının Cronbach Alfa Değerleri	71
Tablo 3.	Ölçek ve Alt Boyutlarının Betimleyici İstatistik Değerleri	73
Tablo 4.	Anne ve Babaların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	75
Tablo 5.	Öğrencilerin Demografik Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları	76
Tablo 6.	Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Sosyal Beceri Ölçeğine İlişkin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	77
Tablo 7.	Öğrencilerin Sınıf Seviyeleri ile Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	78
Tablo 8.	Öğrencilerin Kardeş Sayıları ile Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları	79
Tablo 9.	Anne Yaş Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları	80
Tablo 10.	Baba Yaş Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları	81
Tablo 11.	Anne Öğrenim Durumu Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları	82
Tablo 12.	Baba Öğrenim Durumu Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları	83
Tablo 13.	Anne Yaş Değişkeni İle Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	84
Tablo 14.	Anne Öğrenim Durumu Değişkeni ile Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	86
Tablo 15.	Baba Yaş Değişkeni ile Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	88
Tablo 16.	Baba Öğrenim Durumu Değişkeni ile Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	90

Tablo 17.	Anne Yaş Değişkeni ile Özgecilik Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları	92
Tablo 18.	Anne Öğrenim Durumu Değişkeni ile Özgecilik Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları.....	94
Tablo 19.	Baba Yaş Değişkeni ile Özgecilik Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	97
Tablo 20.	Baba Öğrenim Durumu Değişkeni ile Özgecilik Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	99
Tablo 21.	Anne Duygusal Zeka Ölçeği Alt Boyutları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Korelasyon Testi Sonuçları.....	100
Tablo 22.	Baba Duygusal Zeka Ölçeği Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Korelasyon-Testi Sonuçları.....	101
Tablo 23.	Anne Özgecilik Ölçeği Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Sonuçları.....	102
Tablo 24.	Baba Özgecilik Ölçeği Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Korelasyon Katsayısı Sonuçları.....	103
Tablo 25.	Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanı ve Özgecilik Ölçeği Toplam Puanı İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanı Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Korelasyon-Testi Sonuçları.....	105

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa No
Çizelge 1. Duygusal Zekâ Kavramının Tarihsel Gelişimi	14
Çizelge 2. Mayer ve Salovey Duygusal Zeka Modeli ve Boyutları	17
Çizelge 3. Bar-On Modeli'ne Göre Duygusal Zekânın Boyutları ve Yeterlikleri	19

ÖZET

İLKOKUL 3.VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN EBEVEYNLERİNİN DUYGUSAL ZEKA VE ÖZGEÇİLİK ÖZELLİKLERİ İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.

Kadriye Güngüz

Yüksek Lisans Tezi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Mehmet Zeki ILGAR

Kasım 2021

Bu araştırma, İlkokul 3.ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Duygusal Zeka ve Özgecilik Özellikleri İle Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 254 öğrenci ve ebeveynleri (254 anne, 254 baba) katılmıştır. Veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından öğrenciler ve ebeveynleri için ayrı ayrı geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Schutte Duygusal Zeka Ölçeği (Tatar, Tok ve Saltukoğlu, 2011), Özgecilik Ölçeği (Akbaba, 1994) ve Sosyal Beceri Ölçeği (Kocayörük 2000) kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız grup t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Post Hoc (Tukey) testi, Pearson Korelasyon testi, Kruskal Wallis testi, Mann Whitney-U testi ve Sperman Korelasyon testi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, 3. Sınıf öğrencilerinin sosyal becerileri 4. Sınıf öğrencilerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

31-35 yaş olan annelerin duygusal zeka iyimserlik alt boyutu puanı, 36-39 yaş ile 40 yaş ve üzeri olan annelerden yüksek bulunmuştur. Duyguların değerlendirilmesi alt boyutunda; ilkokul mezunu annelerin puanı lise ve üniversite mezunu annelerden, ortaokul mezunu annelerin puanı, üniversite mezunu annelerden daha yüksektir.

Ebeveynlerin duyguların değerlendirilmesi alt boyutu ile iyimserlik alt boyutu puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin aile boyutu ile sosyal

beceri puanları arasında, sosyal boyut ile aile boyutu arasında, yardımseverlik boyutu ile aile boyutu arasında, yardımseverlik boyutu ile sosyal boyut arasında, sorumluk boyutu ile yardımseverlik boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin yardımseverlik alt boyutu ile sosyal beceri puanları arasında ve sorumluluk alt boyutu ile aile boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babaların sorumluluk alt boyutu ile sosyal boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveynlerin duygusal zeka toplam puanları ile özgecilik toplam puanları ($r = .197$; $p < .01$) arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveynlerin özgecilik toplam puanları ile çocuklarının sosyal beceri puanları ($r = .152$; $p < .05$) arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Beceri, Duygusal Zeka, Özgecilik, Ebeveyn, İlkokul

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATION BETWEEN THE ALTRUISM AND
EMOTIONAL INTELLIGENCE OF THE PSRENTS WHOSE KIDS ARE IN 3RD
OR 4TH GRADE IN PRIMARY SCHOOL AND THE SOCIAL SKILLS OF
THOSE KIDS.

Kadriye Güngüz

Master Thesis Department of Psychological Counseling and Guidance
Supervisor: Dr. Mehmet Zeki ILGAR

November 2021

This Research is done for examining the relation between the altruism and emotional intelligence of the parents whose kids are in 3rd or 4th grade in primary school and the social skills and the social skills of those kids. 254 kid and their parents(254 mother and 254 father.) participated in this research. Schutte Emotional Intelligence Scale(Tatar, Tuk and Saltıkoğlu, 2011), Altruism Scale (Akbaba, 1994) Social Skills Scale(Kocayörük, 2000) And Personal Information Form that was developed by the researcher exclusive for each kid and parent were used as data collection tool for kids and their parents. Independent Samples T-test, One Way Variant Analyses Test(ANOVA), Post Hoc(Turkey) Test, Pearson Correlation Test, Kruskal Wallis Test, Mann Whitney U-Test and Sperman Correlation Test were used for data analyses.

According to research, 3rd grade students have a marginal difference in their social skills from the 4th grade students.

Altruistic sub-scale point of the mothers between the age of 31 to 35 founded higher than mothers between the age of 36 to 39 and the mothers whose age is 40 or more. In the emotional assessment sub-scale, the points of Primary school graduates are much higher than high school graduates and mothers with bachelor degrees, and the middle school graduates have much higher points than mothers with bachelor degrees.

The research also find a relations between parents emotional intelligence total and altruism subscale, family size and social skill points, family size and social size, benevolence scale and family size, benevolence size and social size, reponsibility size and benevolnce size.

The reseach find a meaningful corelation between mothers altrurism sub-scale and social skill points, responsibility sub-scale and family size; Fathers responsibility sub-scale and social size.

Research finds a low positive corelation between parents emotional intelligence total and altrurism total ($r=.197$; $p<.1$)

Research finds a low positive corelation between parents altrurism total and childeren social skill points ($r=.152$; $p<.05$)

Keywords: Social Skill, Emotional Intelligence, Altruism, Parents, Primary School.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsanoğlunun tarihsel süreç içinde kendi zekası hakkında edindiği bilgileri; toplumsal değişimler, bilinçsizce yapılan gözlemler, bilimsel gelişmeler ve felsefi kuramlara dayalı olarak genellikle zihinsel becerilerle ifade edilmiştir. Oysa ki, karmaşık bir yapıya sahip olan insan zekasının sadece zihinsel becerilerle değerlendirilmesi yeterli olmamaktadır. Toplumda genellikle zihinsel beceriler ön planda yer almakta, duygusal ve sosyal beceriler geri planda kalmaktadır. Zekanın içeriği zihinsel faktörler kadar duygusal ve sosyal faktörlerle de ilişkilidir. Aile, okul, iş ortamı gibi yaşamın her alanında bireylerin değerlendirilmesinde, bireyin bulunduğu ortama uyum sağlamasında ve ortamdaki bireyin davranışlarını yönlendirmesinde duygusal zeka önemli bir işleve sahiptir.

Sosyal bir varlık olan insan, doğduğu andan itibaren sosyal bir ortamda yaşamını sürdürmektedir. Bu ilk sosyal ortam ailedir. Çocuğun topluma ve sosyal yaşantılara karşı tutum ve davranışları, başkalarıyla nasıl etkileşim içinde olacağı yaşamının ilk yıllarında aile içindeki öğrenme deneyimleriyle kazanacağı sosyal becerilere bağlıdır. Çocuk bu becerileri öncelikle ebeveynlerinden öğrenmekte ve geliştirmektedir (Yavuzer, 2001).

İnsan davranışlarını açıklayan en önemli kuramlardan olan Psikanalitik Kuram, sosyalleşmeyi çocuğun anne-babasına duyduğu duygusal bağın diğer kişilere uzantısı olarak görmektedir (Çetin, Bilbay, Kaymak, 2003). Çocuğun topluma ve sosyal yaşantılara karşı davranış biçimleri, başkalarıyla nasıl bir ilişki içinde bulunabileceği büyük ölçüde yaşamın ilk yıllarındaki sosyal beceriler, bireyin kişilerarası ilişkilerde davranışlarını uygun bir şekilde ortaya koyma becerisidir. Bu beceriler çocuğun anne ve babasıyla kurduğu iletişim ve etkileşimle başlamakta, daha sonra çevresindeki diğer bireylerin iletişimiyle gelişmeye devam etmektedir (Canbolat, 2017). Sosyal becerilerin temel boyutları olan iletişim becerileri, sevgi, saygı, yardımseverlik ve kabullenme çocuğun anne ve babasından öğrendiği değerlerdir. Çocuğun sağlıklı ve tutarlı bir kişilik geliştirmesi ve sosyal becerileri

kazanmasında anne ve babasıyla kuracağı iletişim ve etkileşim son derece önemlidir (Öksüz, 2002).

İlkokul 3.ve 4. sınıf yıllarına denk gelen 9-10 yaş döneminde çocuğun ebeveyni ile kurduğu yakın ilişkiler ön plana geçer ve diğer bireylerle kurduğu ilişkileri etkiler. Anne-babasının yakınında bulunduğu zaman kendisini daha güçlü hisseder. Bu yaş döneminde ailesine bağlılığı artar. Ailesini sever, benimser ve birlikte yapılan her şeye katılmaya isteklidir (Yavuzer, 2001).

Beceren (2004)'e göre insan beynini çalışmasını inceleyen bir araştırmada doğumdan gençlik dönemine kadar olan gelişim çağında duygusal beceriler daha kolay öğrenilmektedir. Duygusal zeka bakımından bireylerin en gelişebilir olduğu dönem 5-10 yaşlarına denk gelmektedir (Eren, Yavuz, 2013).

Duygusal zeka ve sosyal beceri birbirini etkileyen iki kavramdır. Goleman (1995 ve 1998) duygusal zekayı; kişisel bilinç, kişisel yönetim, sosyal bilinç ve sosyal becerileri belirli şartlar altında, etkili sonuç verecek şekilde, uygun zamanda ve gereken sıklıkta kullanabilme yeterliliği olarak açıklamaktadır (Dicle, 2006).

Duygusal zeka; mutluluk ve üzüntü, şaşkınlık ve kızgınlık gibi duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları yönetme ve empati gibi yetileri içermektedir. Çocuklar, yaşamları boyunca hem kendi içinde hem de çevresindekilerle duygusal alışverişte bulunarak olumlu ve olumsuz deneyimlerle duygularını anlamaya ve kontrol etmeye çalışacaklardır (Ulutaş, 2005).

Psikolojik anlamda sağlıklı bireyler özgeci özellikleriyle insan ilişkilerinde karşılık gözetmeksizin bencil olmayan güdülerle yardım etme davranışlarını sergiler. Özgeci davranışla bir anlamda diğer bireylere hediye sunulmakta olduğu düşünülebilir. Bu durum özgeci davranışta bulunan birey için mutluluk sebebi olurken diğer bireylerin olumlu duygular yaşamasına neden olur. Özgeci tutumu benimseyen kişilerin özellikleri arasında mutluluk hali, empatik olma, duygusal dışavurumu uygun şekilde yapabilme, kendine değer verme, ahlaki standartlara sahip olma gibi pozitif özellikler vurgulanmıştır (Özdin, 2019).

Sosyal Gelişim alanında özgecilik kavramı, genetik yatkınlığa sahip olmaktansa sosyal çevreden öğrenilen ve yaşam boyu gelişebilen bir özelliktir.

Özgeci davranışın öğrenebilmesi çevresel şartların buna göre düzenlenmesi ile gelişmektedir (Kitapçı, 2018).

Alan yazın incelendiğinde, yurtiçinde yapılan çalışmalarda ilkokul 3. ve 4. sınıf seviyesindeki öğrencilerin sosyal becerilerinin araştırıldığı az sayıda araştırma bulmak mümkündür. Anne ve babaların birlikte duygusal zeka ve özgecilik özelliklerinin ele alındığı çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca duygusal zeka, özgecilik ve sosyal becerinin anne, baba ve çocukla birlikte çalışıldığı araştırma bulunmamaktadır.

Bu araştırma bulgularının anne babalara, öğretmenlere/eğitimcilere, çocuk gelişim alanına, okul psikolojik danışmanlarına, uzmanlara, eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile ilgili kurumlara, önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Amaç

Bu araştırmanın amacı; ilkokul 3.ve 4.sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne ve babanın yaşı, anne ve babanın öğrenim durumu değişkenlerine bağlı anlamlı bir fark olup olmadığını belirleyerek, ebeveynlerinin duygusal zekaları ve özgecilik özellikleri ile ilişkisini araştırmaktır. Araştırmanın amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlkokul 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyi;

Cinsiyetleri, sınıf seviyesi, kardeş sayısı, annenin yaşı, babanın yaşı, annenin öğrenim durumu ve babanın öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Ebeveynlerin duygusal zeka düzeyleri;

Yaş ve öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Ebeveynlerin özgecilik düzeyleri;

Yaş ve öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

4. Ebeveynlerin duygusal zeka düzeyleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

4.1. Annelerin duygusal zeka düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

4.2. Babaların duygusal zeka düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

5. Ebeveynlerin özgecilik düzeyleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

5.1. Annelerin özgecilik düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

5.2. Babaların özgecilik düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

6. Ebeveynlerin duygusal zeka düzeyleri ve özgecilik düzeyleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

1.2. Önem

Sosyal becerilerin gelişimi çocukluğun ilk yıllarından itibaren önemlidir. Çocuklar sosyal becerilerle ilgili ilk deneyimlerini aile ortamındaki ilişkilerle öğrenmektedir. Ailesi ile iletişim ve etkileşime giren çocuk, ebeveynlerini rol model alır ve yeniden modele uygun davranışlarda bulunur. Bu davranışlar anne baba tarafından ödüllendirildiğinde o davranışları tekrar etmeleri sağlanır.

Anne-babanın çocuğa verdiği bu ilk eğitim duygularını tanımada çocuğa hayatı boyunca ışık tutmaktadır. Duygusal ihtiyaçları karşılanan, düşüncelerine önem verilen ve anlaşılmaya çalışılan çocuk zihinsel ve duygusal gelişimini kazanmada daha başarılı olacaktır. Bu şekilde de ebeveynine güvenecek, onlarla problemlerini paylaşacak ve sosyal yönden girişimciliği gözlenen bireyler haline gelecektir. Dolayısıyla duygusal zekası yüksek olan anne-babaların oluşturduğu bir aile ortamı

da çocuğun hayata karşı olumlu duygular sergilemesini destekleyecektir (Korkmaz, 2008). Ayrıca toplum yanlısı davranış olan özgeciliğin de duygusal zekâdan etkilenebileceği düşünülmektedir.

Bu nedenlerle 3. ve 4. Sınıf düzeyindeki çocukların sosyal becerilerinin bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ve çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerinin duygusal zekaları ve özgecilik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak çalışmanın önemini arttırmaktadır. Ayrıca daha önce sosyal beceri konusunda 3. ve 4. sınıf düzeyindeki çocuklarla yapılan çalışmaların az olması ve ebeveynlerin duygusal zekaları ve özgecilik özelliklerinin birlikte ele alındığı araştırmaların olmaması bu çalışmanın önemini artırmakta ve alan yazına katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, bu ilişkinin ortaya konması, sosyal becerisi yüksek çocuklar yetiştirmeyi hedef alan aileler ve eğitim ortamları için ebeveyn eğitiminin önemini ortaya koyacaktır. Aradaki ilişkinin anlamlı olması durumunda ebeveynler için duygusal zeka ve özgecilik düzeylerini geliştirici modeller, eğitimler ve programlar geliştirmek mümkün olabilecektir. Sosyal becerisi yüksek bir toplum inşa etmede duygusal zeka ve özgecilik kavramlarının önemi ortaya konacaktır.

1.3. Sayıtlar

Araştırmaya katılan çocukların ve ebeveynlerinin;

Kişisel Bilgi Formu, Duygusal Zeka Ölçeği, Özgecilik Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği' ndeki sorulara samimi şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma 2019-2020 eğitim öğretim yılında 3.ve 4. Sınıfta öğrenim gören öğrenciler ve ebeveynleri ile sınırlıdır.

2. Araştırma, İstanbul-Bayrampaşa ilçesindeki İlkokul 3. ve 4. Sınıf öğrencileri ve ebeveynleri ile sınırlıdır.

3. Ebeveynlerin duygusal zekaları, Duygusal Zeka Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

4. Ebeveynlerin özgecilik düzeyleri, Özgecilik Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

5. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, Sosyal Beceri Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Duygusal Zeka: Kişinin engellere rağmen yoluna devam etmesi, dürtülerini kontrol edebilmesi, ruhsal durumunu düzenleyebilmesi için çaba harcaması, empati kurabilmesi, problemler karşısında da düşünme becerilerini aktif tutması, karamsarlığa kapılmadan eyleme yönelik olmasıdır (Goleman, 2018).

Sosyal Beceri: Bireyleri sosyal ortamlarda yeterli bir şekilde davranabilmelerini sağlayan gülümseme, etkileşimi başlatma, problem çözme becerilerini kullanabilmek gibi belirli yeteneklerdir (Kocayörük, 2000). Kişilerarası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, çözümleme, anlama, uygun tepkilerde bulunma, hedefe yönelik ve sosyal ortama göre değişen, hem gözlenebilir, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel, 1997).

Özgecilik: TDK sözlüğünde, çıkar gözetmeksizin başkalarının iyiliği için özveride bulunmayı bir ilke olarak benimseyen ahlak tutum ve görüş olarak tanımlanmaktadır.

Özgeci Davranış: Başkalarının iyiliği için kendini adama ya da birine yarar sağlama veya zarardan koruma inancından başka herhangi bir ödöl beklentisi olmayan, kişinin gönüllü olarak yaptığı ve hem davranımda bulunanda hem de yardım edilen kişide olumlu etkiler yaratan davranışlardır (Akt. Ümmet, 2012).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, araştırmaya konu olan duygusal zeka, özgecilik ve sosyal beceri ile ilgili kuramsal bilgilere, konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Duygusal Zeka

2.1.1. Zeka Kavramı

İnsan davranışları incelenirken yaşamı sürdürme, anlamlandırma ve kontrol etme becerilerini temel alan ve üzerinde sıkça araştırma yapılan konulardan biri zeka kavramıdır. Zeka çok eski zamanlarda doğa ile başa çıkma yeteneği olarak düşünüldüğü için felsefe ve mitolojinin ilgi duyduğu bir konu olmuştur. 19. yüzyılda psikoloji biliminin önem kazanmaya başlamasıyla birlikte birçok bilim insanı tarafından araştırılmış ve zekayı açıklayan çeşitli kuramlar oluşturulmuştur.

Türk Dil Kurumu'na göre zeka: İnsanın düşünme, akıl yürütme objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, olayları bağımsız olarak düşünebilme, yeni durumlara başarıyla uyabilme, eylem ve tutumları belli bir düşünce ya da amaç çevresinde toplayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Avcı, 2017).

Zeka genel anlamda kavramlar ve algılar yardımıyla soyut ya da somut nesneler arasındaki ilişkileri kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme etme ve bu zihinsel işlevleri uyumlu şekilde bir amaca yönelik olarak kullanabilme yetenekleri olarak tanımlanmaktadır. Zekanın farklı tanımlarının olmasına karşılık zekayı açıklayan kuramların tümü zekanın geliştirilebilecek bir kapasite ya da potansiyel olduğu ve biyolojik temellerinin bulunduğu noktalarında birleşir. Buna göre zeka, bireyin doğuştan sahip olduğu, kalıtım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan ve merkez

sinir sisteminin işlevlerini kapsayan; deneyim, öğrenme ve çevreden kaynaklanan etkenlerle şekillenen bir bileşimdir (<https://www.tzv.org.tr/#/zeka>., Erişim Tarihi: 24 Ocak 2021).

Fransız Psikolog Alfred Binet zekayı, iyi muhakeme edebilme, iyi hüküm verebilme ve eleştirel bir bakış açısına sahip olma şeklinde ifade etmiştir (Salovey,Mayer,1990;Akt.Çelenk,2015).

Piaget’ye göre zeka, bireyin dünyayı anlamasını sağlayan zihinsel süreçlerdir. Kuramında Çocukların gelişim özelliklerine bağlı olarak çevresini tanımaları için deneyimlerde bulunarak edindikleri bilgileri örgütlemesi ve bu süreçte görülen değişiklikler ele alınmıştır (Morgan, 1999).

Thorndike, zekayı üç boyutta ele almıştır. Zekanın mekanik boyutu ile olgu ve mekanizmaları yönetilebilmesi, soyut boyutu ile düşünce ve sembollerin anlaşılıp yönetilebilmesi, sosyal boyutu ile de insanların anlaşılıp yönetilebilmesi olarak ifade edilmektedir (Akt. Canbek, 2017).

1960’lı yıllarda ortaya çıkan bilişsel psikoloji; algılama, hatırlama, akıl yürütme, karar alma ve problem çözme gibi zihinsel süreçlerle ilgilenmeye başlar ve iç gözlemi temel almaz. Bilişsel yaklaşımın öne sürdüğü varsayımlar: a) Organizmanın ortaya koyduğu davranışlar zihinsel süreçler inceleyerek anlaşılabilir ve b)zihinsel süreçleri, özel davranışları yorumlayarak, bunları zihinsel süreçler yardımıyla objektif olarak incelenebilir. Organizmaya gelen bilgiler farklı biçimlerde işlenir, ayrıştırılır, bellekte kayıtlı diğer bilgilerle kıyaslanır ve birleştirilir, gerektiğinde yeniden düzenlenir (Atkinson ve Ark. 1996).

Zeka kavramını bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürüne şekil verme ya da problemleri çözme yeteneği” olarak tanımlayan Gardner’a göre zekanın tek bir boyutu değil, çok farklı boyutları vardır (Gardner, 1993; Akt. Ballı, 2015). Gardner 1993 yılına kadar yedi farklı boyutta zekâ türü olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar:

1. Sözel- dil Zekâsı
2. Mantıksal- matematiksel Zekâ

3. Görsel-uzay Zekâ

4. Müzik- ritmik Zeka

5. Bedensel- kinestetik Zekâ

6. Sosyal Zekâ

7. İçsel Zekâ

1995 yılında Gardner, bu zekâ türlerine doğal nesneleri tanıma- sıralama yeteneği olan “naturalist” (doğacı) Zekâyı da eklemiştir. Son yıllarda bireyin, ölüm, yaşam, sonsuzluk gibi temel sorulara verdiği yanıtlarla ortaya çıkan dokuzuncu Zekâ olarak bahsettiği “varoluşsal Zekâ” türünü belirlemiştir. Ancak bununla ilgili kesin bilgiye rastlanılamamıştır (Ozan ve ark., 2013; Akt. Çırpan, 2016).

Özetlenecek olursa; günümüze kadar herkes tarafından tamamıyla kabul edilmiş temel bir zeka tanımı bulunmamaktadır. Zeka kavramının ele alındığı çalışmaların çoğunda bilişsel yeterliliklere ya da güdüsel faktörlere dikkat çekildiği ve bir noktada eksik olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada zekanın işlevselliğini arttıran ve zeka ile uyum içinde olan duygu kavramı öne çıkmaktadır. Duygu ve duygusal zekanın anlamı ve önemi aşağıda açıklanmıştır.

2.1.2.Duygu Kavramı

Bireyin sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurmasında duygu düşünce ve davranış tepkilerinin bütün olarak işlev görmesi önemlidir. Bunu sağlayan en önemli unsur duygularımızdır.

Duygu, psikologların ve felsefecilerin anlamı üzerinde tartıştıkları, birçok araştırmaya konu olmuş, farklı açılardan ele alınmış ve tanımları yapılmış bir kavramdır.

Eski çağlardan beri duyguların o kadar çok derin ve güçlü oldukları düşünülmüştür ki, bu; örneğin Latince’de “bizi harekete geçiren ruh” (motus anima) şeklinde ifade edilmiştir (Bulunmaz,2018).

Duygu kavramı ile ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlükleri’ ne göre duygu kavramı; 1. Duyularla algılama, his. 2. Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim. 3. Önsezi. 4. Nesneleri veya olayları ahlaki ve estetik yönden değerlendirme yeteneği. 5.Kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2021).

Psikoloji sözlüğü (Budak, 2000) duygu kavramını, “özelde yaşanan duygusal durumun gözlenebilir bir davranış olarak dışarıya yansması” şeklinde ifade etmektedir.

Goleman (2018) duyguyu his ve bu hislerle ilgili düşünceler, psikolojik ve biyolojik durumlar ve birtakım davranışların eğilimi olarak açıklamaktadır.

Duyguların oluşmasında gelişim süreci ve duyguların çeşitliliği önemlidir. Birincil duygular (sevinç, şaşırma, üzüntü, nefret, korku ve öfke) yaşamın ilk altı ayında ortaya çıkarak gelişmeye başlamaktadır. Bu duygular ağlama, gülme ve yüz ifadeleriyle kendini açığa çıkarabilmektedir. Yaklaşık 18 aylıkken ve bireyler kendilerinin farkında olmaya başladıklarında (öz-bilinç gelişmeye başladığında) da ikincil duygular gelişmektedir. İkincil yıldan sonra ise standartlara karşı değerlendirmeyi gerektiren duyguların ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Utanma, suçluluk, kıskançlık vb. duyguları içeren ikincil duygular sosyal öğrenmeyi gerektirdiği için sosyo-moral duygular olarak da isimlendirilmektedir (Saticı, 2018).

Dökmen (2004) günümüzde var olan her bir duygunun tesadüfi olarak ortaya çıkmadığını belirtmiştir. Belirli işlevlere sahip olan organlar gibi duygular da evrim süreci boyunca varlığını koruyarak günümüze ulaşmıştır.

Duygular, doğal ve insani gereksinimleri karşılanmadığı zaman bireyi uyarır ve harekete geçmesi için onu motive eder. Örneğin, birey kendini yalnız hissettiğinde, diğer insanlarla ilişki kurma ihtiyacı duyar. Korktuğu zaman ise

güvenlik ihtiyacı öne çıkar. Ortam güvenli hale geldiği zaman korku duygusu da azalır ve bir süre sonra kaybolur (Şen, 2018).

Duygular, bireyin kendilerini neler hissettiklerini ifade edebilmekte ve düşündüklerini yansıtabilme özelliğine sahip oldukları gibi diğer bireyleri de anlamada, düşünce ve davranışlarına anlam vermede çok önemli rolü vardır. Bu noktada öngörme, anlama ve düzenleme için bilişsel yeteneğe başka bir ifadeyle zekaya da ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla zeka ve duygu birbirini tamamlayan iki kavramdır. Bu bağlamda duygusal zekanın anlamı ve bireyin yaşamlarındaki önemi aşağıda açıklanmıştır.

2.1.3.Duygusal Zekanın Tanımı

Bilim adamları IQ'nun (bilişsel zeka), bireylerin başarı düzeylerine etki eden tek faktör olmadığına dikkat çekmek için duygularımızın gerek iş gerekse sosyal hayatımızı ne şekilde etki ettiğine dair çalışmalar yapmaktadırlar. 19.yüzyıl'dan sonra duygusal zekâ konusuyla ilgili çalışmaların arttığı görülmektedir. Bunun sebebi ise IQ' nun başarının ölçülmesinde tek unsur olmadığının kanıtlanması ve insan odaklı yaklaşımların kabul görmesidir (Arslan, Efe,& Aydın, 2013).

Genel bir ifadeyle duygusal zeka, duyguların akıllıca kullanımıdır. Weisinger'e göre (1998), duygularımızı kullanarak davranışlarınızı yönlendirebilir ve olumlu sonuçlar elde edebiliriz (Çakar, Arbak, 2004).

Duygusal zeka kavramı, “duyguları empatize etmek, ifade etmek ve kavramak, mizaç şekillendirmek, uyum sağlama yeteneği, hayranlık, kişilerarası problemleri çözme, sebat, şefkat ve saygı” gibi duygusal nitelikleri tanımlamak için kullanılmıştır (Yeşilyaprak 2001).

Başka bir tanımlamaya göre duygusal zeka, duyguları kontrol altında tutabilme, sağlıklı ve uyumlu sosyal ilişkiler kurabilme ve mutlu bir yaşam sürdürebilme için edinilmesi gereken bütün yeteneklerdir. Ayrıca bireyin daha verimli ve etkin bir hayat geçirebilmesi için kendi değerinin ve gücünün farkında

olması ile kendi duygularının motive edebilmek için serinkanlılık, gayret, sebat ve yetenek gibi yetilere sahip olmasının bir kompozisyonudur (Ballı, 2015).

Duygusal zekâ asla hisleri kontrolsüzce yaşamak değildir. Bireyin hislerinin etkisiyle gösterdiği davranışlar duygusal zekâ seviyesini göstermektedir. Dolayısıyla duygusal zekâ bireyin sahip olduğu zekâ kapasitesini artırarak ne şekilde meydana çıkarabileceğini, onu daha faydalı bir şekilde nasıl kullanabileceğini gösteren bir maharettir (Dal, 2015).

Duygusal zeka, bireyin kendi duygularını tanıması ve diğer bireylerin duygularını tanıyarak değerlendirebilmesini öğrenmemizi sağlamaktadır. Gündelik hayatımızda duygularla ilgili bilgiler ve duyguların etkisini göstererek uygun şekilde tepkide bulunmamızı sağlar (Yeşilyaprak, 2001).

Shapiro (2002) tarafından yapılan bir tanımlamada ise duygusal zeka; empati kurabilme, yeni durumlara göre uyum sağlayabilme, kişilerarası sorun çözebilme, mizacını kontrol edebilme ve bağımsız davranabilme becerileriyle birlikte değerlendirilmektedir (Akaydın, Akduman, 2016).

Duygusal zekanın popülerleşmesi sürecinde, tanımlamaların içeriğinde değişiklikler dikkati çekmektedir. Bu değişimle, tanımlamalarda üzerinde durulan nokta, kendini harekete geçirme ve sosyal ilişki becerilerine kaymıştır. Duyguları anlama ve işleme becerileri diğer bazı kişilik özellikleriyle harmanlanmıştır (Aydın, 2010).

Bar-On (1997) duygusal zekayı, bilişsel ve duygusal yetileri kullanarak, bireyin duygularının farkında olmasını ve ortaya koymasını, diğer bireylerin ise duygularını fark etmesini, onlarla olumlu ilişkiler içinde olmasını ve bireyin zorluklara ve isteklerle baş edebilmesinde bireye yardımcı olacak kişisel, duygusal ve sosyal yeterlilik ve beceriler olarak ifade etmiştir (Şen, 2018).

İnsanlar yetenekleri açısından farklılık gösterirler; örneğin bazı kişiler kendi kaygılarını kolaylıkla yönetebilirken, bazı kişiler ise aynı beceriyi göstermeyebilirler. Yetenek düzeyimizi belirleyen sinir sistemimizdir. Beynimizin olağanüstü esnek ve sürekli öğrenen bir organ olması sayesinde duygusal becerilerdeki aksaklıklar telafi edilebilir (Goleman, 2018).

2.1.4. Duygusal Zekanın Tarihçesi

Duygusal zeka kavramı, 1960'larda edebiyat eleştirisinde (Van Ghent, 1961; Akt. Mayer, Caruso, Salovey, 2004) ve 1966'da Leuner tarafından yayınlanan Alman praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie yayınında yer aldı. Bu derste Leuner, annelerinden erken yaşta ayrılmaları nedeniyle sosyal rollerini reddeden kadınları tartışıyor. (Mayer, Caruso, Salovey, 2004). Duygusal zekâ kavramı akademik anlamda ilk defa 1985 yılında Wayne Leon Payne tarafından yapılan bir tezde “medeni dünyada duygunun kitlesel olarak bastırılmasının duygusal olarak büyümemizi etkilediğini” ileri süren daha odaklanmış bir yaklaşım ortaya çıktı. 20. yüzyılın sonlarına doğru. Hindu yogi geleneklerinden etkilenen Carl Jung (1921), bazı insanların dünyayı anlamak için bir duygu işlevi kullandığını önerdi: kalpleriyle düşünme. Daha sonra Steiner (1984) duygusal okuryazarlığın varlığını önerdi ve daha fazla duygusal farkındalığın bir kişinin refahını artırabileceğini savundu. Saarni (1990, 1997) genel bir duygusal yeterlilik için tartıştı ve çocuklarda gelişimini izlemek için bir model önerdi (Mayer, Salovey, Caruso, 2011).

Bununla birlikte 1983 yılında Gardner, zekanın bilişsel değerler ile duygusal değerlerinin birleşimi ile oluştuğunu söylemiş ve çoklu zeka kuramını ortaya atmıştır. Çoklu zeka kuramı yedi bağımsız zeka türünden oluşmaktadır ve bunlardan ikisi içsel zeka ve kişilerarası zeka olarak tanımlanmaktadır. İçsel zeka kişinin kendi duygularının ve içsel süreçlerinin farkında olmasını ifade ederken, kişilerarası zeka kişinin diğerlerinin tepkilerini, ihtiyaçlarını, duygularını ve amaçlarını fark etmesidir (Ballı, 2015).

Goleman, duygular ve beyin fonksiyonu, duygular ve sosyal davranışlar hakkında araştırmalar ve çocukların duygusal ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için tasarlanmış okul temelli programları kapsayan "Duygusal Zeka, Neden IQ'dan Önemlidir?" adlı kitap yazmıştır. Bu eserinde Goleman'ın duygusal zekanın kişiye ve topluma yararları konusunda özellikle önemli açıklamalar yapmıştır (Goleman, 2018).

Cobb ve Mayer (2000), duygusal zekayı yetenek modeli ve karma model olarak iki temel yaklaşımla ele almaktadır.

Çizelge 1. Duygusal Zekâ Kavramının Tarihsel Gelişimi

1900-1969	Sosyal Zekâ kuramı ilk kez ele alınmaya başlamıştır. Zekâ için psikolojik test alanı bu dönem içerisinde geliştirilmeye ve zekâ testleri teknolojisi önemini arttırmaya başlamıştır.
1970-1989	Yapay zekâ ile ilgili yapılan çalışmalarla bilgisayarların nasıl anlayabileceği ve duygusal görüş hakkında akıl yürütebilecekleri ele alınmıştır Sosyal zekâ üzerinde deneysel çalışmalar ön plana çıkarak ve sosyal zekâ yüzdeler bölümlere ayrılmıştır. Beyin gelişimi konusundaki araştırmalar duygu ve akıl arasındaki bağlantıyı ayrı olarak ele almış ve duygusal zekâ terimi çok sık olmasa kullanılmıştır.
1990-1997	Duygusal Zekâ hakkında ilk makaleler yazılmaya başlanmıştır.
1994-1997	Daniel Goleman'ın “Duygusal Zekâ” adlı kitabı yayımlanmasıyla birlikte dünya çapında en çok satan eser olmuştur. Bununla birlikte “EQ” terimi yayınlarda da kullanmaya başlanmış ve kişilik ölçümü de duygusal zekâ kavramı ile ele alınmıştır.
1998-....	Araştırmalar devam ederek farklı zekâ modelleri ortaya çıkmaktadır.

(Pektaş, 2013)

2.1.5. Duygusal Zekanın Önemi

Duygusal zeka 1990 yılında P. Salovey ve J.D. Mayer tarafından geniş bir açıdan ele alınarak tanımlanmıştır. Daha sonra duygusal zekanın kurucu yazarı Goleman, duygusal açıdan zeki insanları, kendi iç ortamlarını ve başkalarının zihinlerini teşhis edebilen ve izleyebilen ve kazandıkları sonuçları ortaya çıkaran yollarla başkalarıyla ilişkileri yönetme konusunda olağanüstü bir beceri sergileyen kişiler olarak tasvir etmişlerdir (Kunnanatt, 2004).

Duyguları akıllıca kullanmak kolay bir iş değildir. Çünkü duyguya dahil olan derin biyolojik süreçler vardır. Akıllı eylemler gerektiren durumlar veya kritik anlar ortaya çıktığında, amigdala (duygusal beyin) neo korteksin (rasyonel beyin) rasyonel süreçlerini bastırır ve olayları kişi için düşmanca ve tehlikeli olarak yorumlar veya hatta abartır. Duygusal olarak zeki insanlarda, zihin, amigdala tarafından oynanan bu

duygusal oyunu algılayabilir ve böylece zihinsel kapasiteler kontrollü bir duygusal katılım için ortaya çıkar (Kunananatt, 2004).

Duygusal zeka bir insanın sosyal ortamında kişilerarası etkinlik için rehber bir araç olarak kullanma yeteneğidir. Bu kişisel sosyal çevrenin üyeleriyle etkileşime girerken, duygusal olarak zeki insanlar kendileri ve diğerleri için memnun edici ilişkiler ve sonuçları üretir. Bu tür insanlar kendi etrafında duygusal bir cazibe alanı geliştirir ve genellikle sürekli artan sosyal ilişkiler ve duygusal destek yapılarının liderleri olurlar. Duygusal zekası düşük olan insanlar ise; üretken duygusal işlemlere girerler ve etraflarında, çoğu zaman bilmeden, sosyal çevrelerinin daralmasına ve onlardan uzaklaşmasına neden olan duygusal itişme alanlarına girerler (Kunananatt, 2004).

Goleman (2018)'a göre duygusal yönden yetenekli kişiler –kendi duygularını tanıyan ve kontrol edebilen, başkalarının duygularını anlayan ve yönlendiren- kişiler, başarılı olurlar. Duygusal becerileri gelişmiş bireyler yaşamlarını daha doyumlu ve etkili olarak sürdürürler.

Duygusal zeka bireyin hayatını doğrudan etkiler ve önemli olan tüm becerilerin (karar verme, zaman yönetimi, değişim toleransı, empati kurma, ekiple çalışma, baskıyla baş etme, güçlü iletişim, ifade becerisi, öfkeyi kontrol etme, sosyallik, güven verme, sorumluluk ve esneklik gibi) temelini oluşturur. Sonuç olarak bireyin duygusal zeka düzeyini artırmaya yönelik gayretler, bireyin hayatı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır (Avcı, 2019).

2.1. 6. Duygusal Zeka Modelleri

Duygusal zeka, 1990 yılından itibaren pek çok araştırmacı tarafından farklı teorik yaklaşımlarla incelenmiş ve çeşitli modeller geliştirilmiştir.

Duygusal zekâya yönelik yaklaşımları “Yetenek Modeli” ve “Karma Model” yaklaşımı olarak iki ana model başladığında incelenmektedir. Her iki modelin de temel çıkış noktaları aynıdır ve çeşitli kişilik özelliklerinden oluşmaktadır. Yetenek modeli duygusal zekayı, duyguları algılamak ve ifade etmek, duyguyla düşüncüyü

kaynaştırmak, duyguları anlamak ve kontrol etmek ve duyguları analiz etmek yetenekleri ile ele almaktadır. Karma model ise duygusal zekayı tanımlarken, zihinsel yeteneklerle birlikte kişilik özellikleri, bireyin becerileri ve yeterliliklerini de incelemektedir (Yüksel, 2006).

2.1.6.1. John D. Mayer ve Peter Salovey Modeli

Mayer ve Salovey 1997’de daha da geliştirdikleri tanımda duygusal zeka modelini duygusal zekanın birçok alanını toplu olarak tanımlayan duyguları algılamak, duyguyla düşünceleri bağdaştırmak (duyguları özümsemek), duyguları anlamak ve analiz etmek ve duyguları yönetmek boyutlarını içermektedir (Mayer, Salovey ve Caruso, 2000a). Bu yetenekler şu şekilde açıklanmıştır:

1. Duyguları Algılama: Öncelikle duyguların algılanması gereklidir. Bunun için sözel olmayan bilgilerin algılanarak ve duyguların ifade edilmesi gerekir. Evrimsel biyologlar ve psikologlar, hayvan türlerinde duygusal ifadenin çok önemli bir sosyal iletişim biçimi olarak geliştiğine dikkat çekilmiştir. Duyguları başkalarının yüz ifadelerinden veya ses tonlarından doğru bir şekilde algılama kapasitesi, duyguların daha ileri düzeyde anlaşılması için çok önemli bir başlangıç noktası sağlar.

2. Düşünceyi Kolaylaştırmak için Duygulardan Yararlanma: Bu bileşen duyguların bilişsel süreçlere dahil olup yönlendirdiği ve düşünme aşamalarını teşvik ettiği bölümdür. Dikkatimizi çeken herhangi bir duruma duygusal anlamda da cevap vermiş oluruz. Bu nedenle, duygusal girdilerin iyi işlendiği sistem, önemli olan konulara doğrudan düşünmeye yardımcı olur. Bazı araştırmacılar, belirli yaratıcılık türlerinin ortaya çıkması için duyguların önemli olduğunu öne sürmüşlerdir. Örneğin, hem duygudurum dalgalanmaları hem de olumlu ruh halleri, yaratıcı düşünceyi gerçekleştirme kapasitesiyle ilişkilendirilmiştir.

3. Duyguları Anlama: Duygular, belirli mesajlar taşır. Mutluluk genellikle diğer bireylerle yakınlaşma isteği yaratır; öfke, başkalarına zarar verme isteği ortaya koyar; korku uzaklaşma arzusunu ve benzerlerini gösterir. Her duygu kendine özgü

mesaj örüntüsünü ve buna bağlı davranışları ifade eder. Örneğin bir öfke mesajı, bireyin haksız muamele gördüğü anlamına gelebilir. Öfke, sırayla, belirli olası eylemlerle ilişkilendirilebilir: barış yapma, saldırı, intikam alma ve intikam alma ya da dinginlik arayışı. Duygusal mesajları ve bunlarla ilişkili eylemleri anlamak, bu beceri alanının önemli bir yönüdür. Bir kişi bu tür mesajları ve potansiyel eylemleri tanımlayabildiğinde, bu duygusal mesajlar ve eylemlerle ilgili ve bunlarla ilgili akıl yürütme kapasitesi de önem kazanır. Başka bir deyişle duyguları tam olarak anlamak, bu anlamlar üzerinde akıl yürütme kapasitesi ile birlikte duyguların anlamının anlaşılmasını içerir. Bu duygusal zeka becerileri grubunun merkezinde yer alır

4. *Duyguları Yönetmek:* Bireyin kendisine iletilen bilgiyi anlaması, kendisinin ve diğer bireylerin duygularını düzenleme ve denetim becerisinde başarılı olur.

Çizelge 2. Mayer ve Salovey Duygusal Zeka Modeli ve Boyutları

BÖLÜM	YETENEK
Bölüm 1: Duyguları Algılama, Değerlendirme ve İfade Etme	• Kendi duygularını anlama ve ifade etme. • Başkalarının duygularını anlama ve ifade etme. • Duygularını tam olarak ifade etme ve gereksinimlerin iletimi. • Farklı duygusal ifadeleri ayırt etme.
Bölüm 2: Duyguların Kullanımı	• Duygular dikkati yönetir ve düşünmeyi sağlar. • Ruh hâli kişinin algılamasını değiştirir ve değişik bakış açılarından anlamaya neden olur. • Duygusal durumlar problem çözme yaklaşımlarını teşvik eder.
Bölüm 3: Duyguları Anlama ve Muhakeme Etme	• Duyguları nitelendirmek ve farklı duygular ile anlamları arasındaki ilişkiyi tanımlamak. • Duyguların içeriğini ve karşılıklı ilişkilerinin sahip olduğu bilgiyi anlamak. • Karmaşık duyguları yorumlamak ve farklı duyguların bileşimini anlamak. • Duygular arasındaki geçişleri anlamak.
Bölüm 4: Duyguları Yönetme/ Düzenleme	• Hoş ve hoş olmayan duygulara açık olmak. • Duyguları düşünceli bir şekilde, duygusal veya zihinsel gelişimde kullanılabilirliği konusunda ayırt etmek veya birleştirmek. • Olumsuz duyguların etkisini azaltarak ve olumlu duyguların etkisini artırarak, kendinin ve başkalarının duygularını yönetmek.

Kaynak: Mayer and Salovey, 1997

Mayer ve Salovey duygusal zekanın ortaya çıkmasında öncülük etmekle birlikte, bu konuda çok sayıda araştırma yapmışlar ve ölçekler ortaya koyarak diğer modellerin temelini oluşturmuştur (Çakar, 2004).

2.1. 6. 2. Bar-on Modeli

Bar-On'un duygusal zeka modeli, kimi insanların duygusal açıdan neden iyi durumda olduklarını veya hayattaki başarılarının nedenlerini açıklamak üzere kurulmuştur. Bu yönüyle, bilişsel olmayan zeka faktörlerine odaklanan model, hem duygusal zekayı hem de sosyal zekayı kapsamaktadır. Kişinin kendi farkındalığı gibi zihinsel yeteneklerle bağımsızlık veya kendine saygı gibi zihinsel yeteneklerden ayrı özelliklerini birleştirdiğinden, karma bir model olarak kabul edilmektedir. Geniş gruplar üzerinde çalışılmış bir model olarak yaygın şekilde kullanılmakta ve zeka kavramı için alternatif bakış açıları sunmaktadır (Gürsoy, 2014).

Bar-On'a göre duygusal zekayı kapsayan beceriler bireyin duygusal farkındalığını, duygularını etkili olarak ifade edebilmesi ve yönetebilmesini içeren becerilerdir. (Bar-On, 2006).

Çizelge 3. Bar-On Modeli'ne Göre Duygusal Zekânın Boyutları ve Yeterlikleri

DUYGUSAL ZEKÂ BOYUTLARI	DUYGUSAL ZEKÂ YETERLİKLERİ VE BECERİLER
İçe Dönük	Bireysel Farkındalık ve Kendini İfade Etme
Özsaygı	• Kendini doğru bir şekilde algılamak, anlamak ve kabul etmek
Duygusal Farkındalık	• Kendi duygularının farkında olmak ve duygularını anlamak
Girişkenlik	• Kendi duygularını ve kendini etkili ve yapıcı bir şekilde ifade etme
Bağımsızlık	• Kendine güven ve diğer kişilere göre duygusal yönden bağımlı olmamak
Kendini Gerçekleştirme	• Kişisel hedeflere ulaşmak ve potansiyelini gerçekleştirmek için çabalamak
Kişilerarası	Sosyal Farkındalık ve Kişilerarası İlişki
Empati	• Diğer kişilerin duygularının farkında olmak ve anlamak
Sosyal Sorumluluk	• Sosyal bir grupla özdeşleşmek ve diğer kişilerle işbirliği yapmak
Kişilerarası İlişki	• Karşılıklı tatmin edici ilişkiler kurmak diğer kişilerle iyi geçinmek
Stres Yönetimi	Duyguların Kontrolü ve Yönetimi
Strese Karşı Tolerans	• Duyguları etkili ve yapıcı bir şekilde yönetme
Dürtü Kontrolü	• Duyguları etkili ve yapıcı bir şekilde kontrol etmek
Uyumsama	Değişim Yönetimi
Gerçeklik Testi	• Birisinin duyguların ve düşüncesini, dış dünyanın gerçekliği çerçevesine göre tarafsız bir şekilde gerekçelendirmek
Esneklik	• Kişinin duygularını ve düşüncesini yeni durumlara uyarlamak ve ayarlamak
Problem Çözme	• Kişisel ve kişilerarası problemleri etkili bir şekilde çözmek
Genel Ruh Hâli	Öz Motivasyon
İyimserlik	• Hayatın olumlu ve parlak yanına bakmak
Mutluluk	• Kendinden, başkalarından ve genel olarak hayattan memnun kalmak

(Bar- On, 2006)

2.1.6.3. Goleman Modeli

Goleman'ın modeli Mayer ve Salovey'in temel yetenek modelinden geliştirilmiş, fakat ondan farklı olarak zihinsel yetenekleri (kişinin kendi

duygularının farkında olması) ve diğer özellikleri (kişinin kendini motive edebilmesi) içeren bir karma modeldir (Çakar, Arbak, 2004).

Goleman, akılcı ve duygusal olarak iki farklı boyutta çalışan beynimiz, zihnimiz ve zekamız olduğunu ileri sürmektedir. Akılcı ve duygusal boyuttaki zeka, hayatta neler yapacağımız birlikte karar vermekte, birbirlerini desteklemekte ve yaşam boyu her biri diğerine eşlik etmektedir (Goleman, 2018).

Goleman duygusal zekayı; özbilinç, kendine yön vermek, motivasyon, empati ve sosyal beceri yetisi olmak üzere beş farklı boyutta ve 25 duygusal yeterlikte incelemiştir. Bu beş boyut, bireyin temel nitelikli pratikteki becerileri öğrenme gücüdür. Duygusal yeterlilik ise; öğrenilebilen yeteneklerdir ve bireyin bu birikimin aktarabilmedeki başarısını ortaya koyar. Goleman duygusal zeka yeterliliklerini belirli bir beceriyi ortaya koyabilmek yönünden gerekli olduğunu, belirli ölçüde duygular ile ilgili becerileri de kapsamaktadır (Goleman, 2018).

2.1.6.4. Cooper-Sawaf Modeli

Cooper Sawaf'ın duygusal zeka modeli, duygusal zekayı kurumsal düzeyde irdeleyerek özellikle duygusal zeka ve liderlik ilişkisi üzerinde durmaktadır. Bu model zihinsel yeteneklerin yanında bunların dışındaki geleceği öngörmek gibi bazı kavramları içerdiği için karma bir model olarak görülmektedir (Cooper ve Sawaf, 1997; Akt. Şen, 2018).

Cooper ve Sawaf geliştirdikleri duygusal zeka modelini “Dört Köşe Taşı Modeli” olarak adlandırmaktadırlar. Bireyin yaşamında ve işinde duygusal zeka üzerinde yoğunlaşması ve onu geliştirmesi için bir başlangıç çalışma planı önermektedir. Bu plan, duygusal zekayı doğrudan bilime, keşfe ve uygulamaya sokan Dört Köşe Taşı ile karakterize edilmektedir (Şen, 2018).

2.1.6.5. Bradberry ve Greaves'in Duygusal Zeka Modeli

Bradberry ve Greaves, duygusal zekayı Daniel Goleman'ın modelini örnek alarak kişisel yeterlilik ve sosyal yeterlilik oluşan iki temel beceri altında dört yeteneğe ayırmıştır.

1.Kişisel yeterlilik: Bireyin duygularındaki farklılığını sürdürebilmesi, davranış ve eğilimlerini yönetebilmesi yetkinliğidir. Kişisel yeterlilik, bireyin kendisine odaklanan “öz farkındalık” ve “öz yönetim” yeteneklerinden oluşmaktadır (Bradberry ve Greaves, 2017; Akt. Avcı, 2019).

2.Sosyal yeterlilik: Bireyin diğer bireylerle olan ilişkilerinin kalitesini artırması için onların ruh hallerini, davranışlarını ve güdülerini anlaması yetkinliğidir. Sosyal yeterlilik, “sosyal farkındalık” ve “ilişki yönetimi”nden oluşmaktadır (Bradberry ve Greaves, 2017; Akt. Avcı, 2019).

2.1.7.Duygusal Zeka Unsurları

2.1.7.1. Kendinin Farkında Olma / Öz-bilinç

Kişinin kendi farkındalığı, iç dünyasındaki duygusal süreçlerinin, hislerinin, yeteneklerinin güçlü ve zayıf yönleri hakkında düşüncesi olmasıyla ilgilidir. Bu unsur aşağıdaki yeterliliklerden meydana gelir (Pamukoğlu, 2004).

- Bireyin kendi duygularını tanıması ve üzerinde yarattığı etkileri bilmesidir.
- Bireyin yeterli olduğu ve geliştirmesi gereken yönlerini bilmesidir.
- Bireyin kendine önem vermesi ve gücüne inanmasıdır.

Goleman, duyguları tanımayı kendinin farkında olmak olarak yorumlamıştır. Kendini tanıma -bir duyguyu oluşurken fark edebilme- duygusal zekanın temelidir. Duyguların her an farkında olma yeteneği psikolojik sezgi ve kendini anlamak

bakımından şarttır. Duygularını tanıyan kişiler, hayatlarını daha iyi idare ederler (Goleman, 2018).

2.1.7.2. Duyguları Yönetebilme

Duyguları uygun biçimde yönetme yeteneği, öz bilinç temeli üstünde gelişir. Kendini gözlem ve memnuniyetini erteleme yeteneklerini içerir. Duyguları kendi beklentileri yönünde bir durum yaratacak şekilde yönetebilmek, sorunlar karşısında yeterli düzeyde kontrol, özgüven ve esneklik gösterebilmek, kaygı, karamsarlık, alınganlık gibi durumlardan kolaylıkla sıyrılıp tekrar kendine gelebilme becerisidir. Duyguları yönetebilme yeteneği zayıf olan kişiler huzursuzlukla uğraşırken, güçlü olanlar ise istenmeyen durumlar ve zorluklarla karşılaştıklarından sonra daha kolay toparlanabilmektedir (Goleman,2018).

2.1.7.3. Kendini Motive Etmek

Bireyin duygusal sistemini bir aracı olarak kullanıp bir işi bir yönde davranışı başlatması, istekli kılması ve bitirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin kendini motive edebilmesi dışarıdan yapılan bir etkinin ürünü değil, yapabileceğine inanç ve başarıma isteğiyle kendi içinde yarattığı doğal bir güdüdür (Doğan ve Demiral, 2007).

2.1.7.4. Empati

Sosyal davranışın temelini oluşturan empati; karşımızdakilerin duygularını anlayarak onların bakış açısıyla ele almak ve farklı düşüncelere saygı göstermektir. Empatinin en önemli unsuru ilişkilerdir. İlişkiler ise; dinleme ve soru sorma becerisini; durum karşısında kendisini kontrol edebilmeyi; yapıcı, kendini ortaya koyan, işbirliğine yatkın, anlaşmazlıklara çözüm odaklı yaklaşarak uzlaşılı bir yolu ile öğrenmeyi içerir (Goleman, 2018).

Rogers, diğer insanları anlamak ve onlarla empati kurmak için aktif bir çaba göstermenin çok değerli olduğu ve başkalarının büyümesine yardımcı olmanın ön şartı olduğunu belirtmiştir. Empati, bir kişinin başkalarının refahına katkı sağlamaktadır Empati ayrıca özgecil davranış için bir motivasyondur (Salovey ve Mayer, 1990).

2.1.7.5. Sosyal Beceriler / İlişkileri Yürütebilme

Sosyal beceriler, başkalarının duygularını yönetebilme ve ilişkileri yürütebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Sosyal yeterlilik ve yetersizlik ve ilişkileri yürütebilmek için gerekli olan özgül beceriler, liderlik ve kişilerarası etkililiğin unsurlarıdır (Goleman, 2018).

2.1.8. Duygusal Zekayı Etkileyen Etmenler

2.1.8.1. Duygusal Zeka ve Yaş

Duygusal zeka doğumdan itibaren gelişmeye başlar. Yapılan araştırmalarda 2-3 yaş çocuklarının mutlu, neşeli, kızgın, öfkeli ve üzgün duygularını tanıyabildikleri, ancak hayret, korku ve yalnızlık duygularını yüz ifadelerinden anlamada başarılı olamadıkları bulunmuştur. Ayrıca duygusal yüz ifadelerini tanıma becerisinin, okul öncesi ve ilkokul yıllarında hızlı bir gelişme gösterdiği de ifade edilmiştir (Tuğrul, 1999).

Amerika ve Kanada’da yürütülen araştırma sonucuna göre; duygusal zeka (EQ) seviyesi üzerinde istikrarlı ve önemli bir yaş etkisi olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre; toplam EQ derecesi yala orantılı bir şekilde yükselmiş ve kırklı yaşların sonları ve ellili yaşların başlarında doruk noktasına ulaşmıştır. IQ seviyesi incelendiğinde ise, onlu yaşların sonlarında doruk noktasına ulaşmakta ellilerin sonlarına doğru bu düzeyi kaybetmektedir. Ayrıca EQ derecesi yaş ilerledikçe yavaş düşüş gösterme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara

göre, bebeklikten itibaren gelişmeye başlayan duygusal zeka kırklı yaşların sonu ve ellili yaşların başına kadar artarak gelişimini devam ettirmektedir. Ellili yaşlarda birey duygusal zeka açısından daha zeki olmaktadır (Demir, 2018).

2.1.8.2. Duygusal Zeka ve Cinsiyet

Duygusal zekanın gelişmesini etkileyen faktörlerden biri de cinsiyettir. Duygusal zeka düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığını savunan araştırmalara göre; genel olarak kadınların kişiler arası ilişkiler, diğerlerinin duygularını anlama ve idare etme konusunda erkeklerden daha başarılı oldukları, erkeklerin ise stresle başa çıkma konusunda daha başarılı oldukları belirtilmektedir (Bar-On, 1997; Brackett vd., 2004; Goleman, 2016; Mayer, Salovey ve Caruso, 2001; Akt. Şen, 2018).

Duygusal zekanın öğrenme boyutunda aileler kız ve erkek çocuklarını farklı duygusal yaklaşımlarla eğitmektedirler. Anne ve babaların kız ve erkek bebeklerini severken çıkardıkları sesler ve kullandıkları kelimeler farklıdır (Tuğrul, 1999).

Kız çocuklar; sözlü ve sözsüz iletişimdeki mesajları anlamakta, hisleri aktarabilmekte ve duygusal çeşitliliği daha yoğun biçimde yaşamakta daha fazla beceri sahibi olurlarken, erkekler ise; daha kolay incinme gibi olumsuz duyguların etkilerini yaşamakta daha fazla beceriye sahip olabilmektedirler (Goleman, 2018).

İki cins arasında duygusal zekanın gelişimine bakıldığında kadınların erkeklerden önde olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, kadınların duygularının daha gelişmiş olmasıdır. Annelik özellikleri de düşünüldüğünde kadınların genlerinde duyguların daha baskın olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla erkeklerin duygusal zekalarını geliştirmek için kadınlardan daha çok çabalaması gerekmektedir (Tarhan, 2014).

2.1.8.3. Duygusal Zeka ve Aile

Yaşamının ilk yıllarından itibaren anne ve babanın çocuklarına yönelttikleri olumlu davranış örnekleri, yeterli sevgi ve güven duygusu ve başarılı duygusal

etkileşim çocuğun duygusal zeka gelişimin temelini oluşturur. Anne-babanın çocuk üzerinde etkili olabilmesi çocukla arasındaki duygusal ilişkinin varlığına bağlıdır (Yavuzer, 2001).

Çocuğun davranışlarını ailenin etkileyişinde, çocuğun sahip olduğu kişiliklerinin yanında çocuğun yaşı da büyük rol oynar. Çocuğun yaşı küçük olduğunda, anne ve baba daha etkili olmakta; yaş büyüdükçe, anne ve baba dışındaki bireylerin ve arkadaşların etkisi giderek artarak anne ve babanın etkisi azalmaktadır (Yavuzer, 2001).

2.2. Özgecilik

2.2.1. Özgecilik ve Özgeci Davranış

Özgecilik, (altruism) kelimesi Latince'de "ötekisi için" anlamına gelen "alteri huic"ten türetilmiştir. İngilizcede "altruism", Fransızcada "altruisme", Almandaca "altruismus", Osmanlıcada ve Farsçada "diğerkâmlık" olarak ifade edilmektedir (Düzgüner, 2013; Akt.Uslu, 2019). Özgecilik kavramı, felsefe, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, politika gibi farklı alanlar tarafından ele alınan ve birçok araştırmada farklı tanımlarla karşımıza çıkan bir kavramdır.

Türk Dil Kurumu özgecilik kavramını "diğerkâmlık" olarak tanımlarken, *Eğitim Terimleri Sözlüğü* "Çıkar gözetmeksizin başkalarının iyiliği için özveride bulunmayı bir ilke olarak benimseyen ahlak tutum ve görüşü" olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 12 Mart 2021).

Psikoloji sözlüğünde özgecilik, toplum yanlısı bir davranıştır. Özgeci davranış ise, başkalarının yararına hareket etme, bireyin kendi çıkarını düşünmekten ziyade başkasının yararını düşünerek yapmış olduğu yoksullara yardım, fiziksel ve zihinsel özürlü bireylere yardım, kendini feda etme gibi davranışlar" olarak tanımlanmıştır (Budak, 2009)

Kavramsal olarak özgecilik tanımı ilk olarak on dokuzuncu yüzyılda Auguste Comte'un "Systeme de Politique Positive" isimli eserinde yapmış olduğu kabul

edilmektedir. Comte'a göre özgeci insan başkalarının bilincinde varlığını sürdürür. Büyük insanlar, gelecek zamanlarda yaşayacak olan insanların belleğinde yer edinirler. Buna göre; bireyin başkası için yaşama eğilimi veya arzusu olarak tanımladığı özgecilik kavramı olumlu sosyal (prososyal) davranış ya da yardımsever davranış olarak tanımlanmaktadır (Timuçin, 2014; Karadağ, Mutaftçılar, 2009).

Psikolojik açıdan ele alındığında; Sosyo-biyolojik yaklaşım (Wilson, 1975), özgeciliğin genetik temellere dayandığını belirtir. Psikanalitik yaklaşım (Freud, 1960), özgeci davranışın öğrenme yoluyla kazanıldığını söyler. Bilişsel yaklaşım (Erikson, 1982) özgeciliği, kişilik gelişiminde üretkenlik döneminin bir sonucu olduğunu savunur. Sosyo-psikolojik yaklaşım (Oliner ve Oliner, 1988), özgeciliği kişilik özellikleri, toplumsal faktörler ve temel değerler arasındaki etkileşimin sonucu olduğunu ifade eder (Kasapoğlu, 2013).

Başka bir tanımda özgecilik, karşılıksız olarak başkalarına yapılan iyiliği, yardımı, karşı tarafa vereceği olası zararları düşünerek hareket etmek olarak tanımlanmıştır. Özgeci birey, kişisel ve olaylar karşısında akıl ve vicdanına göz önünde bulundurur, empatik davranışlar içerisindedir, başkalarının zararına olan davranışlardan kaçınarak fayda sağlayacak hedeflere yönelir (Başaran, 2000).

Mateer (1993) özgeciliği, davranışı ortaya koyan kişinin ödül beklemeksizin o davranışı gerçekleştirmesi olarak tanımlamaktadır. Leeds (1963) özgeciliği; en azından bir diğer kişiye yararlı olabilen, gönüllü gerçekleştirilen ve kişinin hemen bir ödül elde etmesini beklentisi ile güdülenmeyen bir davranış olarak kabul etmektedir (Mutaftçılar, 2008). Freedman, Sears ve Carlsmith (1998), bireylerin özgeci davranışta bulunurken bir beklenti içinde olup olmamasına dikkat çekmişlerdir. Bu araştırmacılar davranışı gösteren için niyetin önemli olduğunu ancak davranış gösterilen için bunun bir önemi olmayacağını belirtmişlerdir. Yardım edilen, destek görmüştür ve yardım edenin niyeti bu davranışın özgeci olup olmadığını belirlemiştir (Mutaftçılar, 2008).

Özgeci davranışın kişinin kendi değerini yükseltmeye çalışmasının sonucu olabileceği düşüncesini göz önünde bulundurarak, Staub, “başkaları tarafından kolayca sömürülebilen çekinik, zayıf insanlar olmaktan ziyade, daha çok başkalarının

ihtiyaçlarına cevap verebilen, pozitif anlamda kendilerine değer veren bireylerdir. Bu kişiler, ehildirler ve yeterliliklerine güvenmektedirler (mmet, 2012).

Her özgeci davranış gerçek anlamda özgeci davranış olarak nitelendirilmeyebilir. Bu anlamda alan yazınında iki farklı türde zgecilikten söz edilmektedir. Kişi eğer kendi refahını düşünüyorsa benmerkezci özgecilik, diğer kişinin refahını düşünüyorsa diğeri merkezli özgecilik olarak tanımlanmaktadır. Benmerkezci zgecilik, benmerkezci inançları yansıtırken, diğer kişi merkezli özgecilik (alturizm), yani gerçek anlamda özgeci davranışları yansıtmaktadır (Kapıkıran, 2008).

Yapılan açıklamalarda ortak olarak özgecilik, karşılık beklemeden ve karşısındakinin yararına bir davranış olarak vurgulanmakta; fedakarlık, yardımseverlik, iyilik ve olumlu sosyal davranışla ilişkilendirilmektedir. Özgecilik, toplumsal yaşamın sağlıklı bir biçimde sürdürülmesine katkı sağlayan belki de en çok ihtiyaç duyduğumuz davranış biçimlerinden biridir.

2.2.2. zgecilikle İlgili Kavramlar

2.2.2.1. Yardım Etme

Yardım etme, başka bir kişinin refahını ve iyilik halini sağlamayı içeren davranışlardır. Bu anlamda yardım etme davranışı planlanmış veya planlanmamış olabilir. Doğrudan katılım gerektirebilir veya katılım gerektirmeyebilir. Ayrıca ciddi durumda veya ciddi olmayan durumda yardım etme davranışı söz konusudur.

Özgecilik ve yardımseverlik kavramları çoğu kez birbirlerinin yerine kullanılmakta olsa da aralarında önemli farklılıklar vardır. Yardım kavramında yardım eden kişinin amacı ve eylemlerinden bazı faydalar elde edip edemeyeceği söz konusu değildir. Oysa, bir davranışın özgeci olarak nitelendirilmesi için yardım eden kişinin niyeti ve yararları önem taşımaktadır. Ayrıca yardım davranışındaki motivasyon özgeci davranışı ayıran en önemli unsurdur. Tamamen mağdurun ıstırabını hafifletmek üzere motive olmuş biri, eylemlerinin sonucunda dl almış

olabilir. Fakat, o ödülü alma beklentisi içinde eyleme geçmemişse bu davranış özgecidir (Şakar, 2018). Ancak çoğu kez toplum yanlısı davranışların nedenleri ve motivasyon gözlemlenemediği için bu davranışların özgeci olup olmadığını bilmek zordur.

Akbaba'ya göre 1964'te New York'ta Kitty Genovese adlı genç bir kadın vahşice öldürüldüğü esnada olaya şahit olan 38 kişiden hiç birisinin herhangi bir müdahalede bulunmamış olması bilim insanlarını çok şaşırtmıştır. Bu olaydan sonra yardım etme davranışı ve özgeci davranış sosyal psikolojide önem kazanmış ve çok sayıda çalışma alanı oluşmuştur (Şahin, 2015).

2.2.2.2. *Prososyal (Olumlu Sosyal) Davranış*

Hem niteliği hem de sonucu insanlık yararına olan prososyal (olumlu sosyal) davranış terimi 1963 yılında gelişim psikolojisinden çıkarılarak sosyal psikoloji literatüründe yer almaya başlamıştır. Bryan çalışmasında olumlu sosyal davranış; yardım etme, bağışta bulunmak gibi sosyal sorumluluk davranışı anlamında ifade edilmektedir. Rosenhan'a göre olumlu sosyal davranış; kişinin çıkarını bir kenara bırakarak, milletlerarası değerlerden ortaya çıkan özgecilik anlamında tanımlanmıştır (Wispe, 1972; Akt. Akbaba, 1994).

Bal Tal (1976), prososyal davranışı kendi amacı için ya da bir şeyi sahibine iade etme, karşılıklı münasebet durumunda gerçekleşen, herhangi bir ödül beklentisi olmayan “ gönüllü davranış” olarak tanımlamıştır (Mutaftçılar, 2008).

Prososyal davranış özgeciliği de kapsayan geniş bir kategoridir. Paylaşma, yardım etme, destekleme ve koruyup bakım verme gibi diğer bireylerin yararını amaçlayan gönüllü davranışlar prososyal (olumlu) davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Gönüllü ve niyetli yani prososyal davranışın önemli bir parçasıdır. Çünkü kişiye yaptırılan yararlı davranışları dışarıda bırakır (Onatır, 2008). Literatürde empati, rol üstlenme (bakış açısı üstlenme) ve kendine değer verme olumlu sosyal davranışın elementleri olarak kabul edilmektedir (Mutaftçılar, 2008).

2.2.3.Özgeciliğe Kuramsal Bakış

Bu bölümde özgeciliğin psikolojik kuramlarla olan ilişkilerini açıklamak üzere psikanalitik, evrimsel ve içgüdüsel, sosyal öğrenme, hümanistik, bağlanma ve ahlaki gelişim kuramları ele alınacaktır.

2.2.3.1.Psikanalitik Kuram ve Özgecilik

Psikanalitik kurama göre özgecilik benlik kavramı ve ahlaki yargılar çerçevesinde açıklanmaktadır. Freud'a göre benlik sürekli birbiriyle etkileşim halinde olan id, ego ve süper ego diye üçlü bir sisteme sahiptir (Yöntem, 2013).

Bu sistemi daha detaylı açıklayacak olursak id kişiliğin özgün sistemidir, doğuştan var olan gizil güçlerin ve içgüdülerin yerleştiği yerdir. İd geniş ölçüde mantık dışıdır ve hiçbir şeyin farkında değildir (Corey, 2015). Ego, ruhsal yapının dengeleyicisi rolünü oynamakta olup bunu; dürtüsel gereksinimlerin içerden algılanması, bütünleme ve birleştirme yetisi ile dürtülerin kendi içlerinde, üst benliğin istekleriyle düzenlenmesi ve çevreye uyum sağlayabilecek bir niteliğe kavuşması, yürütme yetisi ile istemli davranışların eyleme geçirilmesi ile gerçekleştirmektedir (Karahan ve Sardoğan, 2004). Süperego, yapılan bir davranışın iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olup olmadığını belirleyerek bireyin ahlak kurallarını temsil eder. Gerçeklikten çok ideallerle uğraşır ve mükemmel olmak için çaba gösterir. Süperego, ana babadan çocuklara aktarılan toplumun geleneksel değerlerinin temsilcisidir (Corey, 2015).

Anksiyeteyi kavramsallaştırırken Freud, üç tür anksiyeteden bahsetmiştir: Bunlar; gerçek, nevrotik ve ahlaki anksiyetedir. Dost olmayan birinin insanı kovalaması gerçek anksiyetenin bir örneğidir. Aksine nevrotik ve ahlaki anksiyeteler bireyin içinde var olan tehditlerdir. Nevrotik anksiyete bireylerin duygularını ya da idi kontrol edemeyeceklerinden ve otorite figürleri tarafından cezalandırılacaklarından korktuklarında oluşur. Bireyler, ana baba ya da toplumsal

standartları (süperego) ihlal ettikleri zaman ahlaki anksiyete yaşanır. Egonun anksiyete ile başa çıkması için ego savunma mekanizmaları gereklidir (Corey, 2015).

Freud'a göre bazı yararlı savunma mekanizmaları kaygının oluşmasını engeller ve kişinin çevresiyle daha fazla uyum sağlamasına katkı sağlar. Olağan savunmalar da denilen bu mekanizmalardan biri, diğer insanların sorunlarını yapıcı bir biçimde paylaşmak olarak tanımlanabilen *özgecilik*dir. Gerçek özgecilikte kişi, bir diğer insana verirken kendisine de içgüdüsel bir doyum sağlar (Ümmet, 2012).

2.2.3.2. Evrimsel-İçgüdüsel Kuram ve Özgecilik

Evrimsel kurama göre; yaşamak ve neslin devamı için belirli özellik ve davranışlara (örneğin, taklit etme) sahip bireyler, bu özelliklere sahip olmayan bireylerden daha avantajlıdır (Tekeş, Hasta, 2015).

Doksat ve Savrun (2001) tarafından insan dışındaki birçok canlıda adaptasyon için gerekli donanım yeterli olmamakla birlikte uygun çevrede yaşayabildikleri sürece hayatta kalma şansları var olduğu ifade edilmiştir. İnsan, aslında, birçok canlıdan fiziksel açıdan daha zayıftır ve bu zayıflığını toplumsallaşmasındaki başarısı ile bu durumu telafi eder.

İnsanlar dışındaki canlılar arasında sıklıkla karşılaşılan özgeci davranışlar nedeniyle, insanlarda da özgeci davranışın içgüdüsel olduğu evrimsel psikoloji tarafından savunulmaktadır. Tüm canlılarda hayatta kalma ihtimalini artırmak ve kendini güvende hissetmek için kendi türünü koruma ve dayanışma içinde yaşama güdüsü teorisyenlerde akraba seçimi kavramını ortaya çıkarmıştır. Buna göre, hayvanlar nasıl türlerini korumak için kendinden olanlara yardım ediyorsa, insanlar da kendi kan bağlarını gözetir ve akrabalarına yardım eder. Ancak bu yaklaşım her ne kadar insanların neden yakınlarının ihtiyaçlarını giderdiğini açıklasa da insanların yabancılara neden yardım ettiği ve bazı durumlarda özgeci davranış sergilerken bazı durumlarda neden sergileyemediğini tam anlamıyla açıklayamamaktadır (Uslu, 2019). Bu sorunu çözebilmek ve aile dışı özgeci davranışları açıklayabilmek için evrimsel psikologlar *karşılıklı özgecilik* kavramını geliştirmişlerdir.

2.2.3.3. Sosyal Bilişsel Kuram ve Özgecilik

1960'lı yıllarda Albert Bandura tarafından başlatılan, önceleri sosyal öğrenme kuramı olarak adlandırılan, sosyal bilişsel kuram psikolojik işleyişte düşüncelerin ve imgelerin önemini vurgular (Bandura, 2007, Akt. Sharf, 2016). Bandura, çevredeki anıları, inançları, tercihleri, öngörüler, tahminleri ve öz algıyı içeren kişisel faktörler, benlik algıları ve davranışsal eylemler arasında karşılıklı etkileşim sistemi ileri sürmüştür (Sharf, 2016). Bu kuramda davranışlarda çevre etkilidir. Kuramcılar, ahlaki davranışları rol model alma, taklit ve tekrarlar ile dış çevre tarafından şekillendiğini ve öğrenildiğini ileri sürmüşlerdir.

Sosyal bilişsel kuram, gerek özgecilik gerekse saldırgan davranışların öğrenme ile oluştuğunu ileri sürmektedir. İnsanın olumlu ve olumsuz davranışlarına neden olan uyanların sosyal ve fiziksel çevreden geldiğini ve öğrenildiğini kabul etmektedir. İçsel motivler, duygular, içgüdüler ve baskın kimliklerinin önemine dikkat çeken psikanalitik kuramın tersine, sosyal bilişsel kuram, kazanılmış ve bilinçli yapılan tepkilerin üzerinde durmaktadır. Sosyal bilişsel kuramcılar, insan davranışlarının en çok çevresel olaylar, özellikle ödüller, cezalar ve model alınarak öğrenildiğini savunmaktadır (Aşkın, 1986, Mussen & Eisenberg-Berg, 1977; Akt. Akbaba, 1994).

Sosyal bilişsel öğrenme kuramına göre özgeci davranış bireyin sosyalleşmesi sonucu gelişir. Bir başka deyişle çocuk doğuştan özgeci değildir Eğer çocuk güç durumda olan birine yardım ettiği ve sahip olduklarını paylaştığı için bir başkası tarafından ödüllendirilirse bu davranışları geliştirecektir. Çocuklukta ödüllendirilen paylaşma, yardım etme davranışları ilerleyen yaşlarda dış ödül olmadan da tekrarlanabilir. Çünkü ilerleyen yaşlarda birey kendi kendini ödüllendirme gücüne sahip olur (Akbaba, 1994). Bu durumda, küçük yaşlardan itibaren anne babalar iyi bir model olarak çocuklarına pek çok olumlu davranış kazandırabilirler.

2.2.3.4. Hümanistik Kuram ve zgecilik

Varoluşu felsefe akımının görüşlerini benimseyen Hümanistik kuramın nc ve temsilcileri Rogers, Maslow, Arthur Combs, Cecil Holden Patterson'dur. Bu kuram insana olumlu bakış açısı ile yaklaşır. Bu göre her insanın doğuştan getirdiği iyi ve yaratıcı özellikler bulunmaktadır (Ağır, 2020).

Rogers'a göre (1951) insan hem özgeci hem de z-İlgilidir. Bireyler özgeci olabilmek için z-İlgili olmalıdır görüşünü savunan Rogers "hem kendi isteklerimizi hem de çevremizin isteklerini yerine getirebiliriz ve bu çelişen durumu dengede tutabiliriz" şeklinde düşünmektedir (Flynn ve Black,2011: Akt. Bekil, 2019).

Maslow'a göre, insanların doğuştan getirdiği ihtiyaçları vardır ve beş aşamadan oluşmaktadır. En alt aşamadaki ihtiyaçlar "fizyolojik ihtiyaçlar" olup hava, su, yiyecek ve barınmayı kapsayan temel ihtiyaçlardır. İkinci aşamadaki ihtiyaçlar "güvenlik ihtiyaçları"dır ve bireyin dış faktörlerin olumsuz etkilerinden korunması için güvenlik ve koruma altında bulunmasını ifade eder. nc aşamadaki ihtiyaçlar "sosyal ihtiyaçlar" olup bireylerin belli bir gruba veya organizasyona ait olma ihtiyaını ifade eder. Dördüncü aşamadaki ihtiyaçlar "kendini kabul ettirme ihtiyaı" olup ait olduğu grup veya toplumda diğerleri tarafından kabul edilmeyi ifade eder. En st düzeydeki ihtiyaç " kendini gerçekleştirme ihtiyaı" dır ve bütün potansiyelini ortaya koyabilmeyi ifade eder (mmet, 2012).

Maslow'a göre kendini gerçekleştirmiş bireylerin en önemli ve dikkat çeken özelliklerinden biri, tüm insanlara karşı empatik olmak ve sevgi duymaktır.

2.2.3.5. Bağlanma Kuramı ve zgecilik

Bağlanma kuramı John Bowlby tarafından psikanalizden etkilenerek geliştirilmiştir. Bowlby bağlanmayı, bir kişi ile ona bakım veren kişi arasında kurulan şekate dayalı bağ, zaman içinde bunları birbirine bağlayan ve git gide daha da güçlenen bağ şeklinde tanımlar. ocuk ile ona çevresini keşfetmesi için güvenli bir s sunan kişi arasında oluşan duygusal bağ, bağlanmanın en ne çıkan tanımları

arasındadır. Bowlby kimi zaman tanımına, koruma ve korunma içgüdüsünü de dâhil ederek, bağlanmayı bebeğin bağlanma figürü ile kurduğu ve bebeği tehlikeden koruma işlevine sahip süreğen ve yoğun bağ şeklinde tanımlamıştır (Sevinç, 2016).

Bağlanmayı açıklayan değişik kaynaklarda güvenli davranan bireylerin duygularını daha az bastırdıklarını, yaşadıkları olumsuz duygular karşısında daha az acı yaşadıklarını, daha az öfkelenedikleri ve başkalarının acılarını anlayıp onları teselli ettiklerini ve başkalarına daha empatik davrandıklarını ifade etmektedir (Ümmet, 2012).

2.2.3.6. Ahlaki Gelişim Kuramı ve Özgecilik

Özgecilik ve ahlak, önemli düzeyde birbirini etkileyen kavramlardır. De Waal (2013)'e göre ahlak, başkalarının iyilik halini esas alır ve toplumu bireyin önüne koyar. Kişisel çıkarları inkâr etmemekle birlikte işbirliği içindeki bir toplum için çıkarların dizginlenmesi gerektiğini ifade eder. Alan yazında özgeciliğin ahlaki motivasyonun merkezinde olduğu görülmektedir (Scoat ve Seglow, 2007; Aşkar, 2017). Özgecilik ahlaki eylem açısından ele alındığında; başkalarının iyiliğini savunmak, başkalarının çıkarları ve mutluluğu için onların adına iyi olanı öne çıkararak yaklaşmak, başkalarının iyiliğini kendi yaşamında ve davranışlarında ilke edinmektir (Onatır, 2008).

Ahlak gelişimiyle ilgili kuramlar içinde en çok kabul gören Piaget ve Kohlberg'in ahlak gelişim kuramlarının görüşleri açıklanmıştır.

2.2.3.6.1. Piaget'in Ahlak Gelişim Kuramı

Piaget, çocuğun bilişim gelişimi ile ahlaki yargıları arasında ilişki olduğuna inanmaktadır. Çocukların ahlak gelişim özelliklerini onların oyunlarını gözlemleyerek açıklamaya çalışmıştır (Senemoğlu, 2000).

Piaget, ahlak gelişimini bilişsel gelişime paralel olarak iki dönemde incelemektedir.

1. *Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi:* Bu dönem 6-12 yaşarasını kapsamaktadır. Çocuk kuralların değişmez olduğuna inanmaktadır, kurallara uymayanların otomatik olarak cezalandırılması gerektiğini düşünür. Bu dönemde çocuğa ne yapması ve ne yapmaması gerektiği söylenir. Davranışın gerisindeki nedenler dikkate alınmaz. Bu mantık çocukların, kuralların kesinlikle değişmez olduğunu inanmalarına neden olur (Senemoğlu, 2000).

2. *Ahlaki Özerklik Dönemi:* Bu dönemde çocuğun akran grupları artarak sosyal çevresi genişlemiştir. Çocuğun sürekli olarak diğer çocuklarla etkileşimde bulunması ve işbirliği yapması, kurallar ve ahlaki hakkında fikirlerinin değişmesine zemin oluşturur. Kuralların insanlar tarafından olduğu ve gerektiğinde değişebileceği bilinci oluşur. Kuralların ihlal edenlerin niyeti ve içinde bulundukları durum önemlidir (Senemoğlu, 2000).

2.2.3.6.2.Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı

Kohlberg'in ahlak gelişim kuramı Piaget'in ahlak gelişim kuramının yeniden incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Kohlberg de Piaget gibi çocuk ve yetişkinlerin, belli durumlarda davranışlarını da yöneten kuralları nasıl yorumladıklarını incelemiştir. Kohlberg, araştırmasında çocuklara ahlaki ikilemleri kapsayan belli durumlarda nasıl tepkide bulunacaklarını sormuştur. Aldığı cevapları sınıflayarak, insanların ahlaki yargılarının gelişmesine ilişkin olarak altı dönemden oluşan üç düzey önermiştir (Senemoğlu, 2000).

1.*Gelenek Öncesi Düzey:* Bu düzeyde gerçek bir ahlak anlayışı yoktur. Çocuğun kendi ihtiyaçları ön plandadır. Kurallar başkaları tarafından belirlenir (Senemoğlu, 2000).

2. *Geleneksel Düzey:* Ahlaki ikilemler, toplumsal beklentiler ve geleneksel kurallar dikkate alınarak çözümlenir. Bu dönemde iyi çocuk olmak önemle vurgulanmaktadır (Morgan, 1999).

3. *Gelenek Sonrası Düzey:* Bu düzeyde birey değerler ve kanunları eleştireci bir şekilde inceler ve kendine özgü ahlak ilkelerini örgütler. Bu ilkeler genellikle

eşitlik, adalet ve insan haklarına dayalıdır. Adalet kanunun üstündedir. Bireyin kendine özgü ahlak ilkelerini seçtiği ve değer sistemini örgütlediği düzeydir (Senemoğlu, 2000).

Ahlaki gelişimle ilgili açıklamalar özetlendiğinde; birey geliştikçe her dönemde bir önceki dönemlerde eriştiği ahlaki gelişimi sentezleyerek daha ileri düzeye geçilir ve ahlaki değer edinilir. Bununla birlikte birey bazı koşullarda ileri ahlak düzeyine erişemezler ve alt düzeyde kalabilirler. Özgeci davranış da ahlaki gelişim süreci içinde kazanıldığı için ahlaki değerdir (Morgan, 1999).

2.2.3.7.Pozitif Psikoloji ve Özgecilik

İnsanın olumlu yönlerini inceleyen ve bilimsel yöntem içinde ele alındığı pozitif psikoloji yaklaşımının kurucusu Martin Seligman'dır (Demir, Türk, 2020).

Pozitif psikoloji; bireylerin olumlu yönlerinin geliştirilmesine, olumlu tecrübeler kazanmalarına ve öznel iyi oluşlarını artırıcı programlarla onların psikolojik sağlıklarının korunmasına odaklanmaktadır (Seligman ve Yöntem,).

Pozitif psikoloji öznel, bireysel ve grup olmak üzere ele alınmaktadır.. *Öznel düzey*; kıymetli öznel deneyimlerle ilgili üç boyutu kapsamaktadır. Öznel düzey, yaşam doyumunu, geçmiş, şimdi ve gelecek boyutunu ele alır. *Bireysel düzey*; sevgi, cesaret, affetme, orijinal olma ve bilgelik, gibi bireysel özellikleri kapsar. *Grup düzeyi* ise; sosyal becerilerden olan , yardımseverlik, hoşgörü, becerilerle ilgilidir (Demir, Türk, 2020). Bu becerilerden biri de özgeciliktir. Genel bir ifadeyle özgecilik pozitif bir özelliktir. Özgecilikteki sevgi, bağışlayıcılık, sevgi, mutluluk gibi konular pozitif psikolojinin de konusu olan iç içe olan özelliklerdir.

2.2.4.Özgeci Davranışı Etkileyen Faktörler

Özgeci davranışın ortaya çıkmasını veya ortaya çıkmamasını etkileyen birtakım faktörler vardır. Bu bölümde özgeci davranışı etkileyen bu faktörler ele alınmaktadır.

2.2.4.1. Genetik

Hayatın özünü genin hayatta kalmasına bağlıdır. Genlerimiz hayatta kalma şansımızı en üst seviyeye götürecek seçimlere yönlendirmektedir. Genetik faktör, insanların birbirlerine genlerimize yerleşmiş etmenler nedeniyle yardım ettiğini ifade etmektedir.

Modern evrimsel biyolojide özgecilik kavramı il olarak kapsayıcı uyumluluk ifadesiyle yapıldı. Buna göre insan, sadece bencil olarak programlanmamış, aynı zamanda uygun şartlar altında, diğerlerine yardım etmek için de programlanmıştır. İlk insanların hayatta kalma amacına yönelik olarak yaşam şekilleri incelendiğinde, bireysel yarış kadar işbirliğinin de gerekli ve önemli olduğu görülmektedir. Bu eğilim de akla özgeci davranışın genlerimiz aracılığıyla desteklenmiş olabileceği düşüncesini getirmektedir (Aşkar, 2017).

2.2.4.2. Demografik Özellikler

Bireylerin yaşı hem olumlu sosyal davranış beceri ve çeşitliliğini hem de bu davranışın ilişkide olduğu diğer değişkenleri etkileyebilecek önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Değişik formlardaki olumlu sosyal davranışların sergilenmesinde yaş değişkeninin etkisi incelendiğinde farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin paylaşım davranışı yaş ile birlikte artarken yardım etme davranışı ile yaş arasında bazen negatif bazen de pozitif ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde insanları rahatlatma ve onların bakımını üstlenme davranışının yaş ile birlikte arttığını destekler nitelikte olan ve olmayan çalışmalar mevcuttu (Eisenberg ve

Mussen, 1989; Midlarsky ve Hannah, 1985; Berman, 1987; Bal-Tal, Raviv ve Goldberg, 1982; Akt. Kumru, Carlo, Edwards, 2004).

Özgecilik cinsiyet açısından incelendiğinde kadın ve erkeklerin yardım etme güduları farklı olduğu için özgecilik düzeyleri de farklılık göstermektedir. Çocuklar, ergenler ve yetişkinlerle yapılan çok sayıda araştırmada özgeci davranışla cinsiyet farkları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve kızların erkeklerden daha fazla özgeci davranış sergileme eğiliminde oldukları bulunmuştur (Eisenberg, Miller, Shell, McNalley ve Shea, 1991; Lennon ve Eisenberg, 1987; Whiting ve Edwards, 1974; Akt. Kumru, Carlo, Edwards, 2004).

Pek çok kuramcı ve araştırmacıya göre aile özgeciliğin gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Ailenin genişliği ve doğum sırası da özgecilik düzeyinin belirleyicileri arasında bulunmaktadır. Geniş ailelerdeki çocuklar çekirdek ailelerdeki çocuklara göre, ilk doğan çocuklar da sonradan doğanlara göre daha özgeci olduğu belirtilmektedir (Aşkar, 2017).

2. 2. 4. 3. Kişilik Özellikleri ve Durumsal Etmenler

Olumlu sosyal davranışın arkasında empati ve empati kökenli sempati ve kişisel sıkıntı olmak üzere iki duygu vardır. Sempati, başkalarının iyiliği ya da çıkarına odaklanan güdusel uyarılmayı yaratması nedeniyle yardım davranışı göstermeyi tetiklemektedir. Kişisel sıkıntı da genellikle bencil ya da kendini rahatlatmaya yönelik güdusel uyarılmayla yardım davranışını ortaya koymayı tetiklemektedir (Batso, 1998; Akt. Kumru, Carlo, Edwards, 2004).

Empatinin temelinde; “insanlar başkalarının mutluluğunu ve sıkıntısını tıpkı kendi mutlulukları ve sıkıntıları gibi zihinlerinde ve duygularında yaşayabilirler” anlayışı yer almaktadır (Ayten, 2010; Acar, Apak, 2017).

Özgecilikle ilişkili olan diğer bir kişilik özelliği de geçimliliklerdir. Empati gibi doğrudan yordayıcı olmasa da diğer bireylerle daha geçimli olan bireylerin özgecilik düzeylerinde de farklılık olduğu bulunmuştur (Topuz, 2013).

2.2.4.4. Duygusal Etmenler

Başkasına yardım etmek ve bu davranışın sorumluluğunu almak olan özgecilik kavramı, karşılıklı alıp vermenin yanında bireyin elinden geleni yapmasını sağladığı için de hoşnut eden hizmettir (Öz, 1998). Başkalarının mutluluğunu düşünen, yoksunluğunu gidermek için çaba harcayan merhametli ve yardımsever bireyler bu yaşantılardan mutluluk duyarlar.

Suçluluk duygusu onu tamir etme eğilimine yönlendirir. Herhangi bir nedenle suçluluk duygusu yaşayan birey bu duyguyu azaltma çabasına girecektir. Bunun değişik yolları olabilmektedir. Örneğin, olumsuz davranışlar yerine olumlu davranışlar koyarak suçluluk duygusunu azaltma yoluna gidebilir ya da kendisine maddi veya manevi yönden acı veren davranışta bulunarak cezalandırma yoluyla suçluluk duygusunu azaltmaya çalışacaktır. Her iki durumda da birey özgeci davranışa yönelmektedir. Sergilediği özgeci davranış bireyin daha olumlu duygular hissetmesini sağlayacaktır (Kasapoğlu, 2013).

2.2.4.5. Sosyal Öğrenme

Çocukların eğitimi önce ailede başlamaktadır, aile çocuğa prososyal davranışları örnek olarak sergilediğinde, bu tür davranışları görerek büyüyen çocuk, bu davranışları öğrenir. İlerleyen dönemlerde okul ve sosyal çevresinde de göreceği çeşitli örnek davranışlarla da bilgilerini pekiştirdiğinde öğrendiklerini uygulayacaktır (Harputlu, 2015). Yardımsever, paylaşılan, sorumluluk duygusu gibi davranışları gösteren ana-babanın çocuklarının da aynı davranışları gösterme olasılıkları çok yüksektir. Küçükken gösterilen yardım davranışlarının ödül ile mi ceza ile mi karşılandığı; çevredeki kişilerin özgeci davranışlar gösterip göstermediği ve kimin model alındığı gibi unsurlar özgeciliği belirlemede önemli rol oynamaktadır (Batson & Powell, 2003; Topuz, 2015).

Özgeci davranış sosyal öğrenme teorisine göre öğrenilebilecek bir davranıştır. Zor bir durumda kendine yardım edildiğini gören ve bu durumdan mutlu olan birey aynı durumdaki bir başkası için kendisi de yardım ederek yaşamış olduğu bilgiyi

deneyime dönüştürecektir (Harputlu, 2015). Diğer bir deyişle; özgeci davranışın geçmiş deneyimlerin bir birikimi olduğu söylenebilir.

2.2.4.6. Sosyal Sorumluluk

Sosyal sorumluluk diğerlerinin haklı beklentilerine yönelik ahlaki yükümlülüğü yerine getirmeyi vurgulayan sosyal normlara bağlı kalmak olarak tanımlanır. Bu nedenle sosyal sorumluluk çok sayıda sosyal durumla ilişkili olabilir (Bierhoff ve Rohman, 2004; Aşkar, 2017). Sosyal sorumluluk normunda, “muhtaç olana yardım et” beklentisi yatmaktadır (Onatır, 2008). Bu beklenti ile bireyler, özgeci davranışlara yönelmektedir.

İçinde bulunulan durumun sorumlusu olmayan kişilere adil dünya hipoteziyle tutarlı olarak toplum yanlısı davranırız (Harputlu, 2015).

2.2.4.7. Din

Özgecilik konusunda dini tutumların nasıl bir etkisinin olduğu araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu konuda özgeci davranışların sadece dindar bireylere özgü olmayıp aynı zamanda herhangi bir dine mensup olmayanlarda da özgecilik düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Aynı zamanda dini tutum puanı yüksek olan bireylerde özgecilik düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koyan araştırmalar mevcuttur. Dinlerin inananları yardım etmeye, ötekini düşünmeye, gülümsemeye yönlendirmesi ve dini öğretilerin özgeciliği desteklediğini göstermektedir (Sağır, 2020).

2.2.4.8. Karşılıklı Olma

Evrensel bir kural olarak bizim için yapılmış olan beklenmedik ve büyük bir fedakarlığa karşı kendimizi borçlu hissetmemiz ve zarar vermememiz gerektiği

söylenmektedir. Fakat fedakarlık beklediğimiz büyük bir şey ise duygularımız bu derece kuvvetli değildir. Takas kavramı açısından da kişi geçmişte ve gelecekte olmasını beklediği bir yardım için karşılıklı yardımda bulunabilir (Harputlu, 2015).

2.3. Sosyal Beceri

2.3.1 Sosyal Becerinin Tanımı

İnsan ve toplum yaşamında önemli bir etkiye sahip olan ve birçok araştırmada ele alınan sosyal beceriler farklı disiplin alanlarındaki uzman kişiler tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır.

Sorias (1986), sosyal becerileri, bireylerin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir biçimde ifade edebilmesi, kişisel haklarını savunabilmesi, gerektiği durumda başkalarından yardım isteyebilmesi ve kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini sağlayan beceriler olarak tanımlamıştır (Avcıoğlu, 2005).

Gresham ve Reschly (1981), sosyal becerileri üç alt boyutta tanımlamıştır. Bunlar, kişilerarası, kendisiyle ve görevleriyle ilgili davranışlardır. Kişilerarası davranışlar, otoriteyi kabul etme, konuşma becerileri, işbirliği ve oyun davranışlarından oluşmaktadır. Kendisiyle ilişkili davranışlar, duygularını ifade etme, ahlaki davranış, kendine karşı olumlu tutum geliştirme gibi davranışlardır. Görevle ilişkili davranışlar ise, uyarılara dikkat etme, sorumlulukları yerine getirme, yönergeleri izleme, bağımsız olarak çalışma gibi davranışlardan oluşmaktadır (Çoban, 2007).

Goleman (2006)'a göre sosyal beceri başka birinin ne hissettiğini sezmek ya da ne düşündüğünü veya amaçladığını bilmek işin başlangıcıdır, ama verimli etkileşimleri garanti etmez. Sosyal farkındalığa dayanan sosyal beceri, pürüzsüz ve etkili iletişime olanak sağlar (Goleman, 2006).

Gresham ve Elliott (1990) sosyal becerileri; kişinin diğerleriyle daha güçlü bir etkileşim kurması ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden kaçınmasına olanak

veren sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamışlardır (Sümer, 2008).

Spence (1995), çocuğun oyun davranışlarının sosyal etkileşimin sonuçlarını belirlemede önemli rol oynadığı düşüncesiyle sosyal becerileri mikro ve makro olmak üzere iki düzeyde inceler. Göz göze gelme, beden duruşu ve mesafesi, ses tonu, yüz ifadesi gibi sözsüz iletişim öğeleri mikro beceriler arasındadır. Gruba katılmak, hayır diyebilmek, alayla baş etmek, öfke gibi olumsuz duyguları ifade etmek, konuşmayı başlatmak, sürdürmek ve sonlandırmak, uzlaşma yapabilmek ise makro düzeydeki becerilerdir (Çetin, Bilbay, Albayrak Kaymak, 2003).

Çocuğun ilk etkileşime geçtiği çevre aile çevresidir. Bu nedenle çocuğun yaşamı boyunca kullanacağı birçok becerinin temeli aile ortamında atılmaktadır. Çocuklar bu doğal süreçte ailelerini, arkadaşlarını, öğretmenlerini ve diğer yetişkinleri gözlemleyerek ve onları örnek alarak sosyal beceri kazanırlar (Aydoğan ve Özyürek, 2016). Çocukların çevresindeki bireylerle kuracakları ilişkinin niteliği sosyal becerilerle yakından ilişkilidir. Çünkü beceriler diğer bireylerle kurulacak etkileşimin kalitesini belirlemektedir.

Sosyal beceri kişinin içinde bulunduğu çevreyle ilişki kurmasını, sosyal hayata uyum sağlamasını ve kendisini toplumun bir üyesi olarak kabul etmesini sağlayan, sosyal hayatı kolaylaştıran ve yaşamın her döneminde gerekli olan unsurdur. Bu bağlamda sosyal beceriler, birey ve toplum yaşamında önemlidirler.

2. 3. 2. Sosyal Beceri ile İlgili Kavramlar

2. 3.2.1. Sosyalleşme

İnsan bireysel ve aynı zamanda sosyal bir varlık olarak diğer bireylerle etkileşim içindedir. Sosyalleşme, bireyin içinde bulunduğu toplumun değerlerini, tutumlarını öğrenebilmesi ve bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan ve hayat boyu süren bir davranış olarak kişiliğine yansıtmasıdır (Durualp, 2009; Yalçın, 2010; Günindi, 2011; Turan, 2013; Karoğlu, 2016).

Sosyalleşme ile birey kişisel özellikleri ile toplumun beklediği rollerin gereği olan davranışları birleştirir. Diğer ifadeyle birey içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olur.

2.3.2.2. Sosyal Yeterlik

Sosyal yeterlilik, kişisel amaçlarını yerine getirebilmek adına etkili sosyal ilişkiler geliştirebilmek, sosyal ilişkileri ile kişisel amaçları arasında dengeyi kurabilmek olarak tanımlanabilir (Göktaş, 2015).

Akkök sosyal yeterliliği, kendine güven, kendini ifade etme, arkadaşları, aile bireyleri ve farklı bireyler tarafından kabul görme, destekleyici sosyal çevre ve sosyal yönden bağımsızlık şeklinde ifade etmektedir (Akkök, 1999).

Sosyal yeterlik, jest ve mimikler gibi sözel olmayan davranışları içerdiği gibi sözel davranışların doğru kullanılmasını da içerebilir. Bu davranışların uygun ve doğru zamanda kullanılması bireyin sosyal yeterlik düzeyi hakkında bilgi verecektir. Sosyal yeterlik; bireyin gerekli sosyal beceriye sahip olması ve bu beceriyi uygun ortamlarda kabul edilebilir bir davranış olarak ortaya çıkartmasıdır (Orhan, 2010; Langeveld, Gundersen ve Svartdal, 2012; Giren, 2013).

2.3.2.3. Sosyal Olgunluk

Meadew'a (1980) göre sosyal olgunluk, bireyin sosyal yönden yaşına uygun davranışları gösterebilmesidir. Diğer kişilerin duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve ihtiyaçlarını dikkate almayı da içermektedir (Akt. Gülay ve Akman, 2009).

Çocuğun sosyal olgunluk seviyesine ulaşması, ebeveynleri ve aynı kültürde yaşadığı kişilerle sağlıklı iletişim kurması ile mümkündür. Kişinin anlayış, duygu ve beceri bakımından yaşlılarıyla istendik olgunluğa ulaşması durumudur. Bu olgunlaşmanın sağlam kazanılabilmesi için çocuğun sosyalleşme yolunda bireylerle

etkileşime girmesi gerekmektedir. Sağlıklı sosyalleşme süreci, sosyal olgunluğu da etkileyecektir (Durualp, 2009).

2.3.2.4. Sosyal Zeka

Sosyal zekâ ile sosyal beceriler zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Sosyal zekâ ya da sosyal becerilere sahip olmak kişiler arası ilişkilerde bireylere kazanımlar sağlamaktadır. Örneğin, sosyal becerilere sahip kişiler çevrelerinde daha çok sevilen insanlardır (Açıkgöz, 2013).

Goleman (2006)'a göre sosyal zekayı oluşturan unsurlar iki alt boyutta ele alınabilir:

Sosyal Farkındalık: Başka birinin iç halini anında sezmekten, hislerinin ve düşüncelerini anlamaya, karmaşık sosyal durumları kavramaya kadar uzanan bir yelpazeye gönderme yapar, Şu öğelerden oluşur: (a)Temel empati: başkalarının hislerini paylaşmak, sözsüz duygusal işaretleri okumak. (b)Uyum: pür dikkat dinlemek, bir kişiye uyum sağlamak. (c)Empatik isabet: başka birinin düşüncelerini, hislerini ve niyetlerini doğru anlamak. (d)Sosyal biliş: sosyal dünyanın nasıl işlediğini bilmek.

Sosyal Beceri: Başka birinin ne hissettiğini sezmek, ya da ne düşündüğünü veya ne amaçladığını bilmek için başlangıcıdır, ama verimli etkileşimleri garanti etmez. Sosyal farkındalığa dayanan sosyal beceri, pürüzsüz ve etkili ilişkileri sağlar ve Şu öğeleri içerir. (a)Eşzamanlılık: sözsüz düzeyde pürüzsüz etkileşim. (b)Benlik sunumu: kendini etkili biçimde tanıtmak. (c)Nüfuz: sosyal etkileşimlerin sonucu etkilemek. (d) İlgi: başkalarının ihtiyaçlarını önemseyip, uygun biçimde davranmak (Goleman, 2006).

2.3.3. Sosyal Beceri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.3.3.1. Psikanalitik Kuram

Sosyal beceri kavramı bu kurama göre incelendiğinde, sosyal becerilerde olan yetersizliklerin oral dönemdeki fiksasyonlar, ödipus karmaşası ve ig, ego, superego arasındaki dengenin kurulamamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu dönemlerde dengeyi sağlamayan çocuklar yaşamının ilerleyen süreçlerinde de sosyal beceri yeterliliklerine problemler yaşayabileceği öne sürülmüştür (Kurt, 2019).

Erik Erikson (1963) Freud'un fikirlerini temel almıştır. Fakat çocukluğun ilk dönemlerinden sonrasında da devam edecek şekilde psikososyal gelişimi vurgulamıştır.

2.3.3.2. Bilişsel Öğrenme Kuramı

Bu kurama göre, sosyal becerilerin öncelikli olarak bilişsel bir beceri olduğu görüşünü öne sürülmektedir. Bu görüşe göre sosyal beceri eksikliği olan kişiler bilişsel yetersizlikleri nedeniyle bu durumdadırlar. Diğer ifadeyle, bu kişiler sosyal ortamda ne yapacaklarını bilememektedirler. İnsanların zihninde bilişsel senaryolar vardır. Bu senaryolar onların olayları anlamalarına ve uygun davranışları göstermelerine yardımcı olacaktır. Bu kurama göre verilecek eğitim daha çok kişinin bilişsel yeterliliğini artırmaya yönelik olmalıdır (Bacanlı, 1999).

2.3.3.3. Davranışçı Öğrenme Kuramı

Davranışçı psikologlar insan davranışlarının öğrenilmiş olduğunu ileri sürerler. İnsanı anlamak için onun gözlenebilen davranışlarını inceleyip, davranışı belirleyen nedenleri bulmak mümkündür. Davranışların nedeni anlaşıldıktan sonra kontrol edilebileceği savunulmaktadır (Kuzgun, 1995). Davranışçı yaklaşım sosyal davranışların pekiştiriciler sonucunda oluştuğunu savunur.

Davranışçı modele göre, sosyal beceri sahibi olan bireyler, diğer bireyler tarafından onay görecektir, diğerlerinde olumlu etki bırakacak ve kendilerini olumlu pekiştirecek davranışlar sergileyebilir ve bunu sürdürmekte başarılı olabilirler (Alter ve Gottlieb, 1987; Akt. Çelik, 2007).

2.3.3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre kişisel ve çevresel faktörler arasındaki etkileşim davranışın oluşmasını sağlar. Çevresel koşullardan etkilenen birey öğrenme yoluyla davranış ortaya koyar. Bunun sonucunda kişinin davranışı da çevreyi şekillendirmiş olur (Atkinson, vd. 1995).

Sosyal öğrenme kuramcıları, davranışları belirlemede bilincin önemini ifade etmişlerdir. Çevresel koşullardan etkilenen birey, bilincini kullanarak düşünür, plan yapar, karşılaştırmalarda bulunur, yorum ve değerlendirmeler ile tepkide bulunduğunu ileri sürer (Çubukçu, Gültekin, 2006).

Sosyal öğrenme kuramları, sosyal beceri eğitiminde çok yaygın olarak kullanılan prosedürlere ilişkin çerçeveyi ortaya koymaktadır. Sosyal öğrenme modeline göre bir birey, diğer bireylerin davranışlarını gözler ve sonra benzer koşullarda benzer bir biçimde davranarak davranışını sergiler. Bu modele göre pek çok sosyal davranış, öğrenilir. Özellikle gelişim yıllarında çocuklar yaşamlarındaki diğer bireylerin (aile, öğretmen akranları vb.) davranışlarını taklit ederek öğrenirler (Çubukçu, Gültekin, 2006).

2.3.4. Sosyal Becerinin Önemi ve Özellikleri

İnsan yaşamının evrensel ve ayrılmaz bir parçası olan sosyal beceriler öğrenme yoluyla kazanılır. Model alınan, çevreden gelen olumlu tepkilerle, var olan becerilerin pekişmesine olanak tanıyan davranışları, etkin ve uygun tepkileri içerir. Sosyal çevreden, durumun ve ortamın özelliklerinden etkilenen sosyal beceriler bireyin yaşam kalitesini artırmaktadır (Çetin, Bilbay, Kaymak, 2003).

Herbert'e göre sosyal beceriler çocuğun sosyal ve psikolojik gelişiminin önemli faktörlerdendir. Sosyal becerilerden yoksun olan çocuklar karşılaştıkları problemleri çözmede sosyal beceriye sahip çocuklardan daha az seçeneğe sahiptirler ve bu nedenle de çoğunlukla uygun olmayan davranış biçimleri kullanırlar. Sosyal beceri düzeyi yüksek çocuklar ise günlük kişiler arası problemleri çözerken daha fazla tekniğe sahip olduklarından sosyal ilişkilerinde daha başarılıdırlar (Yükselgün, 2008).

Çocuğun çevresindeki diğer kişilere yönelik davranışlarını ve çevreye uyumunu kapsayan sosyal beceriler, yaşamın her alanında önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal becerilere sahip çocuklar paylaşmayı bilen, özgüven sahibi, problem çözme becerisine sahip ve akranları tarafından kabul edilen çocuklardır. Bu çocuklar yetişkin olduklarında ise, başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilirler, işbirliği içerisinde çalışabilirler, yaşamlarında mutlu ve başarılı olabilirler, başkalarının haklarına ve duygularına saygı duyabilirler, kendisi için uygun olmayan istekleri geri çevirebilirler ve gerektiğinde yardım isteyebilirler (Canpolat, 2017).

Dolayısıyla bu becerileri yaşamın ilk yıllarından itibaren öğrenen ve uygulayabilen çocukların sosyal ilişkiler başta olmak üzere birçok gelişim alanında başarılı olabilirler. Bu dönemde sağlıklı, başarılı sosyal ilişkiler kuran çocuklar sonraki yıllarda da bu ilişkilerini devam ettirecek, topluma daha kolay uyum sağlayan, kendini rahatlıkla ifade edebilen, mutlu bireyler olacaklardır (Akman ve Gülay, 2009).

2.3.5. Sosyal Becerinin Sınıflandırılması

Bireyin sosyal uyumunu kolaylaştıran ve toplumun bir üyesi olarak kabulünde etkili olan sosyal becerileri farklı şekillerde sınıflandırılmıştır,

Goldstein ve arkadaşları, sosyal becerileri; başlangıç sosyal becerileri; ileri sosyal beceriler, duygularla başa çıkma becerileri, stresle başa çıkma becerileri ve planlama becerileri olarak ele almışlardır (Yükselgün, 2008).

Calderelle ve Merrel (1997) sosyal beceri ile ilgili yapılan araştırmaları meta analizle değerlendirip sosyal becerilere dair tüm etkenleri dikkate alarak ocuk ve ergen sosyal becerilerinin beş boyutta sınıflandırmışlardır. Bunlar:

- Arkadaşlık ilişkilerini olumlu yönde geliştiren akranlarla ilgili beceriler,
- Bireyin kendini kontrol etmesini sağlayan beceriler,
- Akademik ortamlarda başarıyı ve uyumu sağlayan akademik beceriler,
- Sosyal olarak kabul görmüş uyumu kolaylaştıran beceriler,
- Sosyal kabule ve uyuma aracılık eden atılganlık becerileridir (Akt. etin, 2015).

Akkök (1996) ise sosyal becerileri altı ana başlık altında incelemiştir;

- *İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri*: Dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtma, başkalarını tanıtma, iltifat etme, yardım isteme, özür dileme, izin isteme, ikna etme, yönerge verme, yönergelere uyma.

- *Grupla Bir İşi Yapma ve Yürütme Becerileri*: Grupta iş bölümüne uyma, grupta sorumluluğunu yerine getirme, başkalarının görüşlerini anlamaya alışma.

- *Duygulara Yönelik Beceriler*: Kendi duygularını anlama, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma, sevgiyi, iyi duyguları ifade etme, korku ile başa çıkma, kendini dllendirme.

- *Saldırgan Davranışlar İle Başa ıkma Yönelik Beceriler*: İzin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kızgınlığı kontrol etme, hakkını koruma, savunma, alay etmeyle başa çıkma, kavgadan uzak durma.

- *Stres Durumuyla Başa ıkma Becerileri*: Başarısız olunan bir durumla başa çıkma, grup baskısıyla başa çıkma, utanılan bir durumla başa çıkma, yalnız bırakılma ile başa ıkma.

- *Plan Yapma ve Problem Çözme Becerileri:* Ne yapacağına karar verme, problemin (sorunun) nedenlerini araştırma, amaç oluşturma, bilgi toplama, karar verme, bir işe yoğunlaşma.

2.3.6. Sosyal Beceriye Etkileyen Faktörler

2.3.6.1. Yaş

Yaş, çocuğun sosyal gelişimini etkileyen faktörlerden birisidir. Çocukların yaşları arttıkça bilişsel, dilsel ve ahlaki gelişimleriyle birlikte sosyal gelişimleri de ilerlemektedir (Elibol Gültekin, 2008). Çocuklar yaşlarının ilerlemesiyle birlikte birtakım grupların üyesi haline gelmekte, grup üyelerinin değerlerini ve davranışlarını edinmekte, çevrelerindeki diğer insanlarla da daha fazla etkileşim kurabilmektedirler (Bilek, 2011). Çocukların yaşlarının ilerlemesiyle birlikte iletişim ve kendini ifade etme becerileri de gelişeceğinden sosyal gelişimlerinin ilerlemesi kaçınılmaz olmaktadır.

2.3.6.2. Cinsiyet

Çocuklar toplum tarafından verilen cinsiyet rollerine uyum sağlamakta, oynadıkları oyun ve oyuncakların seçimi bu durumdan etkilenebilmektedir. Erkek çocukların kız çocuklara göre fiziksel becerilerinin daha yüksek, sözel becerilerinin ise daha düşük olduğu, kızların ise, kişiler arası ve kendini kontrol etme becerilerinde erkeklere göre daha iyi olduğu belirtilmektedir (Tüy, 1999).

2.3.6.3. Aile

Aile, çocuğun yaşamla ilk temas ettiği ve sosyal beceri temellerinin atıldığı ortamdır. Bu ortamda çocukların ilk iletişimleri aile içinde kurulmaktadır.

Çocukların sosyal becerilerini geliştirme yolunda aileler için belirlenen bazı temel ilkeler şöyledir (Utay ve Utay, 2005; Akt. Aydın, 2019) :

- Çocukla nitelikli zaman geçirmek
- Çocuğa her ortamda saygılı olmak
- Başkalarını nasıl gözlemleyeceğini ve nasıl dinleyeceğini öğretmek
- Nasıl soru sorması ve dinlemesi gerektiğini öğretmek
- Zorluk yaşadığı sosyal durumlarda rol oynama tekniğine başvurmak
- Fikirlerini dile getirebilmek için konuşmalara nasıl katılması gerektiğini öğretmek ve çocuğun çabasını takdir etmek
- Hem kendisinin hem de karşısındakinin sahip olduğu konuşma hakkını koruma becerisini geliştirmek.

Anne babaların kişilik özellikleri ve çocuk yetiştirme tutumları da çocukların sosyal beceri gelişimlerini etkilemektedir. Ayrıca ebeveynlerin temel yaşam ve kendi arkadaşlıkları konularındaki seçimleri de büyük oranda çocukların arkadaşlık seçimlerini etkileyebilmektedir. Bu seçimlerde çocukların hangi çocuklarla tanıştığı, etkileşimdeki amaçları ve sonunda çocuklarının hangi çocuklarla arkadaş olduğu oldukça önemli yer tutmaktadır (Santrock, 2015; Akt. Demirci, 2019).

2.3.6.4. Ailenin Öğrenim Düzeyi

Ailenin öğrenim düzeyi çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olabilmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan aileler, eğitim düzeyi düşük olan ailelere göre daha demokratik tutum sergilemektedir. Buna göre eğitim düzeyi düştükçe anne

babaların daha otoriter ve baskıcı tutum sergilediği, çocuklarını disipline edebilmek amacıyla daha fazla fiziksel ceza yöntemine başvurdukları görülmektedir (Yıldız-Bıçakçı, 2004).

2.3.6.5. Kültür ve Sosyoekonomik Düzey

Ailenin sosyo-ekonomik imkânları, aile hayatını olumlu/olumsuz etkilediği gibi çocuğun kişiliği üzerinde de etkili olabilmektedir. Olumsuz şartlar içinde olan çocuklar sürekli kaygı içinde olmakta ve kendini güvensiz hissetmesine neden olabilmektedir. Çocuğun ilişki içinde bulunduğu akran çevresiyle arasında sosyo-ekonomik yönden büyük farklar olması çocukta olumsuz benlik algısına yol açabilmekte ve daha üst sınıfa ait olma çabası da çocuğu suça teşvik edebilmektedir (Işık, 2007; Akt. Bahadır, 2020).

2.3.6.6. Çocuğa İlişkin Özellikler

Çocuğun geliştirdiği özellikler de sosyal uyumu etkileyen faktörlerden biridir. Sosyal yönden uyumlu olan çocukların özellikleri; olumlu mizaç, kolay ilişki kurabilme becerisi, esnek tepki verme, olumlu benlik saygısı, dürtü kontrolünün ve sosyal ilişkilerin yeterli düzeyde olmasıdır (Sonuvar, 1999; Akt. Bahadır, 2020).

Tüm insanlar birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Doğumdan itibaren bu farklılıklar daha belirgin bir şekilde gözlenmekte ve mizaç'tan etkilenmektedir. Mizaç özellikleri de sosyal becerileri geliştirmek için bir araç olarak kabul edilmektedir. Farklı mizaç özelliklerine sahip çocuklar aynı grup içinde sahip oldukları farklı sosyal becerilerini sergileyebilmekte ve birbirlerinin sosyal becerilerini geliştirebilmektedir (Ceylan, 2009, Erten, 2012; Akt. Canpolat).

Görüldüğü üzere sosyal becerilerin gelişmesini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bireylerin Sosyal becerilerinin oluşmaya başladığı ilk ortam ailedir. Anne babalar ve aile içindeki diğer bireyler çocukların sosyalleşmesi üzerinde önemli etkiye sahiptir. Çocuklar büyüdükçe etrafındaki sosyal çemberin

genişlemesiyle birlikte aile dışında akranları, öğretmenleri gibi diğer bireylerle etkileşime girerek sosyal becerileri gelişir.

2.3.7. İlkokul Döneminde Sosyal Beceriler

Çocuğun okul öncesi eğitiminin tamamlandığı, aile ortamından sonra dış dünyaya yönelmeye başlayarak toplumsal etkileşimini artırdığı 6-10 yaş arası okul çağı çocuğu dönemi ilkokul yıllarını kapsar. Bu dönemde ailenin çocuğa yönelttiği değer ve kuralların yanı sıra çocuğun kendisinin de etkin olarak fark ettiği ve benimsediği değer ve yargılar önem taşımaya başlar. Çocuğun ana-baba ile özdeşimin yanı sıra, öğretmeniyle özdeşimi önem kazanır. Öğretmenin yanında oyun arkadaşları da bu dönem çocukları için özel önem taşımaktadır. Arkadaşlık ilişkileri içinde yeni öğrenme ortamı oluşur. Akran öğrenmesi dediğimiz ortamda çocuk arkadaşının duygusal hareketliliğini izleyerek kendi davranışlarını belirler. Bu da çocuğun olaylara başka birinin görüş açısından bakabilmesini sağlayarak çevreye uyumunu artırır (Yavuzer, 2001).

Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerden biri sosyalleşmedir. Sosyalleşme, çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun diğer üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir. Süreç, doğumdan sonra başlayıp yaşam boyu sürmesine karşın, etkilediği davranışların büyük bölümü özellikle çocukluğun ilk yıllarında belirgindir. İlk yıllarda aile ortamının sosyalleşme açısından önemli etkileri vardır. Bu etkiler ilkokul yıllarında da görülmekle birlikte etkileşimde bulunduğu akran grupları da sosyal davranışlar üzerinde etkili olmaya başlar (Gander , vd., 2004).

Çocuklar ilk ilişkilerini kurdukları yetişkinlere bağımlı ve onlara göre daha güçsüzdürler. İlerleyen yaşlarda ise çocukların akranlarıyla ilişkisi giderek önem kazanmaya başlar. Çocuklar kabul etme-reddetme boyutlarını akranlarının kendilerine verdikleri tepkilerden öğrenirler. Sosyal beceriler, bu güç eşitliğine ya da güç mücadelesine dayalı ilişkiler içerisinde öğrenilir. Çocukların akranları tarafından kabulü, onun yeterli sosyal beceriye sahip olmasıyla doğrudan ilişkilidir (Çetin, Bilbay, Kaymak, 2003). Çocukların akranları tarafından kabul edilmelerinde katkısı

olan etkenlerden biri işbirliği yapmaya ve olumlu etkileşimlerde bulunmaya istekli olmaktır. Ayrıca çocuklarla empati kurmak da kabul edilmeyi artırır. Çocukların bireysel kişilik özellikleri ve yaşlıları tarafından kabul edilmeleri kısmen aile içinde daha önceki deneyimlerine bağlı olmaktadır (Gander, vd., 2004).

Okul, çocuğun gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Sosyal bir ortam olan okul, etkinliklerle çocuğun sosyal beceriler kazanmasını sağlar. Aynı zamanda çocuklara toplumsal ve ahlaki de öğretmektedir. Okulda çocuğun akranlarıyla bir arada olması, onlarla etkileşim içine girmesi ve bu şekilde deneyim kazanmasını sağlanmaktadır (Erten, 2012; Tekin, 2020).

Sosyal becerileri edinmede etkili kurumlar olan okulların en önemli unsurlarını, ilişki farklılıklarının yaşandığı sınıf ortamını yönlendiren öğretmenler oluşturmaktadır (Akkök, 1996). Bu nedenle, öğretmenlerin sınıfta yalnız olan arkadaş grubundan dışlanan ve kabul edilmeyen öğrencileri gözlemlemesi, bu durumun nedenlerini araştırması, çocukların birbirleriyle iyi ilişkiler kurmalarına ve sosyalleşmelerine yardımcı olması oldukça önemlidir (Erden ve Akman, 2004).

Yapılan araştırmalarda da, sosyal becerilerdeki eksikliklerin çocukluk döneminde ve gelecekte uyum problemlerine sebebiyet verebileceği, akran ilişkilerindeki eksiklerin çocuğun psikolojik sorunlar yaratabileceği, yine sosyal beceri eksikliğinin akran kabulünü engelleyeceği, akranlarınca reddedilen çocukların ergenlikte suç eğiliminde olabildikleri bulgularına ulaşılmıştır (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003).

2.4.İlgili Yayın ve Araştırmalar

Bu bölümde duygusal zeka, özgecilik ve sosyal beceri konularını inceleyen araştırmalar konu içeriklerine, yurt dışında ve yurt içinde yapılmış olmalarına göre sunulmuştur.

2.4.1.Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

2.4.1.1. Duygusal Zeka İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Hooven ve arkadaşları (1995), kendi mutsuzluklarının farkında ve çocuklarına öfkeyle baş edebilmeleri konusunda rehberlik eden ebeveynlerin, çocuklarının duygularını düzenleme yeteneklerinin gelişmesine katkı sağladığı bulunmuştur. Ayrıca ebeveynleri üst-duygusal yeteneği (metaemotional abilities) kullanan 8 yaş çocuklarının daha az davranış problemi gösterdikleri bulunmuştur.

Schutte ve arkadaşları (2001), duygusal zeka ile kişiler arası ilişkiler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada duygusal zeka ile empati, kendini denetleme ve sosyal beceri arasında pozitif ilişki bulmuştur.

Bertges (2001) çocuklarda stresli yaşam olayları, liderlik ve duygusal zeka arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasına 60 ebeveyn ve bunların okul çağındaki çocukları katılmıştır. Çalışma sonunda duygusal zeka ile çocukların liderlik özelliği arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır (Akt. Ulutaş, 2005).

Palmer,Donaldson ve Stough (2003) duygusal zekâ ve yaşam tatmini arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada; yaşam tatmini ile duygusal zekâ ölçeğinin sadece duyguları tanımlama ve duygusal açıklık alt boyutları arasında dikkat çekici bir ilişki bulmuşlardır (Akt. Dal, 2015).

Lopes, Brackett, Nezlek v. dğr. (2004) yaptıkları araştırmada MSCEIT'in alt ölçeği olan duyguları yönetme ile kişilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin niteliğinin duygusal zekayla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca MSCEIT'in alt ölçeği olan duyguların kullanımının (bütün etkileşimler için) ve duyguların

yönetiminin günlük sosyal etkileşimlerin niteliğiyle yüksek korelasyon gösterdiğini belirtmişlerdir (Akt. Barut, 2015).

Vernon, Petrides, Bratko ve Schermer (2008), kişilik yaklaşımına dayalı duygusal zekaya genetik faktörlerin etkisini incelemiştir. Çalışmaya 133 lise öğrencisi, 122 anne ve 70 baba katılmıştır. Çalışmanın birinci kısmı ebeveyn ve çocuklar ile yürütülürken çalışmanın ikinci kısmı ikiz çocuğa sahip olan aileler ile yürütülmüştür. Çalışmanın birinci kısmı, çocukların duygusal zeka puanları ile ebeveynlerin duygusal zeka puanları arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koyarken, çalışmanın ikinci kısmı, tek yumurta ikizlerinin duygusal zeka puanları arasındaki ilişkinin çift yumurta ikizlerinin puanları arasındaki ilişkiden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Akt. Coşkun, 2015).

Argyriou, Bakoyannis, ve Tantaros (2016) tarafından ergen bireylerde duygusal zeka ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre; demokratik anne baba tutumuna sahip bireylerin duygusal zeka puanlarının da yüksek olduğu, otoriter anne baba tutumuna sahip bireylerin ise duygusal zeka puanlarının düşük olarak saptanmıştır (Akt. Kalyoncuoğlu, 2018).

Harrod ve Scheer (2005) gençlerin duygusal zekaları ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma kapsamında 16-19 yaş arası 200 gencin duygusal zekası ölçülmüştür. Duygusal Zeka skorları bireylerin demografik özellikleriyle (yaş, cinsiyet, aile geliri, ebeveynlerin eğitim durumu ve yaşadıkları yer) karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; duygusal zekanın bayanlarla, ebeveynlerin eğitim durumu ve ailenin geliriyle pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Duygusal zeka skorları, erkekler ve kızlar arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu, kızların duygusal zeka düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Duygusal zeka ile yaş, yaşadıkları yer ve gelir düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya konulmuştur. Ayrıca duygusal zeka ile ailelerin eğitim durumu arasında da anlamlı fark bulunmuştur; eğitim düzeyleri arttıkça duygusal zeka düzeyleri de artmaktadır (Akt. Göçet, 2006).

Lim, You ve Ha (2014) ebeveynlerin duygusal desteğinin ergenlerin öz saygı, duygusal zeka ve mutluluk düzeyi üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma 278 lise

öğrencisi katılmıştır. Veriler, Erken Ebeveyn Destek Ölçeği, Duygusal Zeka Ölçeği, Öz Saygı Ölçeği, Oxford Mutluluk Anketi kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmada anneden alınan duygusal desteğin, babadan alınan duygusal desteğe göre duygusal zekanın gelişimi üzerinde daha fazla olumlu etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Akt. Coşkun, 2015).

Alegre (2012) annenin çocuğuyla birlikte harcadığı zamanın çocuğunun duygusal zeka performansına etkisini incelediği araştırmaya 159 anne ve 7-12 yaş aralığındaki çocukları katılmıştır. Veriler, Zaman Kategorileri Anketi, Duygusal Zeka Envanteri Genç Formu kullanılarak toplanmıştır. Anne ve çocuğun birlikte vakit geçirme süresi ile duygusal zeka arasında pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada anne ve çocuğunun ortak aktiviteler yaparak birlikte zamana geçirmelerinin, çocuğun annesini model alarak duygularını kontrol etmeyi öğrendiği, sosyal açıdan işbirlikçi bir tutuma sahip olmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Coşkun, 2015)

2.4.1.2. Özgeciliğe İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Oswald (1996) tarafından yapılan araştırmada, yardım etme davranışı rol almadan etkilendiği ve empatik ilgi ile özgeci yardım etme davranışı arasında ilişki bulunmuştur (Akt.Kasapoğlu, 2013).

Grauerholz (1988) tarafından yapılan araştırmada çok yakın ilişki içinde bulunan kişilerin birbirlerine karşı gösterdikleri özgeciliğe oranlarındaki cinsiyet farklılıklarını incelemiştir. Evli ve bekar üniversite öğrencilerinden elde edilen verilere göre erkeklerin eşlerine daha fazla özgeci davranışlarda bulunduklarını, bununla birlikte kişilerin eşlerine ya da yakın ilişkide bulundukları kişilere güven duyduklarında özgeci davranışa yönelimi artırdığını ve desteklediğini ortaya koymuştur (Akbaba, 1994).

Miller (1997), empati ve özgeci davranışın okul öncesi çocuklarında mizaç özellikleri ile ilişkisini incelediği araştırmanın örneklem iki - sekiz yaş arasındaki yüksek empati düzeyine sahip 27 çocuk oluşturmıştır. Çocukların anneleriyle görüşme yoluyla, çocukların okul ve evdeki empati ve özgeci davranış düzeyleri

belirlenmiştir. Duygusal olarak olumlu tanımlanan çocukların, empati ve özgeci davranışlarında da sosyal bireyler olduğu belirlenmiştir (Akt. Kasapoğlu, 2013).

Çocuklarının özgecilik davranışlarıyla ailelerinin özgecilik davranışları arasında yakın ilişki olduğunu savunan araştırmalarda bu ilişkinin sadece öğrenmelerle ve model almayla açıklanamayacağını, genetik faktörlerin ve biyolojik yapının da özgecilik davranışların sergilenmesinde çocuklarda etkili olduğu ileri sürülmektedir (Akt. Ümmet,2012).

Özgeci davranış model alınarak öğrenme yoluyla gerçekleştiği için ailenin önemi daha da artmaktadır. Çünkü çocuğun özgeci davranışları kazanması için aile iyi bir modeldir. Bu açıdan aile bireylerinin ve çocuğun iyi bir eğitim alması olumlu sosyal davranışlardan olan özgeci davranışın oluşmasına imkan sağlamaktadır. Bu noktadan hareketle Bekkers ve De Graaf (2005) olumlu sosyal davranışlar üzerinde eğitimin önemli rolünü göstermek amacıyla yaptıkları çalışmada, eğitimin olumlu sosyal davranışı arttırdığını, eğitim seviyesinin yükselmesi ile insanların birbirlerine daha fazla yardımda bulunduklarını tespit ederek bu düşüncüyü desteklemişlerdir (Akt. Başerer, 2018).

Warneken ve Tomasello (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, ebeveynler tarafından izlenildiği durumlarda, yardım etmenin artmadığı bulunmuştur. Araştırmacılara göre bu bulgu çocukların yardım davranışının altında yatan nedenin, yetişkinlerce onaylanma isteği olmadığını, aksine bu davranışa içsel olarak güdülendiklerini göstermektedir (Akt. Üzümcüker ve diğ., 2019).

Bethlehem ve diğerleri (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, doğal hayatta empatinin özgeciliği yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu, yaşları 18 ile 77 arasında değişen 19'u erkek 18'i bayan olmak üzere toplamda 37 katılımcı oluşturmaktadır. Gerçek yaşam koşullarında empatik eğilimin, pek çok özgeci davranışlar için önemli ve pozitif bir yordayıcı olduğu gözlenmiştir. Empatinin yardım etme davranışı başta olmak üzere birçok özgeci davranışların temel motivasyon kaynaklarından biri olduğu görülmüştür. Ayrıca karşılık beklemeden birine yarar sağlama davranışının erkeklerde bayanlara kıyasla fazla olduğu gözlenmiştir.

Sanadhya ve diğerleri (2010) tarafından geniş ve çekirdek ailelerin çocukları arasındaki özgecilik arasında fark olup olmadığını bulmak için 6-8. sınıf çocukları üzerinde yaptıkları araştırmada, çekirdek aileden gelen çocukların geniş aile çocuklarından çok daha özgeci olduklarını ve kızların da erkeklerden çok daha özgeci olduklarını belirlemişlerdir (Oktar, 2018).

2.4.1.3. Sosyal Beceri İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Gottman vd. (1975) tarafından yapılan çalışmada, sosyal etkileşim, sosyal beceri, popülerlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada iki ayrı ölçüm yapılmıştır. Birinci ölçümde her bir çocuğa uygulanan testler sonucunda yüz yüze duyguları ifade etme, arkadaşlık yapma konusunda bilgi ve beceri düzeyleri ile yardım etme, rol alma gibi becerileri ölçülmüştür. İkinci ölçümde çocukların sınıf içerisindeki sosyal etkileşimleri doğal ortamda gözlemlenmiştir. Elde edilen verilere göre sınıf içinde girişken ve çekingen olan çocukların, arkadaşlık ilişkisini sürdürme konusundaki bilgilerinde farklılıklar bulunmuştur. Sınıf içerisinde girişken olan çocukların çekingen olan çocuklara göre grupta daha iyi etkileşimlerde bulundukları ve gruptan olumlu tepkiler aldıkları saptanmıştır.

Koestner (1990) tarafından yapılan araştırmada empatik ilginin gelişiminde ebeveyn davranışlarının etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma 26 yıl süren uzunlamasına bir çalışmadır. Araştırma verileri çocuklar 5 yaşında iken annelerinden, 31 yaşına geldiklerinde ise kendilerinde sağlanmıştır. Araştırma sonucunda, babası ile daha uzun süre birlikte vakit geçiren çocukların empatik bir yetişkin olma olasılıklarının anlamlı olarak daha fazla olduğu bulunmuştur (Oğuz, 2006).

Langlois ve Downs (1980); yaptıkları bir araştırmada annelerin sosyal beceri üzerindeki etkilerinin kız veya erkek çocuğa göre farklılaşıp, farklılaşmadığına bakmışlar ve kız çocuklarının erkek çocuklardan daha fazla annelerinin sosyal beceri davranışlarına benzer davranışlar sergilediklerini bulmuşlardır (Yurdakavuştu, 2012).

Monaghan (2006), tarafından çocukların on beş aylıkken aileye bağlılık yapılarının ve demografik değişkenlerinin çocukların sosyal beceri düzeylerine

etkisini incelemek amaçlanmıştır. İlköğretim üçüncü sınıf öğrencileri ile çalışılan araştırmada veriler, anne, çocuk, öğrencilerin kendi öz geçmişleri ve okuldaki sosyal davranışların gözlenmesiyle elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, küçüklüğünde düzensiz bir sevgi bağı olan erkek öğrencilerin belirgin bir şekilde olumsuz davranış gösterme ve akranları arasında popüler olmama eğiliminde olduğu görülmüştür. Ve yine on beş aylık ve otuz altı aylıkken düzensiz sevgi bağı olan öğrencilerin yemekhane davranışı gözlemlerinde hep rahatsız edici davranışlar gösterdiği gözlenmiştir (Akt. Toktamış, 2008).

2.4.2. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

2.4.2.1. Duygusal Zeka İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

İşmen (2002), tarafından yapılan araştırmada duygusal zekanın yaş ve cinsiyet açısından farklılaşmadığı saptanmıştır. Duygusal zeka puanları eğitim düzeyi açısından incelendiğinde, ilkokul mezunu ebeveynlerin en düşük puanı aldıkları saptanmıştır.

Mumcuoğlu (2002) tarafından Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlama güvenirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Çeşitli sektörde çalışan ve üniversitede okuyan 18 yaş ve üstü toplam 125 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda, ölçeğin alt ve üst bölümlerinin iç tutarlığının .48 ile .84 arasında oluşu, güvenirlik katsayısının .71 ile .93 arasında olduğu, maddelerin hem ayırt edicilik niteliklerinin hem de ilgili boyutlarla ilişkileri bakımından anlamlı olduğu ve kriter geçerliliğine bakıldığında duygusal zekanın, zeka ile ilişkili olmadığı fakat kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu ortaya konulmuştur.

Korkmaz, (2008) tarafından 4-5. sınıf öğrencilerinin anne-babalarının eğitimden beklenti düzeyleri ve duygusal zeka düzeyleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Anadolu yakası Kadıköy ilçesindeki resmi ve özel ilköğretim okullarındaki 4.-5. sınıf öğrencilerinin anne babalarıdır. Araştırmanın bazı bulgularına göre; İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin anne-babalarının duygusal

zeka toplamaları sosyo-ekonomik düzeye, okul türüne ve öğrencinin devam ettiği sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.01$).

Dal, (2015) tarafından kadınlardaki duygusal zekâ düzeyi ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde 123 kadın oluşturmuştur. Araştırma sonucunda kadınların yaşam doyumu ile duygusal zekâ düzeyleri arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Yine duygusal zekânın alt boyutları ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Canbolat (2017) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin duygusal zekaları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında ilişki bulunmuştur. Ayrıca çocukların sosyal beceri toplam puanları ve annelerin duygusal zeka duyguların kullanımı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Babaların ‘duygusal zekaları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir.

Kalyoncuoğlu (2018) tarafından yapılan çalışmada ebeveynin duygularını yönetebilme düzeyinin ve çocuğun algıladığı anne baba tutumunun çocuğun problem çözme becerisi üzerinde etkili olup olmadığının incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Beylikdüzü ve Avcılar ilçelerinde bulunan özel okullardaki 261 çocuk ve 261 ebeveyni toplam 522 kişi oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, çocuğun problem çözme becerisi üzerinde anne baba tutumunun ve ebeveynin duygusal zekâ düzeyinin etkisi olduğu bulunmuştur.

Büyükbayrak (2019) anne ve babaların duygusal zekaları ve ilkokul seviyesindeki çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkide, anne ve babalarının ortak ebeveynlik algılarının aracı rolünü incelediği çalışmada; annenin ve babanın duygusal zeka puanı ile çocuğun sosyal beceri toplam puanı arasındaki ilişkinin annenin ve babanın ortak ebeveynlik algısı aracılığıyla gerçekleşmediği ortaya konmuştur.

2.4.2.2. Özgecilik İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Engin (2009), özgeciliğin erken çocuklukta gelişimini araştırmıştır. Erken çocukluk dönemindeki çocukların özgecil davranışlarını anlamak için a) küçük çocukların özgecil davranışlar sergilemeye yetkin olup olmadıkları, b) erken çocuklukta özgecil davranışın yaşla ilişkisi, c) çok boyutlu bir fenomen olarak özgeciliğin farklı davranış biçimlerinden oluşup oluşmadığı sorgulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; üç yaşındaki çocukların dahi özgecil davranışlar gösterdikleri, pek çok anaokulu çocuğu farklı tipteki özgecil davranışları sergilediği, özgecil davranışlar gösteren çocukların sayısının yaşla arttığı, fakat bu ilişkinin daha çok kızlar için geçerli olduğu ortaya konmuştur. Dört yaşın özgeciliğin gelişimi açısından kritik bir dönem olduğu belirlenmiştir. Yardım etme ve bağış yapma davranışlarının birbirine daha yakından benzerlik gösterdiği tespit edilmiş, paylaşma davranışının görülme sıklığı, görülme yaşı ve yaşla ilişkisi açısından diğer özgecil davranışlardan ayrıştığı ortaya konmuştur.

Ümmet (2012) araştırmasında üniversite öğrencilerinin özgecilik davranışlarını, onların Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ve yaşam doyumları bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin toplam özgecilik davranışında ve gönüllü faaliyetlere katılma, maddi yardım, fiziksel güce dayalı yardım ve yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım alt boyut davranışlarında sadece TA (Transaksiyonel Analiz) koruyucu ebeveyn ego durumunun pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu, yaşam doyumu puanının pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğunu, Koruyucu Ebeveyn Ego Durumunun yaşam doyumuyla beraber toplam özgecilik davranışının ve tüm alt boyut davranışlarını anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir.

Tiltay ve Torlak (2015) tarafından yardım kuruluşlarına bağış yapan ve yaşları 16 ile 74 arasında değişen katılımcılar üzerinde yapılan araştırmada gösteriş, empati, özgecilik ve bireyler arası dindarlık motivasyonlarının gizli bağış yapma davranışı üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Gizli bağış yapma davranışının özgeci bir motivasyon ile daha ilişkili olduğu da ortaya konulmuştur.

Mert ve Gülmez (2018) tarafından üniversite öğrencilerinin benlik ayrımlaşması ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemek ve benlik ayrımlaşma düzeyleri ile özgeciliğin demografik değişkenler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, öğrencilerin cinsiyet ve akademik başarı düzeyi açısından özgecilik anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin benlik ayrımlaşması ile özgecilik düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Sezer ve Genç (2018) tarafından öğretmen adaylarında özgecilik ile pozitif algı ve sosyal karşılaştırma ilişkisini incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarında özgecilik ile pozitif algı arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca özgecikle sosyal karşılaştırma (kendini değerlendirme) arasında da orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

2.4.2.3. Sosyal Beceri İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Çetin (2003) sosyal becerisi düşük olan çocukların aile işlevleri ile ifade ettikleri problemleri arasındaki ilişkileri incelemiş ve sonuç olarak, sosyal becerisi düşük olan çocukların ailelerinin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü konularında yetersiz olma eğiliminde olduklarını bulmuştur (Çelik, 2007).

Kara (2003), araştırmasında sınıf öğretmenlerinin algılamalarına göre sahip oldukları sosyal becerilerin; yaş, cinsiyet, öğrenim derecesi, kıdem, okuttukları sınıf düzeyi devlet okulu veya özel okulda çalışma durumları değişkenlerine göre farklılık göstermediği; öğrencilerin algılamalarına göre sahip oldukları sosyal becerilerin, yaş, cinsiyet, devlet okulu veya özel okula gitme durumlar, anne-baba eğitimi, sosyo-ekonomik düzey değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği, sınıf değişkenine göre ise anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Dardağan (2000) eğitim çalışmasının ilköğretim dönemi çocuklarının anne-baba- çocuk etkileşimi ve sosyal akademik becerilerinin gelişimi üzerine etkisini

incelemiştir. Araştırma dört anne ve dört babadan oluşan toplam sekiz ebeveyn ile yürütülmüştür. Altı hafta süreyle, haftada bir gün ve bir buçuk saat uygulanan çalışmanın, çocukların sosyal beceri, genel problem çözme becerileri ve özgüven düzeyleri üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Yükselgün (2008) ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin internet kullanım durumlarına göre saldırganlık ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki farkı belirlemeyi amaçladığı araştırmada, internet kullanım düzeyi gelişen çocukların, sosyal beceri düzeylerinin de geliştiği, fakat çocukların çoğu boş zamanlarını internet başında geçirmelerinin sosyal beceri düzeyleri üzerinde olumsuz etkisi olduğu bulunmuştur.

Yurdakavuştu (2012) ilköğretim öğrencilerinin duygusal zeka ve sosyal beceri düzeylerini ve bu düzeyler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, duygusal zeka ve sosyal beceriler arasında orta düzey anlamlı ilişki bulunurken; kız öğrencilerin duygusal zekaları ve sosyal beceri düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Özsarı (2015) yaptığı araştırmada, sosyal beceri ile cinsiyet ve anne eğitim durumuna göre farklılaşmakla birlikte baba eğitim durumu ve sınıf mevcuduna göre sosyal beceri puanları farklılaşmamaktadır.

Karoğlu-Ünüvar (2017) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş grubu çocukların genel gelişim düzeyleri, sosyal becerileri ve davranışları belirlenerek çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın bulguları okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşlarına göre gelişim özelliklerinde ve sosyal becerilerinde yaşları daha ileride olan çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Sosyal davranışlarda ise yaşlara göre anlamlı bir farklılaşma meydana gelmemektedir. Ayrıca çocukların gelişim özellikleri, sosyal becerileri ve sosyal davranışlarının cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını saptanmıştır.

Yıldız (2019), ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Aydın (2019), kardeş sayısının çocukların sosyal beceri düzeyine etkisini incelediği araştırmada, kız çocuklarının temel konuşma, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, duygusal ve bilişsel beceriler düzeyleri erkek çocuklarından anlamlı olarak farklı bulunmuş. İki veya daha fazla kardeşi olan çocukların temel sosyal sonuçları kabul etme, yönerge verme ve bilişsel beceri ortalama puanları, kardeşi olmayan çocuklardan anlamlı olarak yüksek çıkmıştır.

Kam (2019) tarafından Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nın 3. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisini belirlemek ve ilkökul ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin cinsiyet ve aile değişkenlerine göre sosyal beceri düzeylerini incelemek amacıyla yapılan araştırmada sonucunda, uygulanan Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nın öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini anlamlı derecede arttırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca, cinsiyetin ve aile büyükleriyle yaşama değişkenin sosyal beceri düzeyine anlamlı bir etkisinin olmadığı fakat anne-baba eğitim düzeyinin ve aile gelir düzeyinin anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır.

Pala-Özçelik (2020) tarafından, 6 ve 10 yaş arası çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada çocukların sosyal becerileriyle aile tutumları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne ve babaların tutumları otoriterliğe kaydıkça çocuklarının sosyal beceri düzeyleri azalmakta, demokratik tutumlara doğru algılama arttıkça sosyal beceri düzeyleri, anlamlı derecede yükselmektedir. Ayrıca öğrencilerin sınıf ve yaş seviyeleri yükseldikçe çocukların hem aile tutumlarında hem sosyal beceri gelişiminde pozitif yönde bir değişim olduğu görülmüştür.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma amaçlarına uygun bir biçimde araştırma modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanmasına, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine ilişkin bilgiler ele alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ebeveynlerin duygusal zekaları ve özgecilik özellikleri ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkiye bakıldığından ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan çalışma modelleridir. Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şeklinde tanımlanmaya çalışılır. Araştırmaya konu olan durum, birey, yaşantı ya da nesne değiştirilmez, etkilemeye çalışılmaz, var olduğu haliyle korunur (Karasar, 2010).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında İstanbul'daki ilkokulların 3. ve 4. sınıflarında eğitim gören öğrenciler ve ebeveynleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Bayrampaşa ilçesindeki ilkokulların 3.ve 4. sınıflarından gönüllü olarak katılan 254 öğrenci ve ebeveynleri (254 anne ve 254 baba) oluşturmaktadır. Araştırmacının görev yaptığı ilçe olması ve verilerin toplanmasındaki koşulların uygun olması nedeniyle uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ait bilgiler Tablo 4 ve 5'te verilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının Bayrampaşa İlçesi'ndeki ilkokulların 3.ve 4. sınıf öğrencilerine ve ebeveynlerine uygulanması için ölçekleri geliştiren ya da uyarlamasını yapan akademisyenlerden bu araştırmada kullanılmak üzere ölçek kullanım onayı alınmıştır. Ayrıca İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü kanalıyla İstanbul Valiliğinden Bayrampaşa ilçesindeki ilkokullarda araştırma yapma izni alınarak, araştırmaya katılanların gönüllülüğü esasına göre araştırmacı tarafından uygulamalar yapılmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasında sınıf öğretmeni ve okul rehber öğretmeni tarafından anne ya da babası boşanmış, ayrı yaşayan ve vefat eden öğrenciler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. İkinci aşamada araştırmaya katılan anne ve babalara sınıf öğretmenleri ve okul rehber öğretmenleri tarafından ve gönüllü onam formu ile araştırmanın amacı ve uygulama hakkında açıklama yapılmıştır. Ayrıca sosyal iletişim kanalları ile açıklamalar desteklenmiştir. Üçüncü aşamada araştırmaya katılan anne ve babalar için ayrı ayrı çoğaltılmış Kişisel Bilgi Formu, Duygusal Zeka Ölçeği ve Özgeciliği Ölçeği kapalı zarf içinde anne ve babalarının doldurmaları için ulaştırmak üzere çocuklarına teslim edilmiştir. Kapalı zarf içinde teslim alınan veri toplama araçları kontrolleri yapılarak anne ve babalardan her ikisinin de formları doldurmaları eksiksiz doldurmaları beklenmiş ve bu koşulları sağlamayan formlar elenmiştir. Dördüncü aşamada eksiksiz olarak formları dolduran anne ve babaların çocuklarına Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Beceri Ölçeği uygulanmıştır. Uygulamada her öğrenci için çoğaltılmış Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Beceri Ölçeği sınıfta öğrencilere dağıtılarak, açıklamalar yapılmış ve uygulamaları sağlanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasına 2020-2021 eğitim öğretim yılı birinci döneminde uygulanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, Öğrenci Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kişisel Bilgi Formu, Schutte Duygusal Zeka Ölçeği, Özgeciliği Ölçeği, Sosyal Beceri Ölçeği ile

toplanmıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında kullanılan araçlar aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Katılımcı Onam Form

Anne ve babaların araştırmaya katılmak konusundaki tercihlerini belirtmeleri amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen form; açıklamalar, anne adı-soyadı, anne imzası, baba adı-soyadı, baba imzasından oluşmaktadır (Ek-1).

3.4.2. Veli İzin Formu

Çocuğunun araştırmaya katılması konusundaki tercihini belirtmeleri için velilerin doldurması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen form; açıklamalar, veli adı-soyadı ve veli imzasından oluşmaktadır (Ek-2).

3.4.3. Kişisel Bilgi Formu (Öğrenci)

Örneklemin demografik verilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen form 3 maddeden oluşmaktadır. Formda cinsiyet, sınıf ve kardeş sayısı bilgileri istenmektedir (Ek-3).

3.4.4. Kişisel Bilgi Formu (Ebeveyn)

Örneklemin demografik verilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen form 3 maddeden oluşmaktadır. Formda cinsiyetiniz, yaşı, öğrenim durumunuz bilgileri istenmektedir (Ek-4).

3.4.5. Schutte Duygusal Zeka Ölçeği

Schutte Duygusal Zeka Ölçeği; Schutte, Malouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden ve Dornheim (1998) tarafından oluşturulan 33 maddelik bir ölçektir. Daha sonraları Austin, Saklofese, Huang ve McKenney (2004) tarafından 41 madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi Tatar, Tok ve Saltukoğlu (2011) tarafından yapılmıştır. Toplam puan kullanılarak da çalışılan ölçek, İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlenmesi (Optimism/MoodRegulation), Duyguların Kullanımı (Utilizations of Emotions) ve Duyguların Değerlendirilmesi (Appraisal of Emotions) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. 21'i ters yönlü olmak üzere toplam 41 maddeden oluşan ve maddeleri bir ile beş arasında (1: Hiçbir zaman, 5: Her zaman) puanlanan likert tipi bir ölçektir. Tatar ve ark. (2011) yaptıkları çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısını 0,82 olarak tespit etmişlerdir (Coşkun, 2019) (Ek-5). Bu araştırmada ise, ölçeğin iç tutarlık katsayısı .74 olarak bulunmuştur.

3.4.6. Özgecilik Ölçeği

Özgecilik Ölçeği, London ve Bower (1968) tarafından özgeciliği ölçmek için geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlanması Akbaba (1994) tarafından yapılmıştır. Ölçek toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları ve maddeleri şu şekildedir: Aile boyutu: 1, 2, 3, 4 ve 5; sosyal boyutu: 6, 7, 8, 9 ve 10; yardımseverlik boyutu: 11, 12, 13, 14 ve 15; sorumluluk boyutu: 16, 17, 18, 19 ve 20.

Her madde 1,2,3,4,5, şeklinde beşli likert tipi derecelendirilerek cevaplanır. Seçilen seçenek o maddeden alınan puanı göstermektedir. Her alt boyutun en yüksek puanı 25 en düşük puanı 5'tir. Aile puanının yüksek çıkması bireyin ailesini ve yakınlarını yardımsever olarak gördüğünü gösterir. Aile boyutundaki puanının düşük çıkması bireyin ailesini ve yakınlarını yardımsever olarak görmediğini gösterir. Sosyal boyuttaki puanın yüksekliği bireyin sosyal yönünün güçlü olduğu anlamını verir. Sosyal boyuttaki puanın düşük olması bireyin sosyal yönünün iyi olmadığını gösterir. Yardımseverlik boyutu başkalarına yardım etme çeşitli kurumlara bağışta bulunmayla ilgilidir. Yüksek puan bireyin yardımseverlik özelliğinin olduğunu

gösterir. Sorumluluk boyutu bireyin hem kendi sorumluluk yüklenme oranıyla hem de başkasının sorumluluk almalarına yönelik olan inancıyla alakalıdır. Yüksek puan bireyin sorumluluk alma düzeyi ile başkalarının sorumluluk alma oranlarına olan inancın iyi olduğunu ifade eder. Düşük puan bireyin sorumluluk alma düzeyi başkalarının sorumluluk alma oranlarına olan inancın zayıf olduğunu gösterir. Ölçeğe verilen bütün cevapların toplamı özgecilik düzeyini vermektedir.

Özgecilik ölçeği Türkçe'ye adapte edildikten sonra üç farklı yolla güvenilirlik çalışması yapılmıştır.1991 yılında yapılan güvenilirlik çalışmasında ölçekte bulunan tek rakamlı sorularla çift rakamlı sorular arasında ilişkiye bakılmıştır. Bu çalışmada özgecilik ölçeğinin tek ve çift rakamlı maddeleri arasındaki ilişki 0.81 olarak bulunmuştur. Üniversite öğrencileriyle yapılan güvenilirlik çalışmasında özgecilik ölçeği alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkileri ve aynı zamanda her bir alt boyutun da toplam puanla olan ilişkileri tespit edilmiştir. Her üç çalışmanın sonuçları da özgecilik ölçeğinin Türkçe'ye adapte edilmesinden sonraki haliyle de güvenilir olduğunu göstermektedir (Akbaba, 1994) (Ek-6). Bu araştırmada ise, ölçeğin iç tutarlık katsayısı .80 olarak bulunmuştur.

3.4.7. Sosyal Beceri Ölçeği

İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin bazı temel sosyal beceriler yönünden gelişimini ölçen bir araçtır. Göz teması kurma, merhaba-iyi günler dileme, dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtma, başkalarını tanıtma, izin isteme, iltifat etme, gruba katılma, yardım isteme, özür dileme, ikna etme, iş bölümüne uyma, grup sorumluluğunu yerine getirme ve kendini ödüllendirme gibi sosyal beceri davranışlarını ölçmektedir. 20 maddeden oluşan 4'lü likert tipi bir ölçektir. Ölçek gruba uygulanmak üzere hazırlanmış olmakla birlikte bireysel olarak da kullanılabilir. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.75 olarak bulunmuştur (Kocayürek, 2000). Bu araştırmada kullanılan sosyal beceri ölçeği için Cronbach Alpha 0,748 olarak hesaplanmıştır. Bu uygulanan sosyal beceri ölçeğinin yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Ek-7). Bu araştırmada ise, Cronbach Alpha .72 olarak bulunmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçekler üzerinde parametrik analizlerin yapılabilmesi için öncelikle ölçeklere ait veri setinin normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. Bu amaçla Skewness ve Kurtosis (Çarpıklık ve Basıklık) testi uygulanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olması normallikten aşırı sapmalar olmadığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2007). Ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Değişkenlere İlişkin Verilerin Normallik Değerleri

Değişken	Çarpıklık	Basıklık
Anne Duygusal Zeka İyimserlik Alt Boyutu	-1.435	4.358
Anne Duygusal Zeka Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu	.545	.581
Anne Duygusal Zeka Duyguların Kullanımı Alt Boyutu	-0.004	-.049
Baba Duygusal Zeka İyimserlik Alt Boyutu	-1.293	6.427
Baba Duygusal Zeka Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu	.181	.071
Baba Duygusal Zeka Duyguların Kullanımı Alt Boyutu	.140	.362
Anne Özgecilik Ölçeği Aile Boyutu	-.720	.351
Anne Özgecilik Ölçeği Sosyal Boyut	-.186	-.399
Anne Özgecilik Ölçeği Yardımseverlik Boyutu	-.313	-.468
Anne Özgecilik Ölçeği Sorumluluk Boyutu	-.179	.243
Baba Özgecilik Ölçeği Aile Boyutu	-.740	.403
Baba Özgecilik Ölçeği Sosyal Boyut	2.536	20.724
Baba Özgecilik Ölçeği Yardımseverlik Boyutu	4.154	44.246
Baba Özgecilik Ölçeği Sorumluluk Boyutu	-.324	.276
Ebeveyn Duygusal Zeka Ölçeği	-.763	4.173
Ebeveyn Özgecilik Ölçeği	.504	2.255
Sosyal Beceri Ölçeği	.013	-.515

Tablo 1’deki değerler incelendiğinde; Anne Duygusal Zeka leği İyimserlik Alt Boyutu arpıklık değeri -1.435ve basıklık değeri 4.358, Baba Duygusal Zeka leği İyimserlik Alt Boyutu arpıklık değeri -1.293 ve basıklık değeri 6.427, Baba zgecilik leği Sosyal Boyutu arpıklık değeri 2.536 ve basıklık değeri 20.724, Baba zgecilik leği Yardımseverlik Boyutu arpıklık değeri 4.154 ve basıklık değeri 44.246, Ebeveyn Duygusal Zeka leği arpıklık değeri -.763 ve basıklık değeri 4.173,Ebeveyn zgecilik leği arpıklık değeri .504 ve basıklık değeri 2.255 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla bu katsayıların normallik için kriter olan ± 2.00 sınırı dışında oldukları anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle anne ve baba duygusal zeka leği ve baba özgecilik leği verileri normal dağılım göstermediği için veriler üzerinde non parametrik tekniklerden yararlanılmıştır.

Sosyal Beceri leği, Anne zgecilik leği ve alt boyutlarında arpıklık ve basıklık katsayı değerlerinin normal sınırlar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle normal dağılım göstermektedir ve veriler üzerinde parametrik tekniklerden yararlanılmıştır. Bu sonuçlara göre Bu sonuçlara göre, araştırmadaki amaçların test edilmesinde aşağıdaki istatistiksel işlemler uygulanmıştır:

- Demografik zelliklerin değerlendirebilmesi amacı ile tanımlayıcı istatistiksel teknikler (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma),

- Sosyal beceri düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde parametrik tekniklerden Bağımsız Gruplar t Testi ile Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve farkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini saptamak için Post-Hoc tamamlayıcı istatistiksel teknikler,

- Duygusal zeka düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde non parametrik tekniklerden Kruskal Wallis H Testi ve Mann Whitney U Testi,

- Annelerin zgecilik özelliklerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde parametrik tekniklerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve farkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini saptamak için Post-Hoc tamamlayıcı teknikler, babaların özgecilik özelliklerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde non parametrik tekniklerden Kruskal Wallis H Testi ve Mann Whitney U Testi uygulanmıştır.

- Duygusal Zeka alt boyutları ile Sosyal Beceri puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla non parametrik tekniklerden Sperman Korelasyon Katsayısı,

- Özgecilik alt boyutları ile sosyal beceri puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Pearson Korelasyon Katsayısı,

- Ebeveynlerin duygusal zeka puanları ve Özgecilik puanları ile çocuklarının sosyal beceri puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla non parametrik tekniklerden Sperman Korelasyon Katsayısı,

İstatistiksel analizler için SPSS 22 programına başvurulmuştur. Verilerin manidarlığı minimum $p < .05$ düzeyinde sınanmış ve araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlik analizine (Cronbach Alfa Değerleri) ait veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Ölçme Araçlarının Cronbach Alfa Değerleri

Ölçme Aracı	Madde Sayısı	Cronbach Alfa (R) Değerleri	Bu Araştırmada Cronbach Alfa (R) Değerleri
Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği	41	0.82	.74
Özgecilik Ölçeği	20	0.81	.80
Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ)	20	0.74	.72

Ölçeklere ait Cronbach Alfa değerleri incelendiğinde,

Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği'nin ebeveynlerden alınan verilerine ait Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .74 olarak elde edilmiştir. Bu değer ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Özgeciliik Ölçeği'nin ebeveynlerden alınan verilerine ait Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .80 olarak elde edilmiştir. Bu değer ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ)'ne ait Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .72 olarak elde edilmiştir. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde toplanan verilerin istatistiksel analizinden elde edilen bulgular tablolastırılarak verilmiş ve yorumları yapılmıştır. Bu bölümde sırasıyla araştırmada kullanılan ölçekler ve alt boyut puanlarının betimleyici istatistik verileri ve kişisel bilgi formunda bulunan değişkenlere dair betimsel istatistiki veriler sunulmuştur. Ardından araştırmanın amaçlarına göre sırasıyla duygusal zeka ve özgecilik puanları demografik değişkenlere göre incelenmiş, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Son olarak da anne ve babaların duygusal zekaları ve özgecilikleri ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkilere ait bulgular sunulmuştur

Katılımcıların ölçeklerden elde edilen puan ve alt boyut puanlarına ilişkin betimleyici istatistik değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Ölçek ve Alt Boyutlarının Betimleyici İstatistik Değerleri

Değişken	N	$\bar{X}$	SS
Anne Duygusal Zeka Ölçeği İyimserlik Alt Boyut Puanı	254	3.79	.482
Anne Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyut Puanı	254	2.24	.554
Anne Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Kullanımı Alt Boyut Puanı	254	2.85	.616
Baba Duygusal Zeka Ölçeği İyimserlik Alt Boyut Puanı	254	3.71	.442
Baba Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyut Puanı	254	2.27	.592
Baba Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Kullanımı Alt Boyut Puanı	254	3.00	.592
Anne Özgecilik Ölçeği Aile Boyutu Puanı	254	3.97	0.655
Anne Özgecilik Ölçeği Sosyal Boyut Puanı	254	3.12	.900
Anne Özgecilik Ölçeği Yardımseverlik Boyutu Puanı	254	3.79	.700
Anne Özgecilik Ölçeği Sorumluluk Boyutu Puanı	254	3.71	.568
Baba Özgecilik Ölçeği Aile Boyutu Puanı	254	3.79	.738
Baba Özgecilik Ölçeği Sosyal Boyut Puanı	254	2.98	1.114
Baba Özgecilik Ölçeği Yardımseverlik Boyutu Puanı	254	3.61	1.062
Baba Özgecilik Ölçeği Sorumluluk Boyutu Puanı	254	3.65	.642
Ebeveyn Duygusal Zeka Ölçeği Puanı	254	6.28	.496
Ebeveyn Özgecilik Ölçeği Puanı	254	7.16	.944
Sosyal Beceri Puanı	254	3.17	.422

Araştırmada annelerin ölçeklerden aldıkları puanlara ilişkin betimleyici istatistiklere göre, Duygusal Zeka Ölçeği İyimserlik Alt Boyutu ortalaması 3.79 ve standart sapması .482, Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu ortalaması 2.24 ve standart sapması .554, Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Kullanımı Alt Boyutu ortalaması 2.85 ve standart sapması .616'dır. Özgecilik Ölçeği Aile Boyutu Puanı ortalaması 3.97 ve standart sapması .655, Özgecilik Ölçeği Sosyal Boyutu ortalaması 3.12 ve standart sapması .900, Özgecilik Ölçeği Yardımseverlik Boyutu ortalaması 3.79 ve standart sapması .700 ve Özgecilik Ölçeği Sorumluluk Boyutu ortalaması 3.71 ve standart sapması .568'dir.

Araştırmada babaların ölçeklerden aldıkları puanlara ilişkin betimleyici istatistiklere göre, Duygusal Zeka Ölçeği İyimserlik Alt Boyutu ortalaması 3.71 ve standart sapması .442, Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu ortalaması 2.27 ve standart sapması .592, Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Kullanımı Alt Boyutu ortalaması 3.00 ve standart sapması .592'dir. Özgecilik Ölçeği Aile Boyutu Puanı ortalaması 3.79 ve standart sapması .738, Özgecilik Ölçeği Sosyal Boyutu ortalaması 2.98 ve standart sapması 1.114, Özgecilik Ölçeği Yardımseverlik Boyutu ortalaması 3.61 ve standart sapması 1.062, Özgecilik Ölçeği Sorumluluk Boyutu ortalaması 3.65 ve standart sapması .642'dir.

Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ölçeği ortalaması 6.28 ve standart sapması .496, Özgecilik Ölçeği ortalaması 7.16 ve standart sapması .944'dür.

Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) ortalaması 3.17 ve standart sapması .422'dir.

Araştırmaya katılan anne ve babaların yaş ve öğrenim durumlarına ait demografik bilgiler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Anne ve Babaların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

		N	%
Anne Öğrenim Durumu	31-35 yaş	93	36.6
	36-39 yaş	69	27.2
	40 yaş ve üzeri	81	31.9
	İlkokul	42	16.5
	Ortaokul	35	13.8
Anne Öğrenim Durumu	Lise	105	41.3
	Üniversite	70	27.6
	Lisans üstü	2	.8
Baba Yaş	30 yaş ve altı	5	2.0
	31-35 yaş	24	9.4
	36-39 yaş	76	29.9
	40 yaş ve üzeri	149	58.7
Baba Öğrenim Durumu	İlkokul	35	13.8
	Orta okul	38	15.0
	Lise	107	42.1
	Üniversite	65	25.6
	Lisans üstü	9	3.5
Toplam		254	100.0

Tablo 4'teki frekans ve yüzde dağılımları incelendiğinde, 254 annenin %36.6'sı (93 kişi) 31-35 yaş aralığında, % 27.2'si (69 kişi) 36-39 yaş aralığında, % 31.9'u (81 kişi) 40 yaş ve üzeridir. Annelerin %16.5'i (42 kişi) ilkokul mezunu olduğunu, % 13.8'i (35 kişi) ortaokul mezunu olduğunu, %41.3'ü (105 kişi) lise mezunu

olduğunu, % 27.6'sı (70 kişi) üniversite mezunu olduğunu, % 0.8'i (2 kişi) lisans üstü mezun olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan 254 babanın % 2.0'si (5 kişi) 30 yaş ve altı, % 9.4'ü (24 kişi) 31-35 yaş aralığında, % 29. 9'u (76 kişi) 36-39 yaş aralığında, % 58.7'si (149 kişi) 40 yaş ve üzeridir. Babaların %13.8'i (35 kişi) ilkokul mezunu olduğunu, % 15.0'i (38 kişi) ortaokul mezunu olduğunu, % 42.1'i (107 kişi) lise mezunu olduğunu, % 25.6 'sı (65 kişi) üniversite mezunu olduğunu, % 3.5'i (9 kişi) lisans üstü mezun olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin cinsiyetleri, sınıf seviyeleri ve kardeş sayılarına ait demografik bilgiler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

		N	%
Cinsiyet	Kız	121	47.6
	Erkek	133	52.4
Sınıf	3.sınıf	115	45.3
	4. sınıf	139	54.7
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	32	12.6
	Bir kardeş	53	20.9
	İki kardeş	124	48.8
	Üç kardeş	39	15.4
	Dört veya daha fazla kardeş	6	2.4
	Toplam	254	100.0

Tablo 5'teki frekans ve yüzde dağılımları incelendiğinde, 254 öğrencinin % 47. 6'sı (121 kişi) kız, % 52.4'ü (133 kişi) erkektir. Öğrencilerin % 45.3'ü (115 kişi) 3. Sınıf, % 54.7'si (139 kişi) 4. Sınıf öğrencisidir.

Öğrencilerin % 12.6'sı (32 kişi) tek çocuk olduğunu, % 20.9'u (53 kişi) bir kardeş olduğunu, % 48.8'i (124 kişi) iki kardeş olduğunu, % 15.4'ü (39 kişi) üç kardeş olduğunu, % 2.4'ü (6 kişi) dört veya daha fazla kardeş olduğunu belirtmiştir.

4.1.Sosyal Beceriye İlişkin Bulgular

Bu başlık altında öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri cinsiyet, sınıf seviyesi, kardeş sayısı, anne ve babanın yaşı, anne ve babanın öğrenim durumu değişkenlere göre incelenmiş, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 6. Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Sosyal Beceri Ölçeğine İlişkin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	Sosyal Beceri					
	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Kız	121	47.6	.416	252	1.181	.239
Erkek	133	52.4	.427			

Tablo 6'da bağımsız gruplar t testi sonuçları incelendiğinde, kız öğrencilerin Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}$ =47.6) ile erkek öğrencilerin Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}$ =52.4) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir; $t(252)=1.181$; $p> .05$.

Tablo 7. Öğrencilerin Sınıf Seviyeleri ile Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Sınıf	Sosyal Beceri					
	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
3.Sınıf	115	3.26	.449			
4.Sınıf	139	3.11	.387	252	2.855	.005

Tablo 7’de bağımsız gruplar t testi sonuçları incelendiğinde, 3. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.26) ile 4. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.11) arasında bir farklılık görülmemiştir; $t(252)=2.855$; $p< .05$. Öğrencilerin sınıf seviyelerinin, sosyal beceri düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu; 3. Sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin 4. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Öğrencilerin Kardeş Sayıları ile Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

	Kardeş Sayısı	N	$\bar{x}$	SS	sd		F	p
					Sd ₁	Sd ₂		
Sosyal Beceri Ölçeği Puanı	Tek çocuk	32	3.14	.417				
	Bir kardeş	53	3.21	.411				
	İki kardeş	124	3.18	.438	4	249	.466	.761
	Üç kardeş	39	3.17	.426				
	Dört veya daha fazla kardeş	6	2.98	.177				

Tablo 8’deki tek yönlü anova testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerden tek çocuk olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.14$), bir kardeş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.21$), iki kardeş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.18$), üç kardeş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.17$) ve dört veya daha fazla kardeş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=2.98$) arasında bir farklılık bulunmamıştır; $F(4,249)=.466$; $p> .05$.

Tablo 9. Anne Yaş Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

	Anne Yaş	N	$\bar{x}$	SS	sd		F	p
					Sd ₁	Sd ₂		
Sosyal Beceri Ölçeği Puanı	30 yaş ve altı	11	3.21	.447				
	31-35 yaş	93	3.20	.422				
					3	250	.530	.662
	36-39 yaş	69	3.12	.447				
	40 yaş ve üzeri	81	3.18	.400				

Tablo 9'daki tek yönlü anova testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerden annesi 30 yaş ve altı olanların Sosyal Beceri Puan ortalaması ($\bar{x}=3.21$), 31-35 yaş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.20$), 36-39 yaş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.12$) ve 40 yaş ve üzeri olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.18$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır; $F(3,250)=.530$; $p>.05$.

Tablo 10. Baba Yaş Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

	Baba Yaş	N	$\bar{x}$	SS	sd		F	p
					Sd ₁	Sd ₂		
Sosyal Beceri Ölçeği Puanı	30 yaş ve altı	5	3.36	.449				
	31-35 yaş	24	3.25	.467				
	36-39 yaş	76	3.16	.400	3	250	.592	.621
	40 yaş ve üzeri	149	3.16	.426				

Tablo 10'daki tek yönlü anova testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerden babası 30 yaş ve altı olanların Sosyal Beceri Puan ortalaması ($\bar{x}=3.36$), 31-35 yaş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.25$), 36-39 yaş olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.16$) ve 40 yaş ve üzeri olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.16$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır; $F(3, 250)=.592$; $p>.05$.

Tablo 11. Anne Öğrenim Durumu Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

	Anne Öğrenim Durumu	N	$\bar{x}$	SS	sd		F	p
					Sd ₁	Sd ₂		
Sosyal Beceri Ölçeği Puanı	İlkokul	42	3.07	.396				
	Ortaokul	35	3.17	.367				
	Lise	105	3.18	.436	4	249	1.035	.390
	Üniversite	70	3.23	.443				
	Lisans Üstü	2	3.00	.212				

Tablo 11'deki tek yönlü anova testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerden annesi ilkokul mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.07$), ortaokul mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.17$), lise mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.18$), üniversite mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.23$) ve lisans üstü mezun olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.00$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır; $F(4, 249)=1.035$; $p>.05$.

Tablo 12. Baba Öğrenim Durumu Değişkeni ile Öğrencilerin Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

	Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{x}$	SS	sd		F	p
					Sd ₁	Sd ₂		
Sosyal Beceri Ölçeği Puanı	İlkokul	35	3.09	.336				
	Ortaokul	38	3.10	.416				
	Lise	107	3.20	.420	4	249	1.214	.305
	Üniversite	65	3.23	.454				
	Lisans Üstü	9	3.07	.511				

Tablo 12’deki tek yönlü anova testi sonuçları incelendiğinde, öğrencilerden babası ilkokul mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.09$), ortaokul mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.10$), lise mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.20$), üniversite mezunu olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.23$) ve lisans üstü mezun olanların Sosyal Beceri puan ortalaması ($\bar{x}=3.07$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır; $F(4, 249)=1.214$; $p> .05$.

4.2. Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında anne ve babalarının duygusal zeka ölçeği alt boyutları iyimserlik, duyguların değerlendirilmesi ve duyguların kullanılması ve duygusal zeka toplam puanı kişisel bilgi formundaki değişkenlere göre incelenmiş, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 13. Anne Yaş Değişkeni İle Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Duygusal Zeka Ölçeği ve Alt Boyutları	Anne Yaş	N	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H			Anlamlı Fark
				sd	X ²	p	
Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanı	30 yaş ve altı	11	162.59				
	31-35 yaş	93	135.02				
	36-39 yaş	69	123.79	3	5.241	.155	-
	40 yaş ve üzeri	81	117.26				
İyimserlik	30 yaş ve altı	11	133.82				
	31-35 yaş	93	145.28				
	36-39 yaş	69	113.40	3	9.373	.025*	1-2
	40 yaş ve üzeri	81	118.24				1-3
Duyguların Değerlendirilmesi	30 yaş ve altı	11	143.91				
	31-35 yaş	93	119.51				
	36-39 yaş	69	137.01	3	2.833	.418	-
	40 yaş ve üzeri	81	126.35				
Duyguların Kullanımı	30 yaş ve altı	11	150.23				
	31-35 yaş	93	124.06				
	36-39 yaş	69	138.01	3	3.677	.299	-
	40 yaş ve üzeri	81	119.40				

Tablo 13’deki Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre, annelerin duygusal zeka ölçeğinden [H(3)=5.241; p>.05], duyguların değerlendirilmesi alt boyutu [H(3)=2.833; p> .05] ve duyguların kullanımı alt boyutu [H(3)=3.677 ; p> .05] ölçeklerinden aldıkları puanların anne yaş kategorilerine göre anlamlı farklılık

bulunmamıştır. Annelerin duygusal zeka toplam puanları, duyguların değerlendirilmesi ve duyguların kullanımı annelerin yaş durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

Annelerin iyimserlik alt boyutunun [$H(3)=9.373$; $p=.025$] yaş kategorilerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<.05$). Farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Yapılan Mann Whitney U Testleri sonucunda; 31-35 yaş olan annelerin iyimserlik alt boyutu puanları, 36-39 yaş olan annelerden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

31-35 yaş olan annelerin iyimserlik alt boyutu puanları, 40 yaş ve üzeri olan annelerden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 14. Anne Öğrenim Durumu Değişkeni İle Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Duygusal Zeka Ölçeği ve Alt Boyutları	Anne Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H			Anlamlı Fark
				sd	X ²	p	
Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanı	İlkokul	42	117.74				
	Ortaokul	35	142.99				
	Lise	105	131.25	4	3.292	.510	-
	Üniversite	70	120.33				
	Lisansüstü	2	115.75				
İyimserlik	İlkokul	42	97.18				
	Ortaokul	35	127.97				
	Lise	105	135.78	4	9.020	.061	
	Üniversite	70	132.36				
	Lisansüstü	2	151.25				
Duyguların Değerlendirilmesi	İlkokul	42	153.44				
	Ortaokul	35	146.16				1-3
	Lise	105	122.85	4	12.053	.017*	1-4
	Üniversite	70	109.73				2-4
	Lisansüstü	2	122.50				
Duyguların Kullanımı	İlkokul	42	113.31				
	Ortaokul	35	125.24				
	Lise	105	134.89	4	3.659	.454	
	Üniversite	70	127.52				
	Lisansüstü	2	76.25				

Tablo 14'deki Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan annelerin duygusal zeka ölçeğinden [$H(4)=3.292$; $p> .05$], iyimserlik alt boyutu [$H(4)=9.020$; $p> .05$] ve duyguların kullanımı alt boyutu [$H(3)=3.659$; $p> .05$] ölçeklerinden aldıkları puanların anne öğrenim durumu kategorilerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Annelerin duygusal zeka toplam puanları, iyimserlik ve duyguların kullanımı annelerin öğrenim durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

Annelerin duyguların değerlendirilmesi alt boyutunun [$H(4)=12.053$; $p=.017$] öğrenim durumu kategorilerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p< .05$). Farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Yapılan Mann Whitney U Testleri sonucunda; ilkokul mezunu annelerin duyguların değerlendirilmesi alt boyut puanları, lise ve üniversite mezunu annelerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Ortaokul mezunu annelerin duyguların değerlendirilmesi alt boyut puanları, üniversite mezunu annelerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 15. Baba Yaş Değişkeni İle Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Duygusal Zeka Ölçeği ve Alt Boyutları	Baba Yaş	N	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H			Anlamlı Fark
				sd	X ²	p	
Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanı	30 yaş ve altı	5	108.20				
	31-35 yaş	24	138.98				
	36-39 yaş	76	123.26	3	1.210	.751	-
	40 yaş ve üzeri	149	128.46				
	Toplam	254					
İyimserlik	30 yaş ve altı	5	84.90				
	31-35 yaş	24	140.65				
	36-39 yaş	76	130.78	3	2.760	.430	-
	40 yaş ve üzeri	149	125.14				
	Toplam	254					
Duyguların Değerlendirilmesi	30 yaş ve altı	5	180.90				
	31-35 yaş	24	125.02				
	36-39 yaş	76	117.57	3	4.437	.218	-
	40 yaş ve üzeri	149	131.17				
	Toplam	254					
Duyguların Kullanımı	30 yaş ve altı	5	127.10				
	31-35 yaş	24	126.00				
	36-39 yaş	76	126.94	3	.023	.999	-
	40 yaş ve üzeri	149	128.04				
	Toplam	254					

Tablo 15'deki Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre, babaların duygusal zeka ölçeğinden [$H(3)=1.210$; $p > .05$], iyimserlik alt boyutu [$H(3)=2.760$; $p > .05$], duyguların değerlendirilmesi alt boyutu [$H(3)=4.437$; $p > .05$] ve duyguların kullanımı alt boyutu [$H(3)=.023$; $p > .05$] ölçeklerinden aldıkları puanların baba yaş kategorilerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Babaların duygusal zeka ve alt boyutları açısından yaş durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 16. Baba Öğrenim Durumu Değişkeni İle Duygusal Zeka Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Duygusal Zeka Ölçeği ve Alt Boyutları	Baba Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H			Anlamlı Fark
				sd	X ²	p	
Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanı	İlkokul	35	146.66	4	4.233	.375	-
	Ortaokul	38	133.91				
	Lise	107	125.67				
	Üniversite	65	119.22				
	Lisansüstü	9	107.50				
	Toplam	254					
İyimserlik	İlkokul	35	128.49	4	1.179	.882	-
	Ortaokul	38	138.16				
	Lise	107	124.76				
	Üniversite	65	126.83				
	Lisansüstü	9	116.11				
	Toplam	254					
Duyguların Değerlendirilmesi	İlkokul	35	146.76	4	4.517	.341	-
	Ortaokul	38	136.08				
	Lise	107	125.03				
	Üniversite	65	118.62				
	Lisansüstü	9	109.94				
	Toplam	254					
Duyguların Kullanımı	İlkokul	35	142.11	4	4.804	.308	-
	Ortaokul	38	133.30				
	Lise	107	116.18				
	Üniversite	65	134.60				
	Lisansüstü	9	129.50				
	Toplam	254					

Tablo 16'daki Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre, babaların duygusal zeka ölçeğinden $[H(4)=4.233 ; p> .05]$, iyimserlik alt boyutu $[H(4)=1.179; p> .05]$, duyguların değerlendirilmesi alt boyutu $[H(4)=4.517; p> .05]$ ve duyguların kullanımı alt boyutu $[H(4)=4.804 ; p> .05]$ ölçeklerinden aldıkları puanların baba öğrenim durumu kategorilerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Babaların duygusal zeka toplam ve alt boyutları öğrenim durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

4.3.Özgecilik Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında anne ve babalarının özgecilik ölçeği aile boyutu, sosyal boyut, yardımseverlik boyutu ve sorumluluk boyutu ve özgecilik toplam puanı kişisel bilgi formundaki değişkenlere göre incelenmiş, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 17. Anne Yaş Değişkeni ile Özgecilik Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Özgecilik Ölçeği ve Alt Boyutları	Anne Yaş	N	$\bar{x}$	SS	sd		F	p	Fark
					Sd ₁	Sd ₂			
Aile Boyutu	30 yaş ve altı	11	3.70	.634					
	31-35 yaş	93	3.98	.657					
	36-39 yaş	69	3.99	.687	3	250	.665	.575	
	40 yaş ve üzeri	81	4.00	.631					
Sosyal Boyut	30 yaş ve altı	11	3.05	1.128					
	31-35 yaş	93	3.18	.857					
	36-39 yaş	69	2.94	.953	3	250	1.469	.224	
	40 yaş ve üzeri	81	3.22	.863					
Yardımseverlik Boyutu	30 yaş ve altı	11	4.05	.573					
	31-35 yaş	93	3.83	.625					
	36-39 yaş	69	3.68	.731	3	250	1.227	.301	
	40 yaş ve üzeri	81	3.80	.762					
Sorumluluk Boyutu	30 yaş ve altı	11	3.87	.634					
	31-35 yaş	93	3.78	.496					
	36-39 yaş	69	3.60	.606	3	250	1.706	.166	
	40 yaş ve üzeri	81	3.71	.596					
Özgecilik Ölçeği Puanı	30 yaş ve altı	11	3.67	.460					
	31-35 yaş	93	3.69	.458					
	36-39 yaş	69	3.55	.515	3	250	1.261	.288	
	40 yaş ve üzeri	81	3.68	.528					

Tablo 17'deki tek yönlü anova testi sonuçları incelendiğinde, annelerden 30 yaş ve altı olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.70$), 31-35 yaş olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.98$), 36-39 yaş olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.99$) ve 40 yaş ve üzeri olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=4.00$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(3, 250)=0.665$; $p> .05$.

Annelerden 30 yaş ve altı olanların Özgecilik Sosyal Boyut puan ortalaması ($\bar{x}=3.05$), 31-35 yaş olanların Özgecilik Sosyal Boyut puan ortalaması ($\bar{x}=3.18$), 36-39 yaş olanların Özgecilik Sosyal Boyut puan ortalaması ($\bar{x}=2.94$) ve 40 yaş ve üzeri olanların Özgecilik Sosyal Boyut puan ortalaması ($\bar{x}=3.22$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(3, 250)=1.469$; $p> .05$.

Annelerden 30 yaş ve altı olanların Özgecilik Yardımseverlik Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=4.05$), 31-35 yaş olanların Özgecilik Yardımseverlik Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.83$), 36-39 yaş olanların Özgecilik Yardımseverlik Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.68$) ve 40 yaş ve üzeri olanların Özgecilik Yardımseverlik Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.80$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(3, 250)=1.227$; $p> .05$.

Annelerden 30 yaş ve altı olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.87$), 31-35 yaş olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.78$), 36-39 yaş olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.60$) ve 40 yaş ve üzeri olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.71$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(3, 250)=1.706$; $p> .05$.

Annelerden 30 yaş ve altı olanların Özgecilik puan ortalaması ($\bar{x}=3.67$), 31-35 yaş olanların Özgecilik puan ortalaması ($\bar{x}=3.69$), 36-39 yaş olanların Özgecilik puan ortalaması ($\bar{x}=3.55$) ve 40 yaş ve üzeri olanların Özgecilik puan ortalaması ($\bar{x}=3.68$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(3, 250)=1.261$; $p> .05$.

Tablo 18. Anne Öğrenim Durumu Değişkeni ile Özgeciliğin Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Özgeciliğin Ölçeği ve Alt Boyutları	Anne Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	sd		F	p	Fark
					Sd ₁	Sd ₂			
Aile Boyutu	İlkokul	42	3.7	.733					
	Ortaokul	35	3.9	.676					
	Lise	105	3.9	.664	4	249	1.410	.231	
	Üniversite	70	4.0	.567					
	Lisansüstü	2	3.7	.707					
Sosyal Boyut	İlkokul ⁽¹⁾	42	2.9	1.035					5-1
	Ortaokul ⁽²⁾	35	2.8	1.019					5-2
	Lise ⁽³⁾	105	3.1	.881	4	249	2.512	.042	5-3
	Üniversite ⁽⁴⁾	70	3.3	.730					5-4
	Lisansüstü ⁽⁵⁾	2	3.5	.707					
Yardımseverlik Boyutu	İlkokul	42	3.8	.877					
	Ortaokul	35	3.8	.755					
	Lise	105	3.8	.634	4	249	1.322	.262	
	Üniversite	70	3.6	.641					
	Lisansüstü	2	3.5	.424					
Sorumluluk Boyutu	İlkokul	42	3.7	.676					
	Ortaokul	35	3.7	.656					
	Lise	105	3.7	.510	4	249	.178	.950	
	Üniversite	70	3.6	.552					
	Lisansüstü	2	3.6	.000					
Özgeciliğin Ölçeği Puanı	İlkokul	42	3.5	.657					
	Ortaokul	35	3.5	.502					
	Lise	105	3.6	.481	4	249	.751	.558	
	Üniversite	70	3.6	.407					
	Lisansüstü	2	3.5	.459					

Tablo 18'deki tek yönlü anova testi sonuçları incelendiğinde, annelerden ilkokul mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.79$), ortaokul mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.96$), lise mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.99$), üniversite mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=4.08$) ve lisansüstü mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.70$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(4, 249)= 1.410$; $p> .05$.

Annelerden ilkokul mezunu olanların Özgecilik Sosyal Boyut puan ortalaması ($\bar{x}=2.92$), ortaokul mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=2.85$), lise mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.14$), üniversite mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.34$) ve lisansüstü mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.50$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur; $F(4, 249)= 2.512$; $p> .05$. Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tamhane Testi sonucuna göre, lisansüstü mezunu olanların özgecilik sosyal boyut puanının ($3.50 \pm .707$) ilkokul mezunu (2.92 ± 1.035), ortaokul mezunu (2.85 ± 1.019), lise mezunu ($3.14 \pm .881$) ve üniversite mezunu ($3.34 \pm .730$) olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Annelerden ilkokul mezunu olanların Özgecilik Yardımseverlik Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.80$), ortaokul mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.80$), lise mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.88$), üniversite mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.64$) ve lisansüstü mezunu olanların Özgecilik Aile Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.50$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(4, 249)= 1.322$; $p> .05$.

Annelerden ilkokul mezunu olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.73$), ortaokul mezunu olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.72$), lise mezunu olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.73$), üniversite mezunu olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.67$) ve lisansüstü mezunu olanların Özgecilik Sorumluluk Boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=3.60$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(4, 249)= 0.178$; $p> .05$.

Annelerden ilkokul mezunu olanların Özgeciliik Ölçeği puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.56), ortaokul mezunu olanların Özgeciliik Ölçeği puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.58), lise mezunu olanların Özgeciliik Ölçeği puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.69), üniversite mezunu olanların Özgeciliik Ölçeği puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.68) ve lisansüstü mezunu olanların Özgeciliik Ölçeği puan ortalaması ($\bar{x}$ =3.57) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; $F(4, 249)= .751$; $p> .05$.

Tablo 19. Baba Yaş Değişkeni ile Özgecilik Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Özgecilik Ölçeği Alt Boyutları	Baba Yaş	N	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H			Anlamlı Fark
				sd	X ²	p	
Aile Boyutu	30 yaş ve altı	5	108.90				
	31-35 yaş	24	107.19				
	36-39 yaş	76	124.92	3	3.024	.388	-
	40 yaş ve üzeri	149	132.71				
	Toplam	254					
Sosyal Boyut	30 yaş ve altı	5	158,70				
	31-35 yaş	24	113.19				
	36-39 yaş	76	138.14	3	3.904	.272	-
	40 yaş ve üzeri	149	123.33				
	Toplam	254					
Yardımseverlik Boyutu	30 yaş ve altı	5	106.40				
	31-35 yaş	24	125.02				
	36-39 yaş	76	130.53	3	.578	.901	-
	40 yaş ve üzeri	149	127.06				
	Toplam	254					
Sorumluluk Boyutu	30 yaş ve altı	5	78.50				
	31-35 yaş	24	125.63				
	36-39 yaş	76	118.31	3	4.689	.196	-
	40 yaş ve üzeri	149	134.13				
	Toplam	254					
Özgecilik Ölçeği Puanı	30 yaş ve altı	5	125.00				
	31-35 yaş	24	110.77				
	36-39 yaş	76	130.56	3	1.424	.700	-
	40 yaş ve üzeri	149	128.72				
	Toplam	254					

Tablo 19'daki Kruskal Wallis testi sonuçları incelendiğinde, babaların özgecilik ölçeği aile boyutu [$H(3)=3.024$; $p> .05$], özgecilik ölçeği sosyal boyut [$H(3)=3.904$; $p> .05$], özgecilik ölçeği yardımseverlik boyutu [$H(3)= .578$; $p> .05$], özgecilik ölçeği sorumluluk boyutu [$H(3)=4.689$; $p> .05$] ve özgecilik ölçeğinden [$H(3)=1.424$; $p> .05$] aldıkları puanların baba yaş kategorilerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Babaların özgecilik ölçeği toplam ve alt boyutları yaş durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 20. Baba Öğrenim Durumu Değişkeni ile Özgeciliğin Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Özgeciliğin Ölçeği Alt Boyutları	Baba Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H			Anlamlı Fark
				sd	X ²	p	
Aile Boyutu	İlkokul	35	122.40	4	.896	.925	-
	Ortaokul	38	123.75				
	Lise	107	126.07				
	Üniversite	65	134.32				
	Lisansüstü	9	130.89				
Sosyal Boyut	İlkokul	35	124.17	4	5.542	.236	-
	Ortaokul	38	104.16				
	Lise	107	132.86				
	Üniversite	65	130.90				
	Lisansüstü	9	150.72				
Yardımseverlik Boyutu	İlkokul	35	128.47	4	2.712	.607	-
	Ortaokul	38	133.95				
	Lise	107	130.63				
	Üniversite	65	122.78				
	Lisansüstü	9	93.44				
Sorumluluk Boyutu	İlkokul	35	142.34	4	3.198	.525	-
	Ortaokul	38	131.01				
	Lise	107	128.56				
	Üniversite	65	118.42				
	Lisansüstü	9	107.94				
Özgeciliğin Ölçeği Puanı	İlkokul	35	130.74	4	.789	.940	-
	Ortaokul	38	118.66				
	Lise	107	129.77				
	Üniversite	65	128.04				
	Lisansüstü	9	121.33				

Tablo 20'deki Kruskal Wallis testi sonuçları incelendiğinde, babaların özgecilik ölçeği aile boyutu [$H(4) = .896$; $p > .05$], özgecilik ölçeği sosyal boyut [$H(4) = 5.542$; $p > .05$], özgecilik ölçeği yardımseverlik boyutu [$H(4) = 2.712$; $p > .05$], özgecilik ölçeği sorumluluk boyutu [$H(4) = 3.198$; $p > .05$] ve özgecilik ölçeğinden [$H(4) = .789$; $p > .05$] aldıkları puanların baba öğrenim durumu kategorilerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Babaların özgecilik ölçeği toplam ve alt boyutları öğrenim durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

4.4. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ölçeği Alt Boyutları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Bu başlık altında anne ve babalarının duygusal zeka ölçeği alt boyutları iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi, duyguların değerlendirilmesi ve duyguların kullanılması ve duygusal zeka toplam puanı ile öğrencilerin sosyal beceri ölçeği puanları arasında anlamlı düzeyde ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla Sperman Korelasyon-Testi analizi uygulanmış, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 21. Anne Duygusal Zeka Ölçeği Alt Boyutları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Korelasyon-Testi Sonuçları

Değişkenler	1.SBÖ	2.Anne İyimserlik Alt Boyutu	3.Anne Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu	4.Anne Duyguların Kullanımı Alt Boyutu
1.SBÖ	1			
2.Anne İyimserlik Alt Boyutu	.101	1		
3.Anne Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu	-.079	-.325**	1	
4.Anne Duyguların Kullanımı Alt Boyutu	.120	.004	.092	1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tablo 21’deki Sperman Korelasyon-Testi sonuçları incelendiğinde, annelerin Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Değerlendirilmesi alt boyutu ile iyimserlik alt boyutu ($r=-.32$; $p< .01$) puanları arasında düşük düzeyde negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Annelerin Duygusal Zeka Ölçeği alt boyut puanları ile çocuklarının Sosyal Beceri ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 22. Baba Duygusal Zeka Ölçeği Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Korelasyon-Testi Sonuçları

Değişkenler	1.SBÖ	2.Baba İyimserlik Alt Boyutu	3.Baba Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu	4.Baba Duyguların Kullanımı Alt Boyutu
1.SBÖ	1			
2.Baba İyimserlik Alt Boyutu	.022	1		
3.Baba Duyguların Değerlendirilmesi Alt Boyutu	-.010	-.269**	1	
4.Baba Duyguların Kullanımı Alt Boyutu	-.007	.113	.207	1

* $p< .05$; ** $p< .01$

Tablo 22’deki Sperman Korelasyon-Testi sonuçları incelendiğinde, babaların Duygusal Zeka Ölçeği Duyguların Değerlendirilmesi alt boyutu ile iyimserlik alt boyutu ($r=-.27$; $p< .01$) puanları arasında düşük düzeyde negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Babaların Duygusal Zeka Ölçeği alt boyut puanları ile çocukların Sosyal Beceri ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

4.5. Ebeveynlerin Özgeciliik Ölçeği Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Bu başlık altında annelerin özgeciliik ölçeği ve alt boyut puanları ile öğrencilerin sosyal beceri ölçeği puanları arasında anlamlı düzeyde ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analizi uygulanmış, babalarının özgeciliik ölçeği ve alt boyut puanları ile öğrencilerin sosyal beceri ölçeği puanları arasında anlamlı düzeyde ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla ise Sperman Koreslasyon-Testi uygulanmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 23. Anne Özgeciliik Ölçeği Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Sonuçları

Değişkenler	1.SBÖ	2.Anne Aile Boyutu	3.Anne Sosyal Boyut	4.Anne Yardımseverlik Boyutu	5.Anne Sorumluluk Boyutu
1.SBÖ	1				
2.Anne Aile Boyutu	.151*	1			
3.Anne Sosyal Boyut	.069	.252**	1		
4.Anne Yardımseverlik Boyutu	.142*	.371**	.453**	1	
5.Anne Sorumluluk Boyutu	.094	.255**	.214**	.380**	1

* p< .05; ** p< .01

Tablo 23'deki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları incelendiğinde, özgecilik ölçeği aile boyutu ile sosyal beceri ölçeği ($r = .15$; $p < .05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özgecilik ölçeği sosyal boyut puanları ile aile boyutu ($r = .25$; $p < .01$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özgecilik ölçeği yardımseverlik boyutu puanları ile sosyal beceri ölçeği ($r = .14$; $p < .05$), aile boyutu ($r = .37$; $p < .01$), sosyal boyut ($r = .45$; $p < .01$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özgecilik ölçeği sorumluluk boyutu puanları ile aile boyutu ($r = .26$; $p < .01$), sosyal boyut ($r = .21$; $p < .01$) ve yardımseverlik boyutu ($r = .38$; $p < .01$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 24. Baba Özgecilik Ölçeği Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Koreslasyon Katsayısı Sonuçları

Değişkenler	1.Sosyal Beceri Ölçeği	2.Baba Aile Boyutu	3.Baba Sosyal Boyut	4.Baba Yardımseverlik Boyutu	5.Baba Sorumluluk Boyutu
1.Sosyal Beceri Ölçeği	1				
2.Baba Aile Boyutu	.129*	1			
3.Baba Sosyal Boyut	.114	.314**	1		
4.Baba Yardımseverlik Boyutu	.040	.292**	.501**	1	
5.Baba Sorumluluk Boyutu	.012	.273**	.236**	.427**	1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tablo 24'deki Sperman Korelasyon-Testi sonuçları incelendiğinde, babaların özgecilik ölçeği aile boyutu ile sosyal beceri ölçeği ($r = .13$; $p < .05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özgecilik ölçeği sosyal boyut puanları ile aile boyutu ($r = .31$; $p < .01$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özgecilik ölçeği yardımseverlik boyutu puanları ile aile boyutu ($r = .30$; $p < .01$), sosyal boyut ($r = .50$; $p < .01$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özgecilik ölçeği sorumluluk boyutu puanları ile sosyal boyut ($r = .24$; $p < .01$) ve yardımseverlik boyutu ($r = .43$; $p < .01$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

4.6. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanı ve Özgecilik Ölçeği Toplam Puanı İle Çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Bu başlık altında ebeveynlerin duygusal zeka ölçeği toplam puanı ve özgecilik toplam puanı ile çocuklarının sosyal beceri ölçeği toplam puanı arasında anlamlı düzeyde ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla Sperman Korelasyon-Testi uygulanmış, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 25. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanı ve Özgecilik Ölçeği Toplam Puanı İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanı Arasındaki İlişkiye Ait Sperman Korelasyon-Testi Sonuçları

Değişkenler	1. Ebeveyn Duygusal Zeka Ölçeği	2. Ebeveyn Özgecilik Ölçeği	3 Sosyal Beceri Ölçeği
1.Ebeveyn Duygusal Zeka Ölçeği	1		
2.Ebeveyn Özgecilik Ölçeği	.197**	1	
3.Sosyal Beceri Ölçeği	.035	.152*	1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tablo 25'deki Sperman Korelasyon-Testi sonuçları incelendiğinde, ebeveynlerin duygusal zeka ölçeği puanları ile özgecilik ölçeği ($r = .197$; $p < .01$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveynlerin özgecilik ölçeği puanları ile çocuklarının sosyal beceri ölçeği ($r = .152$; $p < .05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveynlerin duygusal zeka ölçeği puanları ile çocuklarının sosyal beceri ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > .05$).

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin duygusal zeka ve özgeciliik özellikleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki elde edilen bulgular çerçevesinde tartışılarak yorumlanmış ve alt amaçların sıralamasına uygun bir biçimde verilmiştir. Sonuçlar ve tartışma ışığında çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma ve Sonuç

5.1.1. İlkokul 3. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin, Demografik Değişkenlere Göre Anlamli Olarak Farklılaşmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Değerlendirme

Araştırma bulguları incelendiğinde öğrencilerin sosyal beceri düzeyinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Bulgular doğrultusunda cinsiyet değişkeninin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı belirlenmiştir.

Alan yazın incelendiğinde Kam (2019), sosyal beceri eğitimi programı' nın 3. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisini belirlemek ve ilkokul ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin cinsiyet ve aile değişkenlerine göre sosyal beceri düzeylerini incelediği araştırmasında cinsiyetin sosyal beceri düzeyine anlamli bir etkisinin olmadığı bulgusu, Özçelik (2020)'in araştırmasında kızlar ve erkeklerin sosyal beceri puanları arasında farklılık bulunmaması araştırma bulgularını desteklemektedir. Diğer taraftan sosyal becerilerin cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı çalışmalar da mevcuttur. Bu araştırmalardan kız öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin anlamli düzeyde yüksek bulan araştırmalar (Sarı, 2020; Sucuoğlu ve Özokçu, 2005; Yurdakavuştu, 2012) fazla olmasına rağmen erkeklerin

yüksek düzeyde sosyal beceriye sahip olduğunu ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (Tosuntaş Karakuş, 2006).

Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin araştırma bulguları incelendiğindeki sonuçların birbiriyle paralel olmaması sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesinde araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin cinsiyet dışındaki faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin sınıf seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve 3. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin 4. Sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinden anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Sınıf seviyesinin yükselmesinin öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı belirlenmiştir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde (Uçan, 2019) 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin 1. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, Sucuoğlu ve Özokçu (2005), öğrencilerin sosyal becerilerinin 3. sınıflar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını ve (Coşkun, 2011), 5. Sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin 4. Sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını saptanmışlardır. Öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe sosyal beceri düzeyleri de yükselmiştir. Bu sonuçlar bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin sınıf seviyelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin araştırma bulguları incelendiğindeki sonuçların birbiriyle örtüşmemektedir. Sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesinde araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin sınıf seviyelerinin dışındaki faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmada çocukların sosyal beceri düzeyleri kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve çocukların sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır. Bulgular doğrultusunda kardeş sayısı değişkeninin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı belirlenmiştir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde araştırma sonucuyla benzerlik ve farklılık ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Göger (2018), ocukların genel sosyal becerileri, sosyal işbirliği becerileri, sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul becerileri ve sosyal etkileşim becerileri ile ailedeki ocuk sayısı arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Benzer şekilde kardeş sayısı ile çocukların sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı (zbey, 2009; Tunçeli, 2012; Yener, 2014; Gültekin Akduman, Günindi ve Türkoğlu, 2015) birçok araştırmada tespit edilmesi bu araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Diğer taraftan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Turan (2014) ocukların kardeş sayısına bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme leğinin geneli ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olduğunu saptamıştır. Ayrıca Tosuntaş Karataş (2006) yılında ergenler üzerine yapmış olduğu araştırma sonucunda sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuştur.

Araştırmanın bu sonuçları ile bulguları paralellik gösteren araştırmalar olduğu gibi bulguları farklı olan araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılaşması; kardeş sayısının artması sosyal paylaşımları arttırarak sosyal becerileri geliştirebilmelerine olanak sağlaması ile açıklanabilir. Sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılaşmaması; anne ve baba tarafından çocukların sosyal becerilerinin gelişimini destekleyen gerekli imkanları sağlaması ile açıklanabilir.

Araştırma bulguları incelendiğinde sosyal beceri düzeyinin annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde Canpolat (2017)'ın okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini incelediği araştırmada çocukların sosyal becerileri düzeyleri annenin yaşına göre farklılaşmamaktadır.

Ekici (2013) tarafından yapılan başka bir araştırmada anne yaşının çocukların sosyal beceri düzeyleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı bulgusu ve Akman ve diğ.(2012) yaptıkları araştırma sonucunda anne ve babalarının yaşlarının

çocukların sosyal becerileri üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı bulgusu bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Anne yaş değişkenine göre çocukların sosyal becerileri düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde sonuçların birbiriyle paralellik, örneklemdaki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesinde yaş değişkeni dışındaki faktörlerin etkili olabileceği düşünülebilir.

Araştırma bulguları incelendiğinde sosyal beceri düzeyinin babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde Canpolat (2017)'ın okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini incelediği araştırmada çocukların sosyal becerileri düzeyleri babanın yaşına göre farklılaşmadığı bulgusu araştırmamızın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Bulgular doğrultusunda baba yaş değişkeninin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı sonucu araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesinde yaş değişkeni dışındaki faktörlerin etkili olabileceği düşünülebilir.

Araştırma bulguları incelendiğinde sosyal beceri düzeyinin annenin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bulgular doğrultusunda anne öğrenim durumu değişkeninin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı belirlenmiştir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde (Yükselgün, 2008) ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin anne-babalarının eğitim durumu açısından sosyal beceri düzeylerine farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte sosyal beceri ölçeğinden en yüksek puan ortalamasını anneleri üniversite mezunu olan gruptaki öğrenciler alırken, anneleri sadece okur yazar olan gruptaki öğrencilere en düşük puan ortalamasını almışlardır.

(Toktamış, 2008) tarafından yapılan bir başka araştırmada da, erinlik dönemi öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri öğrencilerin annelerinin öğrenim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Tosuntaş (2006)' ın ve Sarı (2007)'nin yapmış olduğu çalışmanın sonucunda annenin öğrenim durumu arttıkça çocukların sosyal gelişimlerinin arttığı bulgusu, Kam (2019)'ın anne-baba eğitim düzeyinin ilkökul ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine anlamlı bir etkisinin olduğu bulgusu ve (Turan, 2014)'ın araştırmasında annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu bulgusu bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulguların birbirinden farklılık göstermesi araştırma örneklemini oluşturan annelerin öğrenim durumundan daha çok anne babanın kişilik özellikleri ve çocuk yetiştirme tutumları, ailede anne-baba dışındaki bireylerin yaşaması, çocuğun mizacı, akran ve okul etkisinin rol oynadığını düşündürmektedir. Ayrıca teknoloji ile birlikte farklı iletişim araçlarının kullanılması çocukların sosyal becerileri edinmelerinde en az anne-baba etkili olabilmektedir. Bu nedenle annenin öğrenim durumu çocuklarının sosyal becerileri üzerinde belirleyici bir faktör olmayabilir.

Araştırma bulguları incelendiğinde sosyal beceri düzeyinin baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bulgular doğrultusunda baba öğrenim durumu değişkeninin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı belirlenmiştir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde Çiftçi (2019)'nin, baba eğitim durumu değişkenine göre katılımcıların sosyal beceri düzeylerine ilişkin bulgular ele alındığında katılımcıların sosyal beceri düzeylerinin ölçeğin geneli ve alt faktörlerinde baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmesi, Toktamış (2008)'in araştırmasında erinlik dönemi öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri öğrencilerin babalarının öğrenim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmaması bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Atılgan (2001) ilkökul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında anne-baba eğitim durumuna göre çocukların bireysel ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusu araştırmamızın bulgusuyla paralellik göstermemektedir. Turan (2014) araştırmasında babası üniversite/yüksek lisans ve lise mezunu olan

çocukların sosyal becerilerinin yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin babası ilkokul/ortaokul mezunu olan çocuklardan daha yüksek olduğunun tespit edilmesi bulgusu, Yıldız (2019) araştırmasında ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, baba eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaştığı ve sonucun baba eğitim düzeyi lisans mezunu ve üstü olanların lehine anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edildiği bulgusu bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

Dolayısıyla çocukların sosyal beceri düzeyleri ile baba öğrenim durumunu inceleyen araştırma sonuçları birbirinden farklılık göstermesi araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin baba öğrenim öğrenim durumundan daha çok aile içi iletişimin niteliği, babanın kişilik özellikleri ve çocuk yetiştirme tutumları, ailede anne-baba dışındaki bireylerin yaşaması, çocuğun mizacı, akran ve okul etkisi gibi faktörler çocukların sosyal becerileri üzerinde belirleyici olabilir.

5. 1.2. Ebeveynlerinin Duygusal Zeka Puanları ve Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Olarak Farklılaşmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Değerlendirme

Araştırma bulguları incelendiğinde, annelerin duygusal zeka toplam puanı, duyguların değerlendirilmesi alt boyutu ve duyguların kullanımı alt boyutu annelerin yaş durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; Kalyoncuoğlu (2018) tarafından ebeveynin duygusal zekâsının, ebeveynin yaşına göre farklılaşma göstermediğinin saptanması, İşmen (2012) tarafından duygusal zekanın cinsiyet açısından farklılaşmadığı belirlenmesi bu araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Diğer taraftan Ergin (2009) tarafından yapılan araştırmada 15 yaşındaki öğrencilerin duygusal zekaları 16 ve 17 yaşındaki öğrencilerden daha düşük olduğunu, yaş artıkça duygusal zekanın da arttığı saptamıştır (İşmen, 2012).

Araştırma bulgularına göre annelerin duygusal zeka iyimserlik alt boyutu annelerin yaş durumuna göre farklılık göstermektedir. 31-35 yaş olan annelerin iyimserlik alt boyutu puanları, 30 yaş ve altı, 36-39 yaş ve 40 yaş ve üzeri olan

annelerden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında, yurtiçindeki araştırmalar içinde annelerin duygusal zeka iyimserlik alt boyutunun yaş durumuna göre incelendiği araştırmaya rastlanılmamıştır. Ancak, İsmen (2004) yaş ortalaması 37.4 olan bir grupla yaptığı çalışmada, duygusal zeka gelişiminin yaşla birlikte yavaşladığını belirtmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, babaların duygusal zeka ve alt boyut puanları babaların yaş durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Babaların yaş durumunun duygusal zekaları üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde babaların duygusal zekalarını yaş durumuna göre inceleyen araştırma bulunmaması bu bulgunun tartışılmasını kısıtlamaktadır.

Araştırma bulguları incelendiğinde, annelerin duygusal zeka toplam puanları, duygusal zeka iyimserlik alt boyut puanları ve duygusal zeka duyguların kullanımı alt boyut puanları annelerin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Duygusal zeka toplam puanları, duygusal zeka iyimserlik ve duyguların kullanıma anne eğitim durumunun yansımadağı şeklinde yorumlanabilir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, İsmen (2012) tarafından yapılan çalışmada, duygusal zeka toplam puanlarında ilkökul mezunu ebeveynlerin en düşük puanı aldıkları bulunmuştur. Yurdakavuştu (2012) tarafından yapılan araştırmada ise annenin duygusal zekalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermesi bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, duygusal zeka duyguların değerlendirilmesi alt boyut puanları annelerin öğrenim durumuna göre farklılık göstermektedir. İlkokul mezunu annelerin duyguların değerlendirilmesi alt boyut puanları, lise ve üniversite mezunu annelerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Ortaokul mezunu annelerin duyguların değerlendirilmesi alt boyut puanları, üniversite mezunu annelerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Annelerin kendi duyguların değerlendirilmesi boyutunda koşulların eşit olduğunu ancak karşındakinin duygularının değerlendirilmesi boyutunda eğitimin etkisinin bulunmadığı şeklinde yorumlanabilir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, İsmen (2002) tarafından duygusal zeka puanlarını eğitim düzeyi açısından incelendiği araştırmada duygusal zeka toplam, karşındakinin duygularını

anlama ve duyguların manipölasyonu alt boyutlarında ilkokul mezunu ebeveynlerin en düşük puanı alması bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, babaların duygusal zeka ve alt boyutları babaların öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, Kalyoncuoğlu (2018) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin duygusal zekâ düzeylerinin eğitim düzeyi açısından farklılık göstermemesi bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Yurdakavuştu (2012) tarafından babaların duygusal zekalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık saptanması bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

5.1.3. Ebeveynlerin Özgeciliik Toplam Puanları ve Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Olarak Farklılaşmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Değerlendirme

Araştırma bulguları incelendiğinde, annelerin özgeciliik toplam ve alt boyut puanları annelerin yaş durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, babaların özgeciliik toplam ve alt boyut puanları babaların yaş durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Ebeveynlerin yaş durumunun özgeciliik toplam ve alt boyut puanları üzerinde anlamlı bir farklılık göstermemesi; özgeciliğin gelişiminde yaşa bağlı olmaktan çok özgeciliğe önem veren aile ortamında yetişmenin ve kişisel duyarlılığın etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, Yeşilkayalı (2015) tarafından koruyucu aile bireylerinin yaşı ile özgeciliik düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, en yüksek özgeciliik düzeyi 58 ve üstü yaş grubunda, en düşük özgeciliik düzeyi ise 47-57 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Ancak, bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Araştırma bulguları incelendiğinde, annelerin özgeciliik ve alt boyut puanları annelerin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, babaların özgecilik ve alt boyut puanları babaların öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, Ümmet (2012) tarafından üniversite öğrencilerinin özgecilik davranışlarını, transaksyonel analiz ego durumları ve yaşam doyumları açısından ele almak amacıyla farklı fakültelerden 536 öğrenciye yapılan araştırmanın sonucunda; 23 yaş ve üstü öğrencilerinin diğer yaş gruplarına göre, annesi okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu olanların diğerlerine göre, babası okur-yazar olmayanların diğerlerine göre daha özgeci olduklarını saptanmıştır.

Yeşilkayalı (2015) tarafından aile, sosyal, yardımseverlik ve sorumluluk özgecilik alt ölçek boyutları ve toplam özgecilik düzeyleri ile koruyucu aile bireylerinin eğitim durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak, ilkokul mezunu olan koruyucu aile bireylerinin toplam özgecilik düzeyi ortalamalarının, diğerlerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

5.1.4. Ebeveynlerinin Duygusal Zeka Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmamasına Yönelik Değerlendirme

Araştırma bulguları incelendiğinde, annelerin duygusal zeka iyimserlik alt boyutu ile duyguların değerlendirilmesi alt boyutu ($r=-.32$; $p<.01$) arasında ve babaların duygusal zeka iyimserlik alt boyutu ile duyguların değerlendirilmesi alt boyutu ($r=-.27$; $p<.01$) arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne ve babaların duygusal zeka alt boyutları ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, Yorulmaz ve Kırac (2019) tarafından duygusal zeka ile iletişim becerisi arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan araştırmanın örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada duygusal zekâ ile iletişim becerisi arasında pozitif yönlü düşük ilişki tespit edilmiştir. Duygusal zeka ölçeğinin alt boyutlarından, “İyimserlik ve ruh halinin düzenlenmesi” pozitif

ve “Duyguların Değerlendirilmesi” negatif düzeyde, iletişim becerisini yordadığının saptanması bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

Yolcu, S. (2019) tarafından İlkokul öğrencilerinin duygusal zeka düzeyinin problem çözme becerisi üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada duygusal zekâ alt boyutları ile problem çözme becerisi alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunması yine araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

5.1.5. Ebeveynlerinin Özgecilik Alt Boyut Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmamasına Yönelik Değerlendirme

Araştırma bulguları incelendiğinde, annelerin özgecilik ölçeği aile boyutu puanları ve yardımseverlik boyutu puanları ile öğrencilerin sosyal beceri puanları arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babaların, özgecilik ölçeği aile boyutu puanları ile öğrencilerin sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anne ve babaların aile özgecilik alt boyutu puanları ile çocuklarının sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunması; ebeveynlerin kendisini ve ailesini yardımsever olarak algıladığını ve aile bireylerine karşılık beklemeden yardım etmeyi önemsendiği göstermektedir. Bu önemin de çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu bulgu, Yeşilkayalı (2015) çalışmasında aile özgecilik alt ölçek puanlarının koruyucu anne ve koruyucu babada yüksek olduğunu gösteren bulgu ile paralellik göstermektedir.

Annelerin yardımseverlik alt boyut puanları ile çocuklarının sosyal beceri puanları arasında düşük düzeyde ilişki bulunması; annelerin yardımsever olduğunu ve bu durumun çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu bulgu, Yeşilkayalı (2015) tarafından koruyucu annelere ait yardımseverlik alt ölçeği boyutu ortalamalarının yüksek olduğunu gösteren bulgu ile paralellik göstermektedir.

5.1.6. Ebeveynlerin Duygusal Zeka Toplam Puanları ve Özgecilik Toplam Puanları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmamasına Yönelik Değerlendirme

Ebeveynlerin duygusal zeka düzeyleri ve özgecilik düzeyleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ülkemizde yapılmış bir araştırmadan elde edilen bulguya rastlanılamamıştır. Ancak araştırmadan elde edilen bulgular göstermektedir ki;

- Ebeveynlerin duygusal zeka puanları ile özgecilik puanları ($r = .197$; $p < .01$) arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
- Ebeveynlerin özgecilik puanları ile çocuklarının sosyal beceri puanları ($r = .152$; $p < .05$) arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
- Ebeveynlerin duygusal zeka puanları ile çocuklarının sosyal beceri puanları arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p > .05$).

Değerlendirilen verilere göre ebeveynlerin duygusal zekaları ile özgecilik düzeyleri arasında ilişki bulunması beklenen bir sonuçtur. Özgeci davranışlarda bulunan bireylerin duygusal zekaları da yüksektir. Şakar (2018) tarafından üniversite öğrencisi psikolojik danışman adaylarıyla yaptığı araştırmada öğrencilerin duygusal zekalarının özgecilik üzerinde etkili olduğunu bulmuştur.

Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında ebeveynlerinin özgecilik özellikleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeylerini karşılaştıran bir çalışma bulunmamaktadır. Farklı çalışma grupları üzerinde yapılmış araştırmalar mevcuttur.

Öztürker (2014) tarafından 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeciliği arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın örneklemini İstanbul ili içinde yer alan özel ve devlete bağlı bir ilkokula devam eden 6 yaşındaki 103 kız ve 115 erkek olmak üzere toplam 218 çocuk, anneleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, anne ve öğretmen özgeciliği beklendiği gibi 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışlarını güçlü bir şekilde yordaması bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Çubukçu (2019) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarının 60-72 ay grubu çocukların lehine farklılaştığını ortaya konmuştur. Yapılan korelasyon analizi sonucunda çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn tutumlarından otoriter tutumun çocuk prososyalliği üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında ebeveynlerin duygusal zekaları ile çocuklarının sosyal beceri düzeylerini karşılaştıran benzer ve farklı çalışma grupları ile yapılmış iki çalışmaya rastlanılmıştır. Bu çalışmalar;

Canpolat (2017) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının “Sosyal Beceri Ölçeği”nin toplamından aldıkları puanlar ve ebeveynlerin “Duygusal Zeka Ölçeği”nden aldıkları puanlar arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunması bu araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir.

Büyükbayrak (2019) tarafından annenin ve babanın duygusal zeka puanı ile çocuğun sosyal beceri toplam puanı arasındaki ilişkinin annenin ve babanın ortak ebeveynlik algısı aracılığıyla gerçekleşmediğinin saptanması bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve sonuçlarından yola çıkılarak, araştırmacı ve uygulayıcılara öneriler sunulmuştur.

1. Çocukların sosyal becerileri kazanmalarında en önemli rolü üstlenen aile olmakla birlikte okul, öğretmen ve arkadaşlarının etkisi de önemlidir. Bu bağlamda çocuklara sosyal beceri kazandırılmasında aile ve okul işbirliği sağlanarak olumlu sosyal davranışlar pekiştirilmelidir.

2. İlkokullarda çocuklara önleyici ve gelişimsel rehberlik faaliyetleri kapsamında sosyal beceri eğitimleri verilmesi; çocukların uyumsuzluk sorunları, agresif davranışlar, stres belirtilerini belirgin ölçüde azaltacaktır.

3. Çocuklara uygulanacak sosyal beceri eğitimlerinin öğretmen ve ailenin katılımı ile gerçekleşmesi, akademik başarının artması, akran ilişkilerinde pozitif gelişme ve çocukların problem çözme becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. Aile ve okul ortamında duygusal okuryazarlık eğitimi önem verilmesi ve bilinç oluşturulması; tarafların duygusal zeka, özgecilik ve sosyal beceri özelliklerinin gelişmesini sağlayacaktır.

Duygusal zeka, özgecilik özellikleri ve sosyal becerileri ön plana çıkaracak ve geliştirecek toplum hizmeti çalışmalarının okul öncesinden başlayarak her eğitim kademesinde gerçekleştirilmesi bu konulara duyarlılığın artmasını sağlayacaktır.

5. Son yıllarda teknolojik gelişmelerin etkisiyle yaşam tarzındaki değişiklikler, bireylerin sosyal ortamlardan uzaklaşması, yüz yüze iletişim ve etkileşimin azalması bireyselliği ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle okul ortamlarında duygusal zeka, özgecilik ve sosyal becerinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler, MEB'in her kademedeki eğitim programlarında yer almalıdır. Ayrıca aile, çocuk ve gençlikle ilgili olan bakanlıklar, üniversiteler ve ilgili STK'ların da bu konularda ortak çalışmalar yürütmeleri önerilir.

6. Bu araştırmada ele alınan duygusal zeka, özgecilik ve sosyal beceri değişkenleri bireyin kişilik gelişimi ve ruh sağlığı için de önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın sonuçları toplum ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlarına katkı sağlayacaktır.

7. İlkokul 3.ve 4. sınıf öğrencilerin ebeveynlerin duygusal zeka ve özgecilik özelliklerinin çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ilişkisi çocukların cinsiyeti, kardeş sayısı ve sınıf düzeyi, anne ve babalarının yaş ve eğitim durumu değişkenleri dışında muhtemel diğer değişkenlerle de incelenmesi önerilir.

8. İstanbul ili Bayrampaşa ilçesiyle sınırlandırılmış olan bu araştırma farklı ilçelerde ve farklı illerde de yapılması önerilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Ö. (2013). *11. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Akaydın, D., Akduman, G.G. (2016). 6 Yaş Grubu Çocukların Duygusal Zeka Düzeyleri İle Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (43) 1353-1360.
- Akbaba, S. (1994). *Grupla Psikolojik Danışmanın Sosyal Bir Kavram Olan Özgeciliğin Üzerindeki Etkisi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akgül, G. (2011). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Çatışma Yönetimi Stratejileri Arasındaki İlişki "İstanbul İli Sultanbeyli İlçesi Örneği"*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkök, F. (1996). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi: Öğretmen El Kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Akman, B. ve Tunçeli, H. İ. 2014. Anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Academia.edu*.
- Altunbaş, T. (2018). *Duygusal Zeka Programının Öğrencilerin Duygusal Zeka, Atılğan, Saldırgan ve Çekinggen Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Arslan, R., Efe, D.ve Aydın, E. (2013)Duygusal Zeka ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki: Sağlık Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5 (3),169-180.
- Aşkar, N. (2017). *Ankara İli Kamu Temel Eğitim Okulları Müdürlerinin Sergiledikleri Özgeci Davranışlar İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atılğan, Günseli. (2001). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim 1. Kademe 1. Devre Öğrencilerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin*

Karşılaştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, 2001

Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J. ve Nolen-Hoeksema, S. (1996). *Psikolojiye Giriş*. (Y. Alagon, Çev.) Ankara: Arkadaş.

Avcı, Ö. (2019). *Duygusal Zeka ve İletişim*. 2. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım

Avcioğlu, H. (2007). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeği (4-6 yaş) geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 93-103.

Aydın, B. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka ve Umut Düzeyleri İle Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Aydın, S. (2019). *Tek Çocuklu Aileler ve Çoğul Çocuklu Ailelerin Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyi Bakımından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Nobel Yayın, Ankara.

Bahadır, G. (2020). *60-72 Aylık Çocukların Akran Oyun Davranışları ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ballı, A.İ.K. (2015). *Duygusal Zeka, Stresle Başa Çıkma Yöntemleri, Liderlik Davranışları ve İşletme Performansı Arasındaki İlişkinin Analizi: Kadın Girişimciler Üzerine Bir Çalışma*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Baltaş, Z. (2006). *İnsanın Dünyasını Aydınlatan ve İşine Yansıyan Işık: Duygusal Zeka*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Bar-On, R. (2006). The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence. *Psicothema*, 18, 13-25.

Barut, Y. (2015). *Duygusal Zeka ve İletişim Becerileri İlişkisi: Örgüt Kültürünün Aracı Rolü (İzmir Bozyaka Eğitim Araştırma Hastanesi ve Kent Hastanesinde Görevli Sağlık Çalışanları Örneği)*. (Doktora Tezi). Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Başaran, İ.E. (2000). *Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Eğitim Psikolojisi, Ankara.

Başerer, Z. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Minnettarlığın ve Özgeci Davranışın Bazı Değişkenlerle Yordanması*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bekil, M. (2019). *Öğretmenlerde Mutluluğun Yordayıcıları Olarak Sosyal Bağlılık, Özgecilik ve Sosyal Empati*. (Yüksek Lisans Tezi). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Bethlehem, R. A. I., Allison, C., van Andel, E. M., Coles, A. I., Neil, K. & Baron-Cohen, S. (2017). Does empathy predict altruism in the wild? *Social Neuroscience*, 12(6), 743-750.

Budak , S. (2009). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Bulunmaz, S. (2018). *Duygusal Zeka ve Duygusal Şemaların Sosyal Medya Kullanımı, Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Sigara Bağımlılığı İle İlişkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi).Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Büyükbayrak, N. (2019). *Ebeveynlerin Duygusal Zekaları İle Çocuklarının Sosyal Beceri Seviyeleri Arasındaki İlişkide Ortak Ebeveynliğin Aracı Rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Bilgi Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Büyüköztürk, S. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Canan SümeYra YILDIZ (2019), 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumları İle Sosyal Beceri ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.(Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Canbek, M. (2017). *Rol Belirsizliği ve Rol Çatışmasının, İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekanın Düzenleyici Rolü*. (Doktora Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Canbolat,N. A. (2019). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları İle Ebeveynlerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Cerrahoğlu, S. (2002). *Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Öz Kavramı Düzeylerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Cesur, D., A. (2020). *Ebeveynlerin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Duygusal Erişilebilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun, E. (2019). *Duygusal Zeka ve Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Stresle Başa Çıkma Tarzlarına Etkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun, K. (2015). *İlkokullarda Duygusal Okuryazarlık Eğitiminin Öğrencilerin Duygusal Zeka Düzeyine Etkisi*. (Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakar, U. (2002). *Duygusal Zekanın Dönüşümcü Liderlik Davranışı Üzerindeki Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çakar, U ve Arbak, Y. (2004). Modern Yaklaşımlar Işığında Değişen Duygu-Zeka İlişkisi ve Duygusal Zeka. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (3), 1-26.
- Çelenk, İ. (2015). *Örgütlerde Duygusal Zeka ve Psikolojik Yıldırma: Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çelik, N. (2007). *Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeylerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çetin, A. (2015). *12-14 Yaş Arası Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyi İle Ebeveynlerine Bağlanma Güvenliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, F., Bilbay, A. ve Albayrak Kaymak, D. (2003). *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler Grup Eğitimi*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Çırpan, E. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri ve Öz-Anlayış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çiftçi, Y., B. (2019). *Sporun Orta Öğretim Öğrencilerinin Bedensel/ Kinestetik Zeka ve Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çoban, E., Ç. (2007). *Sosyal Beceri Sorunu Olan Öğrenciler ve Annelerine Uygulanan Yaratıcı Drama Etkinlikleri Programının Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Gelişimi Üzerindeki Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Corey, G. (2015). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık. (2009).
- Çubukçu, Z., Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, *Bilgi Baharı* 37, 155-174.
- Dal, E. (2015). *Kadınlardaki Duygusal Zeka Düzeyi İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Dardağan, M. P. (2000). *İlköğretim Dönemi Çocukların Sosyal ve Akademik Becerilerini Geliştirmede Yardımcı Ebeveyn Eğitim Programının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, S. (2018). *Lise Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığının Duygusal Zeka İle İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Demir, R., Türk, F. (2020). Pozitif Psikoloji: Tarihçe, Temel Kavramlar, Terapötik Süreç, Eleştiriler ve Katkıları. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*. 2 (2), 108-125.
- Demirci, E. (2019). *İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ve Okula Uyum Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dicle, A. N. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ve Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Doğan, T. ve Çetin, B. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Zeka Düzeylerinin Depresyon ve Bazı Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-19.
- Doğan, S., Demiral, Ö. (2007). Kurumların Başarısında Duygusal Zekanın Rolü ve Önemi. Celal Bayar Üniversitesi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (1), 209-230.
- Doksat, M.K., Savrun, M.(2001); “Evrimsel Psikiyatriye Giriş” Yeni Symposium 39 (3): 131-150.
- Durualp, E. (2009). *Anasınıfına Devam Eeden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi: Çankırı Örneği*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Düzgüner, S. (2019). Prososyal Davranışlarda Diğerkamlığın (Özgecilik) Tanımı ve Konumu. *Bilimname XL*, 2019/4, 351-373.
- Engin, P. (2009). *Erken Çocuklukta Özgeciliğin Gelişimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yorulmaz, M., Kırac, R. (2019). Duygusal Zeka İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 4. *Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yönetimi Kongresi e-Bildiri Kitabı*. 5-9
- Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72.
- Eren, S. (2012). *İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eren Yavuz, K. (2013). *Çocuğunuzun Duygusal Zeka Gelişimi İçin Küçük Sağlam Adımlar*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Giren, S. (2013). *Sosyal Problem Çözme Eğitiminin Altı Yaş Çocuklarının Matematik Becerilerine Etkisi*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Goleman, D. (2018). *Duygusal Zeka*. (B. S. Yüksel, Çev.). 49. Basım. İstanbul: Varlık Yayınları. (1995).

- Goleman, D. (2007). *Sosyal Zeka*. (Deniztekin, Çev.). 3. Baskı. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gottman J., Gonso J., & Rasmussen B. (1975). Social interaction, social competence and friendship in children. *Child Development*, 46(3), 709-18.
- Göçet, E. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Stresle Başaçıkma Tutumları Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Göger, G. (2018). *Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göktaş, İ. (2015). *Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitimi Programlarının Tek Başına ve Birlikte 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Anne Çocuk İlişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gürsoy, A. (2014). *Yenilik Yönetiminde Yöneticilerin Duygusal Zeka Yeteneklerinin Rolü*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Harputlu, İ. (2015). *Dini Tutum ve Özgeciliğin İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Hooven, C, Gottman, J.M, Katz, L.F. (1995). "Parental Meta-Emotion Structure Predicts Family And Child Outcomes", *Cognition and Emotion*. 9, 229-264.
- İşmen, A.,E. (2002). Duygusal Zeka ve Aile İşlevleri Arasındaki İlişki. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 55-75.
- Kalyoncuoğlu, H., N. (2018). *Ebeveynlerin Duygusal Zeka ve Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Problem Çözme Becerisine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kam, E. (2019). *Sosyal Beceri Eğitimi Programının 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kapıkıran, N., A. (2008). Ahlaki davranış ve topluma yararlı davranışlar: Sanat eğitimi fark yaratır mı? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2)
- Kara, E. (2003).*Öğretmen ve öğrencilerin sosyal beceri algılarına etki eden faktörler*, (Yüksek Lisans Tezi).Çukurova Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karoğlu, H., Ünüvar, P.(2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 231-254
- Karadağ, E , Mutaftçılar, İ . (2009). Prososyal Davranış Ekseninde Özgecilik Üzerine Teorik Bir Çözümleme. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* , (8) , 41-69
- Karahan, T.F. & Sardoğan M.E., (2004). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar*. Samsun: Deniz Kültür Yayınları.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karaoğlu, H. (2016). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Kasapoğlu, F.(2013). *Üniversite Öğrencilerinde İyilik Hali İle Özgecilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.(Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kasapoğlu, F. (2014). İyilik Hali İle Özgecilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7 (13), 271-288.
- Khalımbaylı, K. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik ve Mükemmelliyeçilik Anlayışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kırtıl, S.(2009). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ile Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, , İzmir.
- Kitapçı, A. (2018). *Çocuklarında Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Annelerde Öznel İyi Oluşun Yordayıcıları Olarak Özgecilik ve Empati Kavramlarının Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kocayörük, A. (2000). *İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Becerilerini Geliştirmede Dramanın Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi).Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkut; F. (2004). *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Korkmaz, B. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Anne-Babalarının Duygusal Zeka Düzeyleri İle Eğitim Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kumru, A., Carlo, G. ve Edwards, C. P. (2004). Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109-125
- Kunnanatt, J. T. (2004). Emotional intelligence: The new science of interpersonal effectiveness. *human resource development quarterly*, 15(4), 489-495
- Kurt, Z. (2019). *İlköğretim 3, 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyal Beceri Arasındaki İlişkiyi Etkileyen ve Bu İlişkiye Eşlik Eden Faktörler İle Birlikte İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y.(1995). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma* (2.baskı), Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Mayer, J. and Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. 17,433-442.
- Mayer, J.D. and Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey and Sluyter, D.J. (Eds.). *Emotional development and emotional intelligence*. New York:Basic Books.
- Mayer, J. and Salovey, P. (2000a), Emotional Intelligence Meets Traditional Standarts for an Intelligence , *Intelligence*, 27(4), 267-298.
- Mayer, J. D., Perkins, D. M., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2001). Emotional intelligence and giftedness. *Roeper review*, 23(3), 131-137.
- Mumcuoğlu, Ö. (2002), *Bar-On Duygusal Zeka Testi (Bar-On Emotional Quotient Inventory-Bar-On EQ-i)'nin Türkçe Dilsel Eşdeğerlik, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Mayer, J. D., Caruso, D., & Salovey, P. (2004). Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications, *psychological Inquiry*, 15 (3), 197-215.
- Mutafçılar, I. (2008). *Özgecılık Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Öğretmen Özgeciliği Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mert, A., Gülmez E., Özgecılık İle Benlik Ayrımlaşması Arasındaki Yordayıcı İlişkinin Bazı Değişkenlerle İncelenmesi. *Educational Sciences*, 13/11, 961-989.
- Morgan, C., T. (1999). *Psikolojiye Giriş*. (S. Karakaş, Çev.). Ankara: Meteksan. (1981).
- Oktar, S. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Özgecılık, Kişilik Özellikleri ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Onatır, M. (2008). *Öğretmenlerde Özgecılık İle Değer Tercihleri Arasındaki İlişki (İstanbul İli, Anadolu Yakası Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öksüz, Y. (2002). Ergenin kişilik gelişiminde ebeveynin rolü. *Milli Eğitim Dergisi*. 155 156.
- Öz, F. (1998). Hemşirelikte Özgecılık (Yardım edicilik). *C.Ü. Hemşirelik Yükseokulu Dergisi*, 2(1), 53-58.
- Özçelik, F., N., P. (2020). *6-10 Yaş Aralığındaki Çocukların Sosyal Beceri Gelişim Düzeyleri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Özdin, G.,Ç. (2019). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mükemmelliyetçilik ve Özgecılık Düzeylerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Özsarı, M. P. (2015). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Okula Yabancılaşma ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Öztürker, B. (2014). *6 Yaş Çocuklarının Olumlu Sosyal Davranışları İle Anne ve Öğretmen Özgeciliği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Pamukoğlu, E. (2004). *Duygusal Zekanın Yönetici Etkinliğindeki Rolünün Kadın Yöneticiler Bağlamında İncelenmesi ve Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Pektaş, S. (2013). *Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi Müzik Bölümü Öğrencileri İle Diğer Lise Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeylerinin Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Riggio, R. E., Tucker, J. and Coffaro, D. (1986). Social skills and empathy. *Personality and Individual Differences*, 10 (1), 93-99.
- Sağır, Z. (2020). Özgecilik ve Dini Tutum: Farklı Meslek Grupları Üzerine Nicel Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (13), 285-319.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, cognition and personality*, 9(3), 185-211
- Satıcı, B. (2018). *Genç Yetişkinlerde Mükemmelliyetçilik İle Romantik İlişki Doyumu Arasında Duygusal Zeka ve Bilinçli Farkındalığın Aracılık Rollerinin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sezer, Ö, Genç, H.,(2018). Öğretmen Adaylarında Özgeciliğin Pozitif Algıyla ve Sosyal Karşılaştırmayla İlişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 489-495.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Bobik, C., Coston, T. D., Greeson, C., Jedlicka, C., Wendorf, G. (2001). Emotional Intelligence and Interpersonal Relations. *The Journal of Social Psychology*, 141(4), 523-536.
- Senemoğlu, N. (2000). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sevinç, G. (2016). *Güvenli Bağlanma Düzeyi ve Benlik Kurguları İle Üniversiteye Yeni Başlayan Öğrencilerin Uyumunu Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sharf, R., S. (2016). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları*. (N. V. Acar, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (2004).
- Sucaromana, U. (2012). Contribution to language teaching and learning: A review of emotional intelligence. *English Language Teaching*, 5(9), 54-58.

- Sucuoğlu, B., & Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Dergisi* 6(1), 41-57.
- Şahin, Y. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk, İyimserlik ve Özgecilik Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (1932). (Erişim Tarihi: 12.03.2021), <https://sozluk.gov.tr/>, ,
- Türkiye Zeka Vakfı.(2020). *Zeka Nedir?*, [https:// tzv.org.tr/#/zeka](https://tzv.org.tr/#/zeka). (Erişim Tarihi, 24.01.2021).
- Şakar, G. (2018). *Psikolojik Danışman Adaylarının Özgeciliklerinin, Duygusal Zeka, Kültürel Duyarlılık ve Sosyal Beğenirlik Açısından Yordanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, B. (2017). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygusal Zeka Düzeyleri İle Akran İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen, B. (2018). *Metaforlarla Duygusal Zeka*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tarhan, N. (2019). *Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zeka*. 23. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tekeş, B. (2013). *Engellilere Yönelik Tutumları Yordayan Değişkenler: Kültürlerarası Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi).Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tekeş, B., Hasta, D.(2015). Özgecilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 3 (6), 55-75.
- Tekin, Z. (2020). *5-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleriyle Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Tiltay, M. A. ve Torlak, Ö. (2015). Yardım kurumlarına bağışın sosyal yönü: Özgeci ve bencil bağış motivasyonlarının gizli bağış üzerindeki etkisi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 1,(1), 23-39.

- Toktamış, A. (2008). *Erinlik Dönemi Öğrencilerin Ebeveyn Tutumları İle Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topuz, C. (2013). *Üniversite Öğrencilerinde Özgeciliğin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İyi oluş İle İlişkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tosuntaş Karakuş, F. (2006). *Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar İle Sosyal Beceri Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turan, E., E. (2014). *9-10 Yaş Çocuklarının Evlilik Çatışması Algıları İle Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi).Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tüy, S.P. (1999). *3-6 Yaş Arasındaki İşitme Engelli ve İşiten Çocukların Sosyal Beceri ve Problem Davranış Yönünden Karşılaştırılmaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ulutaş, İ. (2005). *Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Duygusal Zekalarına Duygusal Zeka Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uslu, M. (2019). *Hastane Çalışanlarında Dindarlığın Empati ve Özgecilik İle İlişkisi Üzerine Bir Araştırma (Konya Eğitim Araştırma Hastanesi Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ümmet, D. (2012). *Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik Davranışının Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ve Yaşam Doyumu Bağlamında İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Üzümçeker, E., Gezgin, G. N., Akfırat, S., (2019). Sosyal ve Evrimsel Psikolojide İnsan Özgeciliği Bilmececi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3, (5) 93-110.
- Yaşar Ekici, F. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım çalışmalarına Davranışlar Açısından Karşılaştırılması* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yeşilkayalı, H., D. (2015). *Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri İle Empatik Becerileri ve Özgecilik Durumları Arasındaki İlişkinin*

İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yeşilyaprak, B. (2001). Duygusal Zeka ve Eğitim Açısından Doğurguları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. 25,139-146

Yeşilyaprak, B. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Yıldız, B., M. (2004). *Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların anne baba tutumlarını algılamalarının ve benlik imajlarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, C., S. (2019). *5.ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Sosyal Beceri ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Yöntem, M., K. (2013). *Benlik Kurguları ve Otantikliğin Özgeciliğe Üzerindeki Yordayıcı Gücünün İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Yurdakavuştu, Y. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinde Duygusal Zeka ve Sosyal Beceri Düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Yusuf Bahadır ÇİFTÇİ (2019). *Sporun Orta Öğretim Öğrencilerinin Bedensel /Kinestetik Zeka ve Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Bden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Konya.

Yüksel, G. (1997). *Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yüksel, M. (2006). *Duygusal Zeka ve Performans İlişkisi (Bir Uygulama)*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yükselgün, Y. (2008). *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanım Durumlarına Göre Saldırganlık ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

EKLER

EK-1: Katılımcı Onam Formu

KATILIMCI ONAM FORMU

Sayın Anne ve Baba,

Biruni Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Tezli Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tez aşamasında olup, "İlkokul 3. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Duygusal Zeka ve Özgeçmiş Özellikleri İle Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konusunda araştırma yürütmekteyim. Araştırmam için sizin bazı ölçekleri doldurmanıza ihtiyaç duymaktayım.

Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde kapalı zarf içinde sizlere ulaştırılacak ölçeklerin siz ve eşiniz tarafından ayrı ayrı doldurulması gerekmektedir. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Kadriye GÜNGÜZ

Psikolojik Danışman

Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki alanı imzanızı atarak belirtiniz ve bu formu çocuğumuzla okula geri gönderiniz.

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve vereceğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Anne

Baba

Adı-Soyadı :.....

Adı- Soyadı:.....

İmza :

İmza:

EK-1: Veli İzin Formu

VELİ İZİN FORMU

Sayın Veli

Biruni Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Tezli Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tez aşamasında olup, “İlkokul 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Duygusal Zeka ve Özgeciliği Özellikleri İle Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konusunda araştırma yürütmekteyim. Araştırmam için çocuğunuzun “Sosyal Beceri Ölçeği”ni doldurmasına ihtiyaç duymaktayım.

Katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuz ölçeği okulda ders saatinde dolduracaktır. Çocuğunuzun dolduracağı ölçeğin cevapları kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Kadriye GÜNGÜZ

Sorumlu Araştırmacı

Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki alanı imzanızı atarak belirtiniz ve bu formu çocuğunuzla okula geri gönderiniz.

Bu araştırmaya çocuğumun katılmasını **kabul ediyorum.**

Veli Adı-Soyadı:

Tarih: .../.../.....

İmza:

EK-3: Kişisel Bilgi Formu (Öğrenci)

KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ÖĞRENCİ)

Sevgili Öğrenciler,

Bu araştırma İstanbulBiruniÜniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından desteklenen, ilkokul öğrencileri üzerinde yürütülmekte olan bir yüksek lisans çalışmasıdır.

Sizden istenen, önce aşağıda kendinizle ilgili bilgileri ve daha sonraki bölümlerde yer alan tüm cümleleridikkatlice okuyarak sizi en iyi yansıtan yanıtları vermenizdir. Hiçbir sorunun boş bırakılmaması araştırma sonuçları açısından çok önemlidir. Cevaplarınız gizli kalacak, bilimsel araştırma dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Lütfen formlara adınızı ve soyadınızı yazmayınız.

Bu çalışmaya sunduğunuz değerli katılımınız ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Kadriye Güngüz
Psikolojik Danışman

KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ÖĞRENCİ)

1. Cinsiyetiniz () Kız () Erkek

2. Sınıfınız () 3. Sınıf () 4. Sınıf

3. Kaç Kardeşsiniz (Kendiniz dahil)?

() Tek çocuğum () 1 kardeşim var () 2 kardeşim var

() 3 kardeşim var () 4 veya daha fazla kardeşim var

EK-4: Kişisel Bilgi Formu (Ebeveyn)

KİŞİSEL BİLGİ FORMU (EBEVEYN)

Değerli Ebeveynler,

Bu araştırma İstanbul Biruni Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından desteklenen, ilkokul öğrencileri üzerinde yürütülmekte olan bir yüksek lisans çalışmasıdır.

Sizden istenen, önce aşağıda kendinizle ilgili bilgileri ve daha sonraki bölümlerde yer alan tüm cümleleri dikkatlice okuyarak sizi en iyi yansıtan yanıtları vermenizdir. Hiçbir sorunun boş bırakılmaması araştırma sonuçları açısından çok önemlidir. Cevaplarınız gizli kalacak, bilimsel araştırma dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Lütfen formlara adınızı ve soyadınızı yazmayınız.

Bu çalışmaya sunduğunuz değerli katılımınız ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Kadriye Güngör
Psikolojik Danışman

KİŞİSEL BİLGİ FORMU (EBEVEYN)

1.Cinsiyetiniz () Kadın () Erkek

2. Yaşınız

() 30 yaş ve altı () 31-35 yaş () 36-39 () 40 yaş ve üzeri

2. Öğrenim Durumunuz

() Okur yazar değil () İlkokul () Orta okul () Lise

() Üniversite () Lisans üstü

EK-5:Schutte Duygusal Zeka Ölçeği

SCHUTTE DUYGUSAL ZEKA ÖLÇEĞİ

Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve bu ifadeye ne kadar katıldığınızı karşısındaki boşluğa "X" işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1-Başkalarıyla kişisel problemlerim hakkında ne zaman konuşacağımı bilirim.					
2-Engellerle karşılaştığımda, benzer engellerle önceden de karşılaştığımı ve onların üstesinden geldiğimi anımsarım.					
3-Yeni bir şeyler denediğimde genellikle başarısız olacağımı düşünürüm.					
4-Problemleri ele alırken ruh halimin etkisi azdır.					
5-İnsanlar bana kolaylıkla güvenir.					
6-Diğer insanlardan gelen sözel olmayan mesajları anlamakta güçlük çekerim.					
7-Hayatımda bazı önemli büyük olaylar neyin önemli olduğunu, neyin önemli olmadığını tekrar gözden geçirmeme yol açmıştır.					
8-Bazen konuştuğum kişinin espri mi yaptığını, ciddi mi olduğunu çıkartamam.					
9-Ruh halim değiştiğinde yeni olanaklar görürüm / yeni olanakların farkına varırım.					
10-Duyguların hayatımın niteliğinde / hayat tarzımda çok etkisi yoktur.					
11-Yaşadığım duyguların farkındayım.					
12-Genellikle gelecekte iyi şeyler olacağını beklemem.					
13-Hayatımda bir problemi çözmeye çalışırken olabildiğince duygusal olmamayı yararlı görürüm.					
14-Duygularımı gizli tutmayı tercih ederim.					
15-Olumlu bir duygu yaşadığımda bu duyguyu nasıl sürdüreceğimi bilirim.					
16-Olayları başkalarının zevkine göre ayarlarım / düzenlerim.					
17-Sosyal olaylarda ne olup ne bittiğini genellikle yanlış yorumlarım.					
18-Beni mutlu eden aktiviteleri arayıp bulurum.					
19-Başkalarına yolladığım sözel olmayan mesajlarımın farkındayım.					
20-Başkalarının üstünde bıraktığım etkiyle çok fazla ilgilenmem.					
21-Olumlu bir ruh halinde iken problemleri çözmek kolay gelir.					
22-İnsanların yüz ifadelerini yanlış yorumlayabilirim.					
23-Yeni fikirlerle ortaya çıkmamda duygularımın bir yardımı olduğuna inanmam.					
24-Duygularımın neden değiştiğini çoğunlukla anlayamam.					
25-Yeni fikirlerle ortaya çıkmamda olumlu ruh halimin etkili olduğunu düşünmüyorum.					
26-Duygularımı kontrol etmeyi güç buluyorum.					
27-Yaşadığım duyguların kolayca farkında olabilirim.					
28-İnsanların konuşulması güç biri olduğumu söyledikleri olmuştur.					
29-Aldığım görevlerin iyi sonucunu hayal ederek kendimi motive ederim.					
30-İyi bir şey yaptıklarında insanları överim.					

EK-6:Özgecılık Ölçeği

ÖZGEÇİLİK ÖLÇEĞİ

Lütfen bu anketteki soruların üzerinde fazla düşünmeden süratle tamamlayınız. Aşağıdaki her soruyu size göre en iyi ifade eden rakamı bir daire (O) içine alarak cevaplayınız.	CEVAP (1 çok azı, 5 ise çok fazlayı ifade eder.)
1. Akrabalarınız size ne ölçüde yardım eder?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
2. Küçüklüğünüzde kardeşinize karşı evde ne ölçüde sorumluluk yüklenmişiniz?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
3. Babanız başkalarına ne ölçüde yardım ederdi?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
4. Anneniz başkalarına ne ölçüde yardım ederdi?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
5. Aile bireyleri birbirlerine ne ölçüde yardım eder?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
6. Öğrenciyken okulunuzun düzenlediği etkinliklerde ne ölçüde yer aldınız?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
7. Öğrenciyken okulunuzun düzenlediği etkinliklerde ne sıklıkla yer aldınız?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
8. Çevrenizdeki kulüp, cami, hayır kurumu gibi kuruluşların yönetiminde ne ölçüde etkinlik gösterirsiniz?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
9. Çevrenizdeki etkinliklere katılım sıklığınız nedir?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
10. Bir grubun görevlisi olarak ne ölçüde hizmet verirsiniz?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
11. Hayır kurumlarına ne kadar bağışta bulunursunuz?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
12. Tatil günlerinde başkalarına ne ölçüde yardım edersiniz?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
13. Hasta ve düşkünleri ziyaret için ne kadar zaman ayırırsınız?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
14. Başkaları ile şeker, çikolata, kurabiyenizi vb. ne ölçüde paylaşırsınız?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
15. Mesela sizden “bir ekmek “ parası isteyeneye ne kadar yardım edersiniz?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
16. Pek çok insanın kendi başının çaresine bakabileceğine ne derece inanırsınız?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
17. Çoğu insanın esas olarak sorumluluk yüklenme derecesi nedir?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
18. Zor durumda kalmış olanlara insanlar ne ölçüde yardımcı olmaya hazır dırlar?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
19. Kendiniz için ne ölçüde sorumluluk taşıyabilirsiniz?	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla
20. Bir insan, (aile içi- aile dışı) kimselere ne ölçüde yardımcı olmalı ve onlara karşı sorumluluk yüklenmelidir.	Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....Çok fazla

EK-7:Sosyal Beceri Ölçeği

SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler,

Bu ölçek sosyal beceri düzeyini ölçmek amacıyla, günlük yaşamımızda ortaya koyduğumuz sosyal beceri davranışını içeren cümlelerden oluşmuştur. Aşağıdaki cümleleri dikkatli okuyunuz. Her bir cümle dört şıktan oluşmaktadır. Okuduğunuz cümle size hiç uygun gelmiyorsa 1'i, size biraz uygun geliyorsa 2'yi, genellikle uygun geliyorsa 3'ü, tamamen uygun geliyorsa 4'ü işaretleyiniz.

		1 Hiç	2 Bazen	3 Genelde	4 Tamamen
1	Grup içinde konuşmak istediğimde söz alırım.				
2	Grup içinde rahatlıkla konuşurum.				
3	Sınıfa yeni gelen bir arkadaşın yanına gidip tanışırım.				
4	Hoşlandığım insanlarla gidip yakınlık kurarım.				
5	Arkadaşlarıma beğendiğim özelliklerini söylerim.				
6	Arkadaşlarımin hatalı yönlerini kendilerine söyler ve uyarırım.				
7	Gerektiğinde teşekkür etmeyi ihmal etmem.				
8	Ortamdan ayrılırken "iyi günler"demeyi unutmam.				
9	Grup içinde birtakım görevler alırım.				
10	Kırdığım ve üzdüğüm kişilerin gönlünü alırım.				
11	Derste anlamadığım yerleri öğretmenime sorarım.				
12	Doğru bildiğim konuları her yerde savunurum.				
13	Gördüğüm aksaklıkları ilgili kişilere bildiririm.				
14	Grup içinde yapılacak olan faaliyetlere ilişkin önerilerde bulunurum.				
15	Problemlerimi kendim halledemediğimde, yardım isterim.				
16	İlgi duyduğum sosyal faaliyetlere katılırım.				
17	Birbirini tanımayan arkadaşları tanıtırırım.				
18	Anlatılanları dikkatle dinlerim.				
19	Sınavdan iyi not alan arkadaşımı tebrik ederim.				
20	Derslerimi bitirince, eğlenecek birşeyler bulurum.				

EK-8: Anket ve Araştırma İzin Onayı

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.24607349
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

11/12/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) 26.11.2019 tarihli ve 23387574 Gelen Evrak No'lu dilekçe.
b) Bakanlığımızın 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Genelgesi.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 09.12.2019 tarihli tutanağı.

Biruni Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Kadriye GÜNDÜZ'ün "İlkokul 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Duyusal Zeka ve Özgeçicilik Özellikleri ile Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Bayrampaşa ilçesinde bulunan ilkokullarda; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
11/12/2019

Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

Bilgi İçin Aydın BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 384 34 00-3628

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden fb57-6488-3d77-a4ae-8c98 kodu ile teyit edilebilir.

EK-9: Etik Kurul Raporu

Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

07.02.2020

Sayın Dr. Mehmet Zeki ILGAR

Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu yapılan inceleme sonucunda planladığı " İlkokul 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Duygusal Zeka ve Özgeciliği Özellikleri İle Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli araştırmanın kurulumuzun 07.02.2020 tarihli toplantısında etik yönden uygun olduğuna karar verilmiştir.

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Can Polat EYİĞÜN

ÖZGEÇMİŞ

İNTİHAL RAPORU

İLKOKUL 3. VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN EBEVEYNLERİNİN
DUYGUSAL ZEKA VE ÖZGECİLİK ÖZELLİKLERİ İLE ÇOCUKLARIN
SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

ORJİNALLIK RAPORU

%**27**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**23**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**8**

YAYINLAR

%**15**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

Submitted to Beykent Universitesi
Öğrenci Ödevi

%**1**

2

acikerisim.fsm.edu.tr:8080
İnternet Kaynağı

%**1**

3

acikerisim.selcuk.edu.tr:8080
İnternet Kaynağı

%**1**

4

openaccess.maltepe.edu.tr
İnternet Kaynağı

%**1**

5

Submitted to Yeditepe University
Öğrenci Ödevi

%**1**

6

dspace.gazi.edu.tr
İnternet Kaynağı

%**1**

7

dergipark.org.tr
İnternet Kaynağı

%**1**

8

Submitted to Kahramanmaraş Sütçü İmam
University
Öğrenci Ödevi

%**1**